

Rekenkameronderzoek naar Energiearmoede SED-gemeenten

Rekenkamercommissie SED

Rekenkameronderzoek naar Energiearmoede SED-gemeenten

Eindrapport
Rekenkamercommissie SED

Inhoudsopgave

Leeswijzer	1
DEEL I	2
H1 Inleiding	3
1.1 Een urgent en structureel vraagstuk	3
1.2 Rol van de gemeenten	4
1.3 Doelstelling onderzoek	4
H2 Conclusies en aanbevelingen	5
2.1 Conclusies	5
2.2 Aanbevelingen	7
DEEL II	9
H3 Onderzoeksverantwoording	10
3.1 Hoofdvraag en deelvragen	10
3.2 Focus van het onderzoek	11
3.3 Onderzoeksmethoden	12
H4 Aanpak (beleid) en organisatie	14
4.1 Beleid en aanpak energiearmoede	15
4.2 Gebruik landelijke regelingen	16
4.2.1 RREW	16
4.2.2 Energietoeslag	17
4.2.3 Het uitkeren van de energietoeslag vergt veel capaciteit en middelen	18
4.2.4 De SPUK energiebesparende maatregelen en het Nationaal Isolatieprogramma	20
4.3 Worsteling met de landelijke regelingen	21
H5 Uitvoering en effectiviteit van de aanpak	23
5.1 Interne samenwerking	24
5.2 De samenwerking met de gebiedsteams	25
5.3 Samenwerking met ketenpartners	26
5.4 Regionale samenwerking	26
5.5 Zicht op doelgroep	27
5.6 Communicatie en informatievoorziening voor inwoners	27
H6 Evaluatie en verantwoording	29
6.1 Informatievoorziening aan de gemeenteraden	30
6.2 (Bij)sturen door de gemeenteraden	32
Bijlage 1 Normenkader	34
Bijlage 2 Lijst van bestudeerde documenten	37
Bijlage 3 Respondentenlijst	38
Bijlage 4 Definitieve bedragen Energietoeslag 2022	39
Bijlage 5 Bestuurlijke reacties	40
Nawoord	70
Colofon	73

Dit document (inclusief eventuele bijlagen) is opgesteld door BMC en de (auteurs)rechten met betrekking tot de inhoud en het format van dit document berusten bij BMC. Dit document is uitsluitend bedoeld voor gebruik door de opdrachtgever en mag niet worden gepubliceerd of aan anderen ter beschikking worden gesteld zonder uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van BMC.

Leeswijzer

Voor u ligt het rapport van het rekenkameronderzoek naar energiearmoede in de SED-gemeenten. Hierin doen we verslag van de onderzoeksactiviteiten die plaatsvonden in de periode maart tot en met juni 2023.

Dit rapport geeft een overzicht van de bevindingen van het onderzoeksteam, zoals verzameld aan de hand van de onderzoeksvragen van de Rekenkamercommissie.

Dit rapport bestaat uit twee delen. Deel I is een zelfstandig leesbare rapportage van het onderzoek. In dit deel zijn de hoofdlijnen van het onderzoek en de belangrijkste uitkomsten op hoofdlijnen beschreven. In dit deel leest u:

- het doel van het onderzoek;
- het belang van het onderwerp voor de gemeenten;
- de conclusies uit het onderzoek;
- de aanbevelingen voor verbetering van de aanpak energiearmoede.

Voor degenen die geïnteresseerd zijn in een gedetailleerde uitwerking van de onderzoeksvragen, is in Deel II (nota van bevindingen) het integrale onderzoek met daarin de volledige beantwoording van de onderzoeksvragen en de onderbouwing van de conclusies en aanbevelingen opgenomen. Tevens zijn door het rapport heen verschillende best practices vanuit andere gemeenten opgenomen.

DEEL I

ESSENTIE VAN HET ONDERZOEK

H1 | Inleiding

1.1 Een urgent en structureel vraagstuk

Energiearmoede is een urgent en structureel vraagstuk. De armoede van huishoudens die al in energiearmoede leefden, neemt toe. Het Nibud gaf in september 2022 aan dat het voor de lage inkomensgroepen steeds moeilijker, dan wel onmogelijk is geworden om de maandelijkse energielasten te kunnen betalen. Naast de toename in de al bestaande armoede, neemt het aantal huishoudens dat leeft in energiearmoede toe. Daarnaast is het voor sommige huishoudens lastig om mee te kunnen doen aan de energietransitie.

In toenemende mate gaat het ook om huishoudens met middeninkomens en met geïsoleerde woningen. Naar schatting 20% van de huishoudens in Nederland heeft moeite om de energierekening te betalen door de alsmaar oplopende energieprijzen. Daardoor lopen steeds meer inwoners het risico om schulden te maken, terwijl bekend is dat al één op de vijf huishoudens in Nederland risicovolle schulden heeft.¹

Energiearmoede staat niet op zichzelf. Het is onderdeel van het vraagstuk bestaanszekerheid. Op het moment dat iemand afhankelijk is van een uitkering of minimaregelingen omdat diegene op het minimuminkomen of net daarboven zit, dan trekt elke kostenstijging een enorme wissel op zijn of haar financiële positie. Dus op het moment dat de kosten voor energie stijgen, stapelen de financiële problemen zich op, zeker voor inwoners met slecht geïsoleerde woningen.

De Rekenkamercommissie SED heeft gezien bovenstaande urgentie besloten een onderzoek te doen naar energiearmoede in de gemeenten Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland.

Dit onderzoek focust op de aanpak van energiearmoede onder inwoners. Voor deze focus is gekozen om de volgende redenen:

1. Energiearmoede is een zeer urgent en structureel (duurzaamheids)vraagstuk.
2. Gemeenten hebben een belangrijke rol in energiearmoede: in het inkomens-/armoedebeleid en in energiebesparing.
3. Energiearmoede is een lastig vraagstuk: huishoudens die het meest kwetsbaar zijn, zijn voor gemeenten vaak moeilijk te bereiken en het is lastig om te komen tot een aanpak die bij deze huishoudens tot structurele oplossingen leidt.

Bovenstaande focus maken we omdat het afgelopen jaar de energiearmoede in korte tijd zeer sterk steeg. Gemeenten kregen hierdoor in korte tijd de rol om een energietoeslag beschikbaar te stellen en om versneld tot maatregelen te komen voor energiebesparing bij kwetsbare inwoners. Daarbij komt dat onbekend is of rijksmaatregelen zoals de energietoeslag en het energieplafond worden gecontinueerd en hoe dit gebeurt, terwijl inwoners in de toekomst niet minder kwetsbaar zullen zijn voor stijgende energielasten. Dit betekent dat snel leren van de eerste aanpak op energiearmoede de gemeente inzicht kan geven om te komen tot een meer structurele aanpak.

Dit onderzoek heeft daarmee het karakter van een **ex durante onderzoek**: een onderzoek dat plaatsvindt tijdens de uitvoering van beleid, programma of een aanpak om ervan te leren zodat bijsturing en verbetering mogelijk zijn.

¹ <https://www.divosa.nl/armoede-en-schulden-nederland>

1.2 Rol van de gemeenten

De rol van een gemeente in energiearmoede komt voort uit haar rol in zowel het sociaal domein als het fysiek domein. De gemeente is verantwoordelijk voor het armoedebeleid en voor schuldhelpverlening aan inwoners. Betaalbaarheid van energielasten is daar een belangrijk onderdeel van (sociaal domein). Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor het woonbeleid en heeft zij een belangrijke rol in het energie- en klimaatbeleid met een regisserende rol in de warmtetransitie. Energiebesparing bij inwoners is daar vaak een belangrijk onderdeel van (fysiek domein).

De afgelopen jaren zijn er voor gemeenten meerdere regelingen beschikbaar gekomen, zodat gemeenten ook de financiële middelen hebben om een rol te spelen bij energiearmoede. Gemeenten kunnen gebruikmaken van een algemene uitkering om huishoudens die het hardst getroffen worden door de stijgende energieprijzen te helpen: de energietoeslag. Ook zijn er twee rijksregelingen die inwoners helpen om thuis energie te besparen: een specifieke uitkering (SPUK) energiebesparende maatregelen² en het Nationaal Isolatieprogramma. De SPUK-middelen zijn verdeeld op basis van het aantal huishoudens met energiearmoede per gemeente en gebaseerd op onderzoek van TNO. Gemeenten bepalen grotendeels zelf hoe ze de SPUK-middelen besteden. Naast de SPUK-middelen, zijn er vanaf 2022 ook middelen beschikbaar gekomen voor gemeenten voor de lokale aanpak in het kader van het Nationaal Isolatieprogramma. Met de regelingen kunnen gemeenten huishoudens met energiearmoede direct ondersteunen en een opstap maken naar een structurele aanpak van isolatie. Het is voor gemeenten echter niet eenvoudig om juist die huishoudens die het meest kwetsbaar zijn voor stijgende energieprijzen te helpen met energiebesparing en te bereiken met inkomenssteun. Ook al zijn er regelingen beschikbaar voor deze huishoudens.

1.3 Doelstelling onderzoek

Met dit onderzoek wil de Rekenkamercommissie in kaart brengen in hoeverre de SED-gemeenten het vraagstuk energiearmoede in beeld hebben, wat de impact is voor inwoners (welke aantallen) en wat er mogelijk is om inwoners in de toekomst te ondersteunen op dit punt. Er zijn in het onderzoek ook verbeterpunten aangedragen en best practices uit andere gemeenten in Nederland (deze zijn in verschillende kaders door het rapport opgenomen). Met dit onderzoek is geen uitgebreide beleidsreconstructie beoogd, maar een verkenning van het vraagstuk in de SED-gemeenten met daarbij een aantal concrete aanbevelingen voor de doorontwikkeling van de aanpak.

De Rekenkamercommissie heeft de volgende hoofdvraag geformuleerd voor dit onderzoek:

Wat doen de SED-gemeenten aan vermindering van energiearmoede, wat is hiervan de impact en wat zijn mogelijkheden voor verbetering?

De Rekenkamercommissie heeft de hoofdvraag verder uitgewerkt in een aantal deelvragen die zijn opgesomd in de onderzoeksverantwoording (hoofdstuk 3).

² <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/spuk-lokale-aanpak-isolatie>

H2 | Conclusies en aanbevelingen

In deel II van dit rapport zijn alle bevindingen uitvoerig beschreven. In paragraaf 2.1 gaan we in op de belangrijkste conclusies.

2.1 Conclusies

1. Er is beleid en deels een aanpak, maar veel is nog in beleidsvoorbereiding.

De SED-gemeenten zijn gestart met het vormgeven van energiearmoedebeleid vanuit de Transitievisie Warmte (TVW). De aanpak voor de energietoeslag is in uitvoering. Veel is in beleidsvoorbereiding, net als bij alle andere gemeenten in Nederland, zoals het uitvoeringsprogramma energiebesparing kwetsbare huishoudens en het programma Klimaat en Duurzaamheid. Er wordt ook gewerkt aan een meerjarige isolatieaanpak (voor koopwoningen) en prestatieafspraken. Door deze beleidsvoorbereiding is het niet overal duidelijk wat concrete acties in de uitvoering zijn, bijvoorbeeld hoe de SPUK energiebesparende maatregelen uiteindelijk besteed worden.

De omvang van de doelgroep die te maken krijgt met energiearmoede is aardig in beeld, maar de gemeenten baseren zich nog wel op schattingen. Het is op dit moment lastig voor gemeenten om specifieke doelgroepen goed in beeld te krijgen. Dit komt mede doordat de uitwisseling van data en persoonsgegevens tussen afdelingen voor een deel wordt tegengehouden door wet- en regelgeving. De SED-organisatie is daarom druk bezig met een inkomenseffectrapportage die meer inzicht moet geven in de potentiële doelgroepen.

2. Er moet veelal met incidentele middelen aan een structureel vraagstuk gewerkt worden.

Het is voor gemeenten lastig dat zij voor een structureel vraagstuk dat gebaat is bij een integrale aanpak steeds incidentele middelen krijgen. Dit zien we ook terug bij de SED-gemeenten. De integraliteit is nog niet overal geborgd in de aanpak. De energietoeslag heeft een incidenteel karakter waar weinig ruimte was voor maatwerk in de regeling en de gemeenten moesten snel tot uitvoering overgaan. Er was weinig tijd voor afstemming met andere regelingen en voorzieningen in het armoedebeleid, waardoor er minder kruisbestuiving plaatsvond in de organisatie. De ambtelijke organisatie heeft dit als aandachtspunt aangegeven in de gesprekken. Ook de SPUK-regeling voor energiebesparende maatregelen heeft een incidenteel karakter. Bij de SPUK energiebesparende maatregelen hebben de gemeenten iets meer tijd genomen om de regeling af te stemmen. De aanpak is regionaal opgepakt en wordt lokaal uitgevoerd. De grote winst is dat team samenleving en team duurzaamheid nu gezamenlijk naar de problematiek kijken. Naast de inzet van deze rijksmiddelen is de organisatie net als veel andere gemeenten bezig met het opzetten van verschillende andere regelingen en activiteiten die direct of indirect energiearmoede bestrijden.

3. De samenwerking intern (tussen de teams) verloopt steeds beter, maar met de gebiedsteams verloopt de samenwerking stroef.

Energiearmoede is een vraagstuk dat vraagt om een integrale en daarmee domeinoverschrijdende aanpak. Team samenleving en team duurzaamheid trekken in toenemende mate samen op om dit handen en voeten te geven. De afdelingen informeren elkaar en er vindt steeds eerder en beter afstemming plaats. Ook zijn er korte lijnen met de consulenten schuldhulpverlening.

De SED-gemeenten kennen zogenaamde gebiedsteams die bestaan uit specialisten die dicht bij de inwoners eerstelijnszorg verlenen. De samenwerking tussen de gebiedsteams en de SED-organisatie verloopt op dit moment stroef.

De medewerkers van de gebiedsteams zijn slecht op de hoogte van de ontwikkelingen binnen de SED-gemeenten op het gebied van energiearmoede. Alle betrokkenen willen kortere lijntjes en betere samenwerking, maar er is op dit moment te weinig regie vanuit de gemeenten om dit structureel vorm te geven. Er loopt op dit moment wel een traject om de samenwerking te verbeteren.

4. Het is onduidelijk in hoeverre sprake is van een effectieve samenwerking met ketenpartners.

De ketenpartners lijken op afstand te staan. Er is geen goed beeld van de samenwerking vast te stellen vanuit het onderzoek. Wel hebben we kunnen vaststellen dat de regionale samenwerking binnen West-Fries-verband goed verloopt. Er is gekozen om gezamenlijk het regionale uitvoeringsprogramma Energiebesparing Kwetsbare Huishoudens op te stellen. De samenwerking biedt (schaal)voordelen voor de SED-gemeenten, maar alle drie de colleges hebben aangegeven dat er wel ruimte moet blijven voor lokaal maatwerk; kleine maatregelen dichtbij de burger.

5. De informatievoorziening aan inwoners is nog niet optimaal.

De gemeenten communiceren frequent en via verschillende kanalen over energiearmoede. Desondanks worden niet alle doelgroepen bereikt. De gemeenten hebben nog geen heldere doelgroepen gedefinieerd, althans deze zijn wij niet tegengekomen in dit onderzoek.

6. Het vragen om hulp, maar ook het aanvragen van hulp is lastig.

Uit het onderzoek komt naar voren dat veel inwoners een drempel ervaren bij zowel het vragen om hulp als het aanvragen van hulp. Ten eerste omdat er een schaamtegrens overgestapt moet worden om bij de gemeente aan te kloppen voor hulp. Ten tweede komt uit diverse gesprekken met maatschappelijke partners en de focusgroep naar voren dat het niet eenvoudig is om bepaalde regelingen aan te vragen, of daar informatie over te vinden. Er is een grote groep inwoners waarvoor het digitaal (maar ook op papier) aanvragen een drempel opwerpt. Veel inwoners willen fysiek naar het gemeentehuis om daar geholpen te worden. Die mogelijkheid is er nu - met name in **Enkhuizen** - niet of beperkt.

7. De SED-organisatie doet momenteel veel aan de bestrijding van energiearmoede, maar de informatie over de voortgang landt nog niet op een centrale plek, waardoor de voortgang voor raadsleden lastig te monitoren is.

Raadsleden geven aan dat de informatievoorziening (over de uitvoering) in de basis voldoet, gezien de actualiteit van het vraagstuk en de aanpak die snel uitgerold moest worden. Tegelijkertijd geven verschillende raadsleden aan dat er actiever gedeeld kan worden. Vooral inzicht in het effect en het bereik van de regelingen wordt gemist. Op dit moment is de organisatie bezig met een inkomenseffectrapportage. Deze moet inzichtelijk maken welk effect het gemeentelijk minimabeleid heeft op de koopkracht per huishoudtype en waar het nodig is om bij te sturen op het minimabeleid.

8. De raden stellen kaders en controleren, maar voelen zich nog niet helemaal geëquipeerd in die rol.

Energiearmoede is een lastige en complexe opgave die meerdere beleidsterreinen raakt, waardoor het voor raadsleden soms moeilijk is te doorgronden. Uit verschillende reacties van raadsleden van de drie gemeenten komt naar voren dat ze graag hun rol als kadersteller en controleur willen pakken, maar dat ze zich nog niet altijd volledig geëquipeerd voelen in die rol; dit geldt zowel voor Stede Broec als Drechterland en Enkhuizen. Om goed te kunnen kader stellen en controleren is meer kennis en expertise nodig van het thema, dat niet alleen complex is, maar ook aan veel verandering onderhevig is. Daarnaast is het belangrijk dat de raadsleden aangeven welke informatie ze nodig hebben om deze kaderstellende en controlerende rol te pakken. In lijn met de vorige conclusie (7) zouden de raden ook graag meedenken over het inrichten van de informatievoorziening voor de toekomst.

2.2 Aanbevelingen

Op basis van bovenstaande conclusies en bevindingen komen we tot de volgende aanbevelingen:

1. College: Zet in op betere informatievoorziening richting inwoners, met aandacht voor doelgroepen.

Uit de interviews is naar voren gekomen dat bepaalde doelgroepen (denk aan statushouders, jongeren en ouderen, maar ook specifieke doelgroepen zoals bewoners van monumentale panden) niet of in beperkte mate worden bereikt. Er ligt een grote kans voor de gemeenten om in haar communicatie en ook in haar regelingen (zie conclusie 5) specifiek in te zetten op bepaalde doelgroepen.

- Een manier waarop dit bewerkstelligd kan worden is door de communicatie meer te laten aansluiten op de belevingswereld van bepaalde doelgroepen. Maak in de communicatieuitingen ook direct duidelijk voor welke woningen/inwoners de regelingen wel en voor welke ze niet gelden. De informatie is er wel, maar inwoners moeten er zelf naar op zoek.
- Onze aanbeveling is daarom om ook de website kritisch door te lichten op vindbaarheid van informatie en begrijpelijke taal, en deze actueel te houden.
- Onze aanbeveling is om in elk gemeentehuis een fysieke locatie te hebben waar inwoners terecht kunnen met vragen.
- Het is ook raadzaam om aan te sluiten bij bestaande netwerken en de informatie letterlijk te brengen. Deze aanbeveling haakt in op aanbeveling 2. De best practice uit de gemeente Tilburg (hoofdstuk 4) is een voorbeeld hoe dit aangepakt kan worden.

Vanuit het onderzoek is gebleken dat er behoefte is aan meer maatwerk op informatiegebied, bijvoorbeeld via een wijkgerichte benadering, maar ook door rekening te houden met nieuwe doelgroepen die nu ontstaan als gevolg van de stijgende energieprijzen. Inwoners hebben in de focusgroep hiervoor een set concrete adviezen meegegeven die hier nader op ingaan (zie paragraaf 5.3).

2. College en raad: Denk na over regelingen vanuit doelgroepenbeleid.

Uit het onderzoek is gebleken dat veel regelingen niet doelgroepgericht zijn. De gemeente kan meer in gesprek gaan met andere doelgroepen zoals huurders of eigenaren van woningen waar afwijkend beleid op van toepassing is, zoals woningen die erfgoed zijn in de binnenstad van **Enkhuizen**. Ook hier geldt: sluit aan bij bestaande netwerken en/of partners vanuit bijvoorbeeld het sociaal domein om ingangen te vinden die nu niet of nauwelijks worden gebruikt en gebruik kennis van deze netwerken en partners om beter aan te sluiten op de doelgroepen. Waar is behoefte aan, waar zou deze groep bij gebaat zijn? Juist bij de nieuwe doelgroepen zullen maatwerkoplossingen gevonden moeten worden.

3. College en raad: Zorg dat de incidentele middelen gebruikt worden voor lange termijn opgaven.

Er moet veelal met incidentele middelen aan lange termijn opgaven worden gewerkt, zoals de energietransitie. Dit is lastig. We bevelen de gemeenten aan om spoedig gezamenlijk lange termijn doelen voor energievraagstukken in relatie tot bestaanszekerheid en een strategie hoe die doelen te halen te formuleren en om hier de samenwerking binnen de gemeente en met partners buiten de gemeente voor in te richten. Zo kan de gemeente bij het beschikbaar komen van incidentele middelen steeds afwegen hoe deze het beste gebruikt kunnen worden in de strategie om deze langetermijndoelen te behalen en met welke partners. Dit voorkomt ook het 'hollen en stilstaan' en 'pleisters plakken' dat vooral gevoeld werd bij de energietoeslag.

Onze aanbeveling is om voor deze doelen, strategie en de uitvoering daarvan (regelingen, voorzieningen en communicatie), nog nauwer samen te werken op bestaanszekerheid en energievraagstukken. We zien kansen voor integrale samenwerking tussen het team duurzaamheid en sociaal domein in het armoedebeleid, de wijkuitvoeringsplannen en het uitvoeringsplan voor de energiebesparende maatregelen (SPUK en NIP). De best practices van de gemeente Assen en Alblasserdam (hoofdstuk 5) geven inspiratie hoe deze samenwerking vormgegeven kan worden.

4. College: zorg dat de gemeente de regisseursrol oppakt in de samenwerking met ketenpartners

Hoewel de SED-organisatie duidelijke overzichten heeft van alle ketenpartners en voorliggende voorzieningen in de gemeenten, hebben we tijdens het onderzoek moeten vaststellen dat directe contactpersonen ontbreken. Vanuit de partijen die we wel gesproken hebben, komt een beeld naar voren dat het contact met de gemeenten in de basis goed verloopt, al wordt er wel enige afstand ervaren in de uitvoering. Medewerkers van ketenpartners zijn niet altijd op de hoogte van wat de gemeenten en andere ketenpartners doen op het gebied van (energie)armoede. Op dit vlak lijkt de informatievoorziening niet goed te verlopen. De gemeenten treden nog niet genoeg op als regisseur van het veld. Soortgelijke signalen hebben we ontvangen vanuit de gebiedsteams. Wij bevelen daarom aan om vaker netwerkbijeenkomsten te beleggen met de ketenpartners. Er is een grote behoefte bij de ketenpartners (en de gebiedsteams) aan meer informatie-uitwisseling en verbinding op het thema (niet alleen verbinding met de gemeenten, maar ook tussen ketenpartners). Op dat vlak moet de gemeente echt een rol gaan pakken wil zij als regisseur van het veld worden.

5. College en raad: Zorg dat de informatievoorziening aansluit op de behoefte van de raad.

De gemeenteraden zijn over het algemeen tevreden over de huidige informatievoorziening over de energiearmoedebestrijding. De gemeenteraden kunnen echter beter in positie worden gebracht door bijvoorbeeld in de vorm van raadsinformatiebijeenkomsten; dit kan lokaal, maar ook in SED-verband. Als het gaat om bijeenkomsten is vooral behoefte geuit aan laagdrempelige informatieuitwisseling, dus los van de politieke oordeelsvorming, maar eerder sessies met experts, zodat de raad ook op een bepaald kennisniveau kan komen. Wanneer de omvang van de opgave groeit, moet de informatievoorziening over die opgave ook meegroeien. Om tot goede informatievoorziening te komen is het voor het college tegelijk belangrijk dat de gemeenteraad aangeeft op welke punten de gemeenteraad sturing wil geven.

DEEL II

NOTA VAN BEVINDINGEN

H3 | Onderzoeksverantwoording

Deel II van het rapport gaat gedetailleerder in op de bevindingen waarop de conclusies en aanbevelingen in Deel I zijn gebaseerd. Deel II kent de volgende hoofdstukindeling:

- Hoofdstuk 3: Onderzoeksverantwoording
- Hoofdstuk 4: Context energiearmoede
- Hoofdstuk 5: Aanpak en organisatie
- Hoofdstuk 6: Effectiviteit van de aanpak
- Hoofdstuk 7: Verbetering van de aanpak

In de bijlagen vindt u het normenkader, de documentenlijst en de lijst met geïnterviewde personen.

3.1 Hoofdvraag en deelvragen

Voor dit onderzoek hebben we de volgende hoofdvraag geformuleerd:

Wat doen de SED-gemeenten aan vermindering van energiearmoede, wat is hiervan de impact en wat zijn mogelijkheden voor verbetering?

De hoofdvraag is verder geoperationaliseerd in een tiental deelvragen.³

Aanpak (beleid) en organisatie

1. Hebben de gemeenten beleid en/of een aanpak op energiearmoede?
2. In hoeverre maken de gemeenten gebruik van landelijke en provinciale regelingen voor energiearmoede?
3. Welke instrumenten zetten de gemeenten in om energiearmoede te voorkomen (besparing) of de gevolgen van specifiek energiearmoede te beperken (inkomen, schuldhulpverlening, armoedebeleid)?⁴
4. Zijn de regelingen/voorzieningen met betrekking tot (energie)armoede goed op elkaar afgestemd, ook qua communicatie naar inwoners?

Uitvoering en effectiviteit van de aanpak

5. In hoeverre is er sprake van een effectieve samenwerking op het gebied van energiearmoede?
6. In hoeverre hebben de gemeenten zicht op de energiearmoede onder inwoners en de effecten hiervan?
7. Wat is de impact van de aanpak van de gemeenten volgens inwoners: is de aanpak effectief en/of worden ze ermee geholpen?

Evaluatie en verbetering van de aanpak

8. Is de gemeenteraad voldoende geïnformeerd over de voortgang en kan de gemeenteraad tijdig bijsturen?
9. In hoeverre heeft de raad invulling gegeven aan zijn kaderstellende en controlerende taak?
10. Wat kunnen de gemeenten nog meer doen om energiearmoede te voorkomen (Wat zijn voorbeelden van andere energiearmoede-aanpakken van andere gemeenten?)

³ Deelvraag 10 beantwoorden we middels de best practices (zie kaders door het rapport heen) en de aanbevelingen.

⁴ De gemeente kan inkomensondersteunende maatregelen inzetten zoals de energietoeslag waarvan de hoogte uiteindelijk door het Rijk is vastgesteld.

3.2 Focus van het onderzoek

Energiearmoede is een complex en multidimensionaal probleem waarvoor nog geen algemeen geaccepteerde definitie bestaat. Het is geen duidelijk omkaderde definitie en deze verschilt per gemeente. Op pagina 11 en 12 staat de definitie die de SED-gemeenten hieraan geven.

In verschillende onderzoeken gaat het over zaken zoals het aandeel van het inkomen dat inwoners kwijt zijn aan energielasten, over de kwaliteit van de woning en over de mogelijkheid van inwoners om te investeren in maatregelen die de energielasten verlagen.⁵

Energiearmoede is onderdeel van het bredere vraagstuk bestaanszekerheid. Inwoners met een kleiner inkomen, die leven onder, op of net boven het bestaansminimum, zijn extra kwetsbaar voor veranderende energiekosten. Dit zijn vaak ook de inwoners die afhankelijk zijn van een verhuurder om te investeren in maatregelen om energiekosten te besparen en/of voor wie het veel lastiger of onmogelijk is om eigen geld te investeren in energiebesparende maatregelen in de woning. Inwoners die in verband met hun gezondheid kwetsbaar zijn voor lagere woningtemperaturen of luchtvochtigheid zijn ook kwetsbaar voor veranderingen in de energiekosten.

Energiearmoede is tegelijkertijd een breder vraagstuk: ook bij inwoners met een inkomen boven de armoedegrens, van wie een groot deel van het inkomen opgaat aan energielasten en/of voor wie de mogelijkheden om te investeren in energiebesparende maatregelen niet haalbaar zijn, is sprake van energiearmoede. Naast de energiekosten van de woning gaat energiearmoede ook over de energiekosten voor vervoer. Indien deze stijgen en vervoerskosten hierdoor een steeds groter deel van het inkomen beslaan, kan dit zelfs de toegang tot werk en inkomen belemmeren. Energiearmoede hangt ook samen met de vele veranderingen in de energietransitie. Met de energietransitie verandert de organisatie van energie en onder welke voorwaarden (waaronder financieel) inwoners toegang hebben tot energie. De energietransitie kan bijdragen aan een grotere bestaanszekerheid, maar tegelijkertijd kan de energietransitie ook het tegenovergestelde bewerkstelligen. Zo kunnen zonnepanelen en een zonneboiler gerealiseerd door een verhuurder een inwoner minder afhankelijk maken van de schommelingen in de energiekosten en de energiekosten verlagen, maar wanneer dit gepaard gaat met een hoge huurstijging of ingewikkelde voorwaarden helpt dit de inwoner niet vooruit.

Focus op energiearmoede door hoge energielasten voor wonen

In dit onderzoek focussen we op energiearmoede door hoge energielasten voor wonen in verhouding tot het inkomen. Energiearmoede in relatie tot mobiliteit is geen onderdeel van dit onderzoek. Ook is het bredere armoede- of bestaanszekerheidsvraagstuk geen onderdeel van dit onderzoek.

Deze focus maken we omdat het afgelopen jaar de energiearmoede in korte tijd zeer sterk steeg door de stijgende energieprijzen als gevolg van de oorlog in Oekraïne en mogelijk ook als gevolg van de versnelling in de energietransitie. Gemeenten kregen hierdoor in korte tijd de rol om een energietoeslag beschikbaar te stellen en om versneld tot maatregelen te komen voor energiebesparing bij kwetsbare inwoners. Daarbij komt dat onbekend is of rijksmaatregelen zoals de energietoeslag en het energieplafond worden gecontinueerd en hoe dit gebeurt. Dit betekent dat de eerste, snel opgezette aanpak inzicht kan geven om te komen tot een meer structurele aanpak.

⁵ Zie onder andere: <https://geldpraat.nibud.nl/seizoen-2/energiearmoede/>;
<https://www.movisie.nl/artikel/tijd-structurele-aanpak-energiearmoede>;
<https://www.tno.nl/nl/duurzaam/systeemtransitie/sociale-innovatie/energiearmoede-voorkomen/>

Ex durante onderzoek is gericht op snel leren en snel verbeteren

Anders dan vaak gebruikelijk bij rekenkameronderzoeken, is dit onderzoek daarom geen ex post onderzoek waarin het beleid en de aanpak die daaruit volgen door ons worden geëvalueerd op doelmatigheid en effectiviteit. Dat zou geen recht doen aan de fase waarin het vraagstuk zich bevindt. Dit onderzoek heeft het karakter van een **ex durante onderzoek**: een onderzoek dat plaatsvindt tijdens de uitvoering van beleid, programma of een aanpak om ervan te leren zodat bijsturing en verbetering mogelijk zijn.

3.3 Onderzoeksmethoden

Het onderzoek is een kwalitatief onderzoek. Dit betekent dat we methoden gebruiken die betrouwbaar verschillende perspectieven inzichtelijk maken en lessen mogelijk maken, maar waarmee we geen uitspraken kunnen doen die representatief zijn voor alle belanghebbenden en inwoners. De volgende methoden zijn ingezet voor het onderzoek.

Deskresearch

Om inzicht te krijgen in de aanpak van energiearmoede is een deskresearch uitgevoerd. Hierbij hebben we onder andere bestudeerd: beleidsdocumenten, verantwoordingsdocumenten, visies, samenwerkingsafspraken, moties en schriftelijke raadvragen. Omdat energiearmoede zowel het beleid van het sociaal domein/bestaanszekerheid als het beleid van het fysiek domein (kwaliteit woningen en beleid/aanpakken energiebesparing) beslaat, hebben we van beide domeinen documenten opgevraagd en bestudeerd. **Bijlage 2** bevat een lijst met bestudeerde documenten. De deskresearch is gebaseerd op aangedragen documenten door de ambtelijke organisatie op basis van een door ons aangedragen lijst en vragen.

Interviews met sleutelfiguren

Voor verdieping en nadere duiding zijn interviews gehouden. Er zijn gesprekken gevoerd met medewerkers van de ambtelijke organisatie, wethouders, consultants en met medewerkers van gebiedsteams. Daarnaast hebben we gesproken met verschillende organisaties en partners die betrokken zijn bij, of te maken hebben met de gevolgen van energiearmoede zoals de Voedselbank, woningbouwcorporaties en welzijnswerk. Tijdens het onderzoek bleek het lastig om de juiste partijen en personen te vinden en te betrekken voor de interviews. We hebben onze uiterste best gedaan om de juiste sleutelfiguren te vinden en te betrekken. Waar het na meerdere inspanningen niet gelukt is om de juiste personen te interviewen (zie bijvoorbeeld paragraaf 5.1), geven we dit aan in dit verslag. Het gevolg is dat er minder perspectieven op tafel zijn gekomen en dat het lastiger is om een betrouwbaar beeld te schetsen en betrouwbare lessen te trekken. De lijst van geïnterviewde personen is te vinden in **bijlage 3**.

Gesprek met de gemeenteraden

We hebben een afvaardiging van fracties in de gemeenteraden uitgenodigd voor een gesprek over energiearmoede en het perspectief van de gemeenteraad hierop. Het aantal aanmeldingen voor de groepsgesprekken was echter zeer laag. Hierop is besloten de gesprekken niet door te laten gaan en ze te vervangen door een korte online enquête. Deze bestond uit zes open vragen. De enquête is ingevuld door drie raadsleden van Stede Broec, drie raadsleden van Enkhuizen en drie raadsleden van Drechterland.

Dit betekent dat er enige voorzichtigheid is geboden ten aanzien van de bevindingen over de rol van de gemeenteraden. Wel is de rol van de raad bij de andere gesprekken, zoals bij de colleges, aan bod gekomen. We baseren ons in het onderzoek dus ook op andere gesprekken om een beeld te krijgen van de rol van de raad.

Focusgroepen met inwoners

Om het inwonersperspectief op de energiearmoede, op de huidige aanpak van energiearmoede en op oplossingsrichtingen te onderzoeken, hebben we een focusgroep van inwoners met ervaring met energiearmoede (of interesse in het onderwerp) georganiseerd. Met een focusgroep wordt aan de hand van vragen de dialoog tussen inwoners gevoerd. De interactie tussen deelnemers leidt tot diepere inzichten.

We hebben een oproep gedaan voor deelname via de burgerpanels van de gemeenten en via de gesproken maatschappelijke partners (ketenpartners vanaf hier). We hebben vervolgens aan de hand van een aantal kenmerken een selectie van inwoners gemaakt om zo te komen tot verschillende ervaringsdeskundigen en perspectieven in de focusgroep. De kenmerken voor selectie waren:

- type woning (koop, huur, sociale huur);
- woonplaats;
- bouwjaar woning;
- wel of niet energietoeslag aangevraagd.

Vervolgens hebben we naar aanleiding van deze selectie twaalf inwoners uitgenodigd voor de focusgroep (wanneer er iemand zich afmeldde, hebben we een nieuwe inwoner aangeschreven). Uiteindelijk hebben we met vijf inwoners twee uur over energiearmoede gepraat. Met dit aantal deelnemers zijn uiteraard niet alle perspectieven geborgd. Dit betekent dat we minder verdieping hebben gerealiseerd, toch hadden we verschillende ervaringsperspectieven aan tafel die nuttig waren voor dit onderzoek.

H4 | Aanpak (beleid) en organisatie

Dit hoofdstuk beschrijft in hoeverre er beleid dan wel een aanpak is ten aanzien van het bestrijden van energiearmoede en hoe dit vervolgens is georganiseerd in de gemeenten.

In dit hoofdstuk worden de volgende deelvragen beantwoord:

Vraag	Bevinding
1. Hebben de gemeenten beleid en/of een aanpak op energiearmoede?	<ul style="list-style-type: none">De gemeenten hebben beleid op energiearmoede. Er is gestart met het vormgeven van energiearmoedebeleid vanuit de Transitievisie Warmte (TVW). Daarin staan een duidelijke definitie en indicatoren van energiearmoede. Dit legt een goede basis voor een brede energiearmoede strategie. Verder is veel nog in beleidsvoorbereiding, dus het is niet overal duidelijk wat concrete acties in de uitvoering zijn. De energietoeslag is snel tot uitvoering overgegaan.
2. In hoeverre maken de gemeenten gebruik van landelijke en provinciale regelingen voor energiearmoede?	<ul style="list-style-type: none">De gemeenten maken gebruik van bijna alle landelijke en provinciale regelingen voor energiearmoede. Deze middelen zijn veelal incidenteel. Er moet met deze incidentele middelen aan een structureel vraagstuk gewerkt worden. Dat brengt moeilijkheden met zich mee, wat overigens voor alle gemeenten geldt.
3. Welke instrumenten zetten de gemeenten in om energiearmoede te voorkomen (besparing) of de gevolgen van specifiek energiearmoede te beperken (inkomen, schuldhelpverlening, armoedebeleid)?	<ul style="list-style-type: none">Naast de inzet van de geldstromen van het Rijk is de SED-organisatie bezig met het opzetten van verschillende andere regelingen en activiteiten die direct of indirect energiearmoede bestrijden, zoals een isolatieaanpak, inkomenseffectrapportage en prestatieafspraken met woningcorporaties.
4. Zijn de regelingen/voorzieningen met betrekking tot (energie)armoede goed op elkaar afgestemd, ook qua communicatie naar inwoners?	<ul style="list-style-type: none">De integraliteit is nog niet overal geborgd in het beleid en de aanpak. Het is niet duidelijk hoe de verschillende beleidsstukken en geldstromen zich tot elkaar verhouden.Energiearmoede is een vraagstuk dat vraagt om een domeinoverschrijdende aanpak. Team samenleving en team duurzaamheid trekken in toenemende mate samen op om dit handen en voeten te geven. De afdelingen informeren elkaar en er vindt steeds eerder en beter afstemming plaats.De gemeenten hebben verschillende communicatiemiddelen, zoals een geldkrant en social media, ingezet om de doelgroep te informeren en te bereiken.

4.1 Beleid en aanpak energiearmoede

We hebben documenten vanuit zowel het sociaal domein als het fysiek domein bestudeerd om na te gaan in hoeverre er beleid en/of een aanpak is binnen de SED-gemeenten ten aanzien van energiearmoede.

Er is geen duurzaamheidsvisie of duurzaamheidsbeleid bij de SED-organisatie gevonden tijdens het onderzoek. Er is wel een **programma Klimaat en Duurzaamheid** in voorbereiding. Dit is gepresenteerd in de raad, maar nog niet vastgesteld door het college. Energiearmoede wordt niet benoemd in het **regionale uitvoeringsprogramma Energieneutraal West-Friesland (2021)**. Dat is te verklaren gezien het feit dat het programma in 2021 gemaakt is en het vraagstuk toen nog niet als urgent ervaren werd. Er wordt in regionaal verband wel gewerkt aan het vraagstuk energiearmoede (zie paragraaf 4.2.4). De gebouwde omgeving en energiebesparing hebben in dit programma een duidelijke plek.

De **Transitievisie Warmte (TVW, 2021)** is in SED-verband gemaakt. Hierin zijn de gevolgen van energiearmoede duidelijk benoemd. De betaalbaarheid voor iedereen en het mee kunnen doen aan de energietransitie zijn twee van de uitgangspunten. Hiervoor is een aantal indicatoren opgenomen. Energiearmoede ontstaat volgens de TVW wanneer de energierekening meer dan 10% van het maandelijkse inkomen inneemt. Er is ook een kaart (als voorbeeld) opgenomen in het stuk waarin de wijken zichtbaar zijn waar energiearmoede valt te verwachten. De doelgroep is in beeld op wijkniveau. Deze gegevens zijn gebruikt om extra bewonersbrieven te sturen voor energieadviezen aan huis en een klushulp voor installatie van energiebesparende maatregelen. Het is niet duidelijk of deze indicatoren zijn meegenomen in het regionale uitvoeringsprogramma energiebesparing kwetsbare huishoudens of een basis vormen voor de uitvoering van andere plannen rondom de energietransitie.

Wel is duidelijk dat het geld uit het Nationaal Isolatieprogramma deels gebruikt kan worden voor het regionale uitvoeringsprogramma energiebesparing (zie paragraaf 4.2.4). De gemeenten zijn ook bezig met een meerjarige **isolatieaanpak** voor koopwoningen met slechte labels (labels D, E, F, G). Ook worden er **prestatieafspraken** gemaakt met de woningcorporaties over de verduurzaming van het bezit met deze labels; zeker gezien de woningcorporaties in 2028 de woningen met labels E, F en G niet meer mogen verhuren.

De gemeenten Drechterland en Stede Broec hebben **minimanota's**, de gemeente Enkhuizen heeft dit niet. In zowel de nota van Stede Broec als die van Drechterland komt energie(armoede) niet voor als begrip. Hoewel beide nota's recent zijn (2021), missen ze door allerlei (met name externe) ontwikkelingen (de oorlog in Oekraïne, inflatie, stijging energieprijzen) het vraagstuk energiearmoede.

De gemeenten werken op dit moment aan een **inkomenseffectrapportage**. Die maakt inzichtelijk welk effect het gemeentelijk minimabeleid heeft op de koopkracht per huishoudtype. Ook maakt deze inzichtelijk waar het nodig is om bij te sturen op het minimabeleid en vormt een onderbouwing voor wijzigingen in het minimabeleid.

De SED-organisatie heeft daarnaast verschillende andere regelingen en activiteiten die direct of indirect energiearmoede bestrijden. Zo worden via bewustwordingscampagnes **energiefixers** en **energiecoaches** ingezet en bespaartips gegeven. Ook hebben de gemeenten een **gezamenlijke website www.samenenduurzaam.nl** opgezet waar inwoners terecht kunnen en werkt men samen met het **duurzaam bouwloket**.

Ook kunnen inwoners via www.gezondverzekerd.nl een gratis advies aanvragen over hun energiecontract en overstappen waarbij de overstapboete wordt vergoed. Een andere regeling is de **subsidieregeling Corona Noodfonds** waar er een tegemoetkoming in energielasten aangevraagd kan worden voor maatschappelijk vastgoed. Dit helpt bijvoorbeeld sportverenigingen met het betalen van hun energielasten.

In de **planning-en-controldocumenten (P&C-documenten)** (begrotingen, jaarrekeningen en voor- en najaarsrapportages) wordt armoede alleen als onderwerp benoemd in de meest recente begroting van de gemeente Drechterland. Energiebesparing en de Transitievisie Warmte komen regelmatig aan de orde in de P&C-documenten. Er zijn vanuit het Rijk geldstromen naar de gemeente gekomen, maar deze zijn niet benoemd en navolgbaar in de P&C documenten.⁶

Samenvattend is er gestart met het vormgeven van energiearmoedebeleid vanuit de Transitievisie Warmte. Daarin staan een duidelijke definitie en indicatoren. Er wordt ook gewerkt aan een meerjarige isolatieaanpak (voor koopwoningen) en prestatieafspraken. Als monitoringsinstrument komt er een inkomenseffectrapportage. Echter, veel is nog in beleidsvoorbereiding dus het is niet overal duidelijk wat concrete acties in de uitvoering (zullen) zijn.

4.2 Gebruik landelijke regelingen

De SED-gemeenten hebben de afgelopen jaren gebruikgemaakt van de Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW) en deze gebruikt voor energiebesparende maatregelen. Daarnaast hebben de gemeenten de afgelopen twee jaar via drie geldstromen middelen gekregen van het Rijk voor de aanpak van energiearmoede:

1. de energietoeslag
2. de specifieke uitkering (SPUK) energiebesparende maatregelen
3. Nationaal Isolatieprogramma (NIP)

De energietoeslag en de SPUK energiebesparende maatregelen zijn tijdelijke geldstromen vanuit het Rijk. Het NIP heeft een structureel karakter. De middelen zijn veelal bedoeld voor directe inkomenssteun aan inwoners en voor maatregelen bij inwoners. Een beperkt deel is voor de organisatie hiervan. Voor de gemeenten die deze geldstromen vanuit het Rijk ontvingen, hadden zij geen aparte middelen gereserveerd voor de aanpak van energiearmoede of energiebesparing. In de volgende paragrafen gaan we nader in op deze geldstromen.

4.2.1 RREW

De gemeenten hebben een aanvraag gedaan voor de Regeling Reductie Energieverbruik Woningen-regeling (RREW) voor € 100.000 per gemeente. Deze regeling is toegekend en mocht uitgegeven worden van 1 januari 2021 tot 31 december 2022. Door in te zetten op eenvoudige energiebesparende maatregelen bereikten gemeenten een doelgroep die nog niet werd bediend binnen de energietransitie. Bij de aanvraag van deze regeling heeft de ambtelijke organisatie binnen SED-verband samengewerkt en afstemming gezocht met gemeenten uit de regio West-Friesland.

⁶ Jaarrekening en begroting Enkhuizen, begroting en kadernota Drechterland. Voor dit onderzoek hebben we alleen de jaarrekening van 2021 en de begroting van 2022 ontvangen. We kunnen dus niet vaststellen in hoeverre verantwoording over energietoeslag is opgenomen in de P&C-stukken.

In samenwerking met het duurzaam bouwloket, de sociale werkplaats Werksaam West-Friesland en de woningcorporaties Welwonen, Woonschakel en het Grootslag hebben de gemeenten een uitkering gevraagd voor:

- Activiteit 1, eenvoudige energiebesparende maatregelen: het aanbieden van eenvoudige energiebesparende maatregelen die de eigenaar-bewoner in de woning of de huurder in het gehuurde kan aanbrengen of laten aanbrengen. Via waardebonnen van € 70 konden inwoners energiebesparende maatregelen aanschaffen.
- Activiteit 2, installaties inregelen: het energiezuinig inregelen of laten inregelen van verwarmings- of ventilatiesystemen in woningen.
- Activiteit 3, specifiek advies: het geven of laten geven van een op de specifieke woning gericht advies over energiebesparing aan een huurder of eigenaar-bewoner.

De gemeenten hebben de volgende uitkeringen ontvangen en besteed (zie tabel 1).

Tabel 1 Besteding RREW

	Enkhuizen	Stede Broec	Drechterland
Gekregen	€ 100.000	€ 100.000	€ 100.000
Totaal besteed	€ 93.924	€ 91.959	€ 78.870
Aantal huishoudens bereikt met maatregelen (aanvraag is gedaan voor 1.000 huishoudens)	1.144 (waarvan 684 huurwoningen)	1.175 (waarvan 852 huurwoningen)	968 (waarvan 580 huurwoningen)

Na 31 december 2022 is het onduidelijk of dezelfde maatregelen aangeboden zijn en onder welke voorwaarden.

4.2.2 Energietoeslag

De energietoeslag betreft een tijdelijke geldstroom en maatregel, waardoor er geen beleid is bij de SED-gemeenten. Tot 1 juli 2023 kan de energietoeslag ter hoogte van € 1.300 worden aangevraagd door inwoners met een inkomen tot 120% van de bijstandsnorm (eerste tranche). In 2023 kan er nogmaals eenzelfde bedrag worden verstrekt (tweede tranche). De gemeente heeft de verwachte verstrekkingen gebaseerd op cijfers van het CBS over het jaar 2020 en later de cijfers van 2021 ontvangen en aangehouden. Dit zijn de laatst beschikbare inkomensdata. Het is niet in te schatten of de doelgroep uit 2021 overeenkomt met de doelgroep uit 2023, maar het geeft wel een richtlijn voor de organisatie om mee te werken. De gemeentelijke organisatie is door de urgentie snel tot uitvoering en uitkering gekomen. Op 13 maart 2023 was de stand van zaken als volgt:

Tabel 2 Uitkering energietoeslag - aantallen

	Stede Broec	Enkhuizen	Drechterland
Aantal huishoudens op 120% bijstandsniveau	815	1.299	750
Toegekend	802	947	655
Afgewezen	308	286	2

De energietoeslag wordt volgens een redelijk simpele (rijks)beleidsregel toegekend: 120% van de bijstandsnorm. Afwijzingen zijn er omdat inwoners een te hoog inkomen hebben of omdat er dubbele aanvragen worden gedaan, omdat de eerste tranche in 2023 doorloopt. Er vindt geen toetsing op vermogen plaats. Hierdoor kunnen de energietoeslagen relatief snel toegewezen worden. Deze urgentie en snelheid sluiten aan bij de bedoeling van de rijksregeling.

De uitkering van energietoeslagen was een nieuwe taak voor de SED-gemeenten en kreeg een hoge prioriteit door de urgentie van het vraagstuk. Dit is uitgevoerd binnen de bestaande capaciteit en twee medewerkers zijn vier uur per week meer gaan werken, wat tot nu toe niet tot problemen heeft geleid, behalve hogere uitvoeringskosten, maar in de toekomst wel in de knel kan komen met het reguliere werk.

In gesprekken is aangegeven dat er nu een nieuwe fase aanbreekt waarin energiearmoede in samenhang met niet alleen het armoedebelief, maar ook het verduurzamingsvraagstuk bekeken moet worden. De problemen van het betalen van de energierekening en het mee kunnen doen aan de energietransitie lijken volgens het team samenleving namelijk structureel te worden. Ambtelijk wordt overwogen voor te stellen om de beleidsregel voor energietoeslag aan te passen om deze meer in lijn te brengen met het minimabeleid van de gemeenten. Concreet betekent dit het toevoegen van een vermogenstoets en het toepassen van draagkracht.

4.2.3 Het uitkeren van de energietoeslag vergt veel capaciteit en middelen

De gemeenten ontvangen de energietoeslag van het Rijk. Voor de verdeelsystematiek wordt sinds 2023 gebruikgemaakt van de CBS-statistiek 'Huishoudens met langdurig laag inkomen onder 120% sociaal minimum'. Er wordt gewerkt met een driejaarsgemiddelde (2019-2021).

In 2022 heeft een groot deel van de Nederlandse gemeenten te weinig budget voor de uitvoering ontvangen. VNG en Divosa doen hier onderzoek naar en zijn nu met het Rijk tot overeenstemming gekomen over de verdeling in 2023.⁷ Bij de gemeenten Enkhuizen en Drechterland zijn de kosten door de eerdere verdeelsystematiek hoger dan de door het Rijk uitgekeerde bedragen. In tabel 3 staan de ontvangen middelen en de uitgaven van de eerste tranche.

7

<https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuwsbrieven/gemeentenieuws-van-szw/2023/gemeentenieuws-van-szw-2023-3-3>

Tabel 3 Energietoeslag eerste tranche⁸

	Stede Broec	Enkhuizen	Drechterland
Totaal bedrag ontvangen	€ 1.208.313,00	€ 1.364.337,00	€ 767.856,00
Bedrag uitgegeven aan verstrekkingen ⁹	€ 1.008.800,00	€ 1.202.500,00	€ 834.600,00
Bedrag uitgegeven aan uitvoeringskosten ¹⁰	€ 49.810,87	€ 67.485,70	€ 43.383,66
Totaal aan daadwerkelijke kosten	€ 1.058.610,87	€ 1.269.985,70	€ 877.983,66
Verschil	€ 149.702,13	€ 94.351,30	- € 110.127,66
Nog te verwachte kosten verstrekkingen ¹¹	€ 50.700,00	€ 486.200,00	€ 140.400,00
Nog te verwachten kosten uitvoering ¹²	€ 16.240,00	€ 16.974,30	€ 14.791,34
Totale nog te verwachten kosten	€ 66.940,00	€ 503.174,30	€ 155.191,34
Totale kosten op 1 juli 2023¹³	€ 1.125.550,87	€ 1.773.160,00	€ 1.033.175,00
Verschil op 1 juli 2023 ¹⁴	€ 82.762,13	- € 408.823,00	- € 265.319,00

Ambtelijk wordt deze tabel als volgt toegelicht:

'Het bovenstaande verschil op 1 juli 2023 is gebaseerd op het feit dat alle huishoudens die in 2021 een inkomen hadden tot 120% van de bijstandsnorm de toeslag ook daadwerkelijk zullen ontvangen. Met de kennis van nu verwachten we niet dat voor Enkhuizen en Drechterland de volle 100% wordt behaald. Het te verwachten verschil zal daardoor lager uitvallen voor Enkhuizen en Drechterland. Het verschil is pas met zekerheid vast te stellen op 1 juli 2023.'

De minister heeft in december 2022 kenbaar gemaakt dat gemeenten, ondanks dat zij uitdrukkelijk niet vooruit mogen lopen op de energietoeslag tranche 2 (nogmaals € 1.300), € 500 mogen verstrekken bovenop de € 1.300 van de energietoeslag 1. De gemeenten hebben ervoor gekozen om dit niet te doen en na het wetsvoorstel invulling te geven aan de energietoeslag 2.

In deze tranche proberen de gemeenten de energietoeslag voor een grotere doelgroep beschikbaar te stellen. Onderstaande bedragen hebben betrekking op de eerste € 500 van de energietoeslag. Dit is exclusief de uitvoeringskosten. Het is nog niet bekend hoeveel middelen de gemeente krijgt voor de tweede tranche.

⁸ Vanuit het ambtelijk hoor hebben we op 24 juli 2023 de meest actuele cijfers ontvangen op dit punt, zie bijlage 4. Deze zijn hier niet verwerkt omdat we geen nieuwe cijfers hebben ontvangen op de ontvangen middelen en verwachte uitgaven, evenals de SPUK-middelen. We kunnen daarmee geen compleet samenhangend beeld geven.

⁹ De uitgegeven bedragen dateren van 13 maart 2023.

¹⁰ De kosten voor de uitvoering dateren van 31 december 2022. De kosten komen eerst ten laste van de SED-begroting en worden later verrekend met de middelen onder de post energietoeslag.

¹¹ Ervan uitgaande dat alle inwoners die in 2021 een inkomen hadden tot 120% bijstandsnorm de toeslag zullen ontvangen.

¹² Geraamde kosten in collegevoorstellen minus de al gemaakte kosten.

¹³ Daadwerkelijke kosten plus de nog te verwachten kosten.

¹⁴ Verschil tussen totaal ontvangen bedrag en de totale kosten op 1 juli 2023.

Tabel 4 Ontvangen middelen en verwachte uitgaven

	Stede Broec	Enkhuizen	Drechterland
Ontvangen middelen	€ 454.000,00	€ 507.000,00	€ 289.000,00
Verwachte uitgaven	€ 407.500,00	€ 649.500,00	€ 375.000,00
Verschil	€ 46.500,00	- € 142.500,00	- € 86.000,00

Ambtelijk wordt bekeken hoe de energietoeslag in de tweede tranche voor een grotere groep beschikbaar gesteld kan worden. De onvoorspelbaarheid van de te ontvangen middelen van het Rijk maakt het vooruitlopen en voorbereiden op deze regeling uitdagend.

4.2.4 De SPUK energiebesparende maatregelen en het Nationaal Isolatieprogramma

De specifieke uitkering (SPUK) energiebesparende maatregelen heeft een ander karakter dan de energietoeslag. De middelen worden uitgekeerd door het Rijk aan gemeenten om huishoudens die kampen met energiearmoede te ondersteunen met energiebesparende maatregelen. Gemeenten bepalen grotendeels zelf hoe ze de middelen besteden, waardoor het voor een gemeente mogelijk is om aan te sluiten bij een al bestaande aanpak, zoals voortgekomen uit de Regeling Reductie Energiegebruik (RRE) en Regeling Reductie Energiegebruik Woningen (RREW).

De SED-gemeenten hebben tweemaal (januari 2022 en juli 2022) geld ontvangen van het Rijk voor SPUK energiebesparende maatregelen. Ook hebben ze geld ontvangen voor het Nationaal Isolatieprogramma (NIP). Dit is voor de drie gemeenten als volgt:

Tabel 5 SPUK-middelen

	Stede Broec	Enkhuizen	Drechterland
Januari 2022 SPUK	€ 181.836	€ 166.710	€ 116.194
Juli 2022 SPUK	€ 181.836	€ 166.710	€ 116.194
Nationaal Isolatieprogramma	€ 64.272	€ 73.437	€ 62.992
Totaal	€ 427.944	€ 406.857	€ 295.380

Er zit minder urgentie op deze uitkering van het Rijk. Gemeenten hebben tot 31 december 2025 de tijd om de middelen uit te geven. Hierdoor is er meer ruimte ontstaan om een gerichte aanpak te maken. In West-Fries-verband is ervoor gekozen om de handen ineen te slaan en samen een programma op te stellen: het **regionale uitvoeringsprogramma Energiebesparing kwetsbare huishoudens**. De doelstelling, doelgroep en hoe deze doelgroep het beste bereikt kan worden, worden beschreven in dit programma, net als welke maatregelen de regio West-Friesland het best kan uitvoeren. In de regio worden vier maatregelen voorgesteld:

1. Energiewerkers (klussers en coaches)
2. Witgoedregeling
3. Inkoop spouwmuurisolatie voor woningeigenaren
4. Waterzijdig inregelen

De gemeenten bepalen zelf hoe ze invulling geven aan dit regionale uitvoeringsplan en welke maatregelen het best bij de gemeente passen. De SED-gemeenten hebben nog geen keuze gemaakt hoe ze hieraan invulling gaan geven. De colleges moeten op het moment van schrijven (juni 2023) nog een besluit nemen over het regionaal uitvoeringsprogramma. Pas na besluitvorming kan men tot uitvoering overgaan. De voorbereidingen voor de keuze en de uitvoering zijn al gestart. Er zijn ook energiecoaches actief in de gemeenten die waarschijnlijk uit een afgelopen RREW-traject (zie hoofdstuk 4.2.1) nog actief zijn gebleven.

Een complicerende factor in de uitvoering was de verdubbeling van het geld in juni 2022 waardoor er opnieuw naar de uitvoeringsplannen gekeken moest worden. De gemeente maakte eerder plannen voor het geld dat er was en moest hierdoor opnieuw naar de uitvoeringsplannen kijken. Op dit moment wordt er nagedacht over het verhogen van de inkomensgrens zodat al het geld uit de SPUK energiebesparende maatregelen sneller en beter benut wordt. Daarnaast is de doelgroep energiearmoede lastig te bereiken en is men op zoek naar het robuuster maken van de aanpak.

4.3 Worsteling met de landelijke regelingen

De SED-gemeenten benutten bijna elke landelijke regeling op het gebied van energiearmoede. Hierbij is er niet altijd ruimte voor maatwerk of de tijd om een link te maken met structureel gemeentelijk beleid. Bij de eenmalige energietoeslag hebben de gemeenten de regeling snel en kortaaf opgepakt. De focus lag hierbij op het snel handelen en het pragmatisch aanpakken van het geld dat de gemeenten kregen van het Rijk.

Hoewel er ambtelijk een inschatting is gemaakt van de groep inwoners die recht heeft op de energietoeslag, komen de SED-gemeenten door de verdeling en de inschatting van het Rijk geld tekort. Uit interviews komt naar voren dat de organisatie daarom benieuwd is naar een onderzoek van de VNG en Divosa over de verdeling en de tekorten van deze gelden. Bij de gemeenten **Enkhuizen** en **Drechterland** zijn de kosten hoger dan de door het Rijk uitgekeerde bedragen. In de gemeente **Stede Broec** vallen de kosten binnen de door het Rijk uitgekeerde bedragen.

Bij de energietoeslag wordt weinig ruimte voor maatwerk ervaren: er wordt alleen op inkomen getoetst en niet op vermogen of daadwerkelijke energielasten. In regelingen zoals de SPUK energiebesparende maatregelen en het NIP is er meer ruimte voor maatwerk. Al deze landelijke regelingen bestaan uit incidentele middelen, terwijl de energietransitie en energiearmoede structurele vraagstukken zijn. De gemeenten hebben een goede start gemaakt met een structurele aanpak op het verminderen van de energielasten in het omgevingsbeleid in de Transitievisie Warmte, met de isolatieaanpak voor labels D, E, F, G en de prestatieafspraken met woningcorporaties.

Er is een duidelijk tempoverschil te merken in de aanpak van energiearmoede tussen het team samenleving en team duurzaamheid. Dit komt door de aard van de rijksregelingen: de energietoeslag moest snel worden uitgekeerd door team samenleving en team duurzaamheid heeft meer tijd en beleidsruimte voor de energiebesparende maatregelen. Team samenleving en team duurzaamheid keken voorheen vooral afzonderlijk naar de problematiek, maar er zijn de laatste tijd gezamenlijke sessies geweest. De teams informeren elkaar, maar er wordt nog niet samen opgetrokken om beleid te maken (in paragraaf 5.1 gaan we hier nader op in). Daarnaast kwam in de interviews met de ketenpartners naar voren dat niet iedere ketenpartner even goed geïnformeerd is over de regelingen en voorzieningen rondom energiearmoede. Ketenpartners geven aan dat ze het jammer vinden dat ze achteraf geïnformeerd zijn en dat ze nog steeds moeite hebben om informatie te vinden. Als ketenpartners beter betrokken worden, kunnen inwoners ook beter bereikt worden.

In onderstaand kader geven we een voorbeeld van de gemeente Tilburg hoe de ketenpartners geïnformeerd worden over regelingen en voorzieningen rondom energiearmoede.

Gemeente Tilburg: Toolbox voor professionals voor hulp bij geldzorgen en energie besparen

Sinds het najaar van 2021 zijn de energieprijzen enorm gestegen. In combinatie met de inflatie en hoge brandstofprijzen zorgt dit ervoor dat de geldzorgen groeien bij veel Tilburgers. De gemeente wil deze inwoners graag helpen, maar dat kunnen ze niet alleen. Daar hebben zij hun partners in de stad bij nodig, die vaak rechtstreeks contact hebben met inwoners. Veel partners hebben zelf al aangegeven dat zij willen meehelpen en meedenken in de strijd tegen energiearmoede. De Toolbox is een pakket voor professionals met communicatie- en hulpmiddelen om inwoners goed te (kunnen) helpen bij geldzorgen en energie besparen. Deze toolbox kan professionals ondersteunen bij:

- het begeleiden van inwoners naar het juiste 'loket' of naar de juiste ondersteuning op het gebied van energiebesparing en geldzorgen;
- het delen van energiebesparende tips en andere relevante informatie;
- het organiseren en uitnodigen van inwoners voor een inwonersbijeenkomst over deze onderwerpen.

De toolbox is hier te vinden:

<https://www.duurzamertilburg.nl/toolbox-hulp-bij-geldzorgen-en-energie-besparen/>

De verschillende colleges, de ambtelijke organisatie en de ketenpartners benoemen dat het bereiken van de doelgroep die echt last heeft van energiearmoede erg lastig is. Uit de interviews blijkt daarnaast ook dat de uitkering van de energietoeslag enkele inwoners in beeld heeft gebracht voor het minimabeleid die anders niet in beeld waren. De gemeente heeft verschillende communicatiemiddelen en kanalen ingezet om de doelgroep te informeren en te bereiken: de gemeentelijke website, sociale media, een geldkrant en de folder van het minimabeleid. Ook geeft de Voedselbank een overzicht mee van de minimaregelingen die beschikbaar zijn in de gemeenten. In het volgende hoofdstuk gaan we uitgebreid in op het bereik van de energietoeslag.

H5 | Uitvoering en effectiviteit van de aanpak

Dit hoofdstuk beschrijft hoe de uitvoering eruit ziet in de praktijk. We gaan daarbij in op de samenwerking intern en extern, dus daar waar samengewerkt wordt met zogenaamde ketenpartners. Ten slotte gaan we in op de impact van de aanpak volgens inwoners.

In dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende deelvragen:

Vraag	Bevinding
5. In hoeverre is er sprake van een effectieve samenwerking op het gebied van energiearmoede?	<ul style="list-style-type: none">• Ketenpartners lijken op afstand te staan. Er is vanuit dit onderzoek geen goed beeld van de samenwerking vast te stellen.• De interne samenwerking tussen de teams (duurzaamheid en samenleving) verloopt steeds beter. Er vindt steeds meer en vooral steeds vroeger afstemming plaats bij de ontwikkeling van nieuw beleid en regelingen.• De regionale samenwerking binnen West-Friesland biedt voordelen waar het gaat om het starten van (grootschalige) initiatieven en beleidsontwikkeling. Tegelijkertijd is de afstemming tijdsintensief en is de samenwerking op dit moment nog afhankelijk van personen. Verder geven de colleges aan dat het belangrijk is om te waken dat het lokale maatwerk niet ondersneeuwt. Om de energietransitie en de ondersteuning effectief te laten zijn (en vooral voelbaar voor de inwoner), is het ook nodig om kleine besparende voorzieningen aan te bieden.• De samenwerking met de gebiedsteams verloopt op dit moment nog stroef. De medewerkers van de gebiedsteams zijn niet goed op de hoogte van de ontwikkelingen binnen de gemeenten op het gebied van energiearmoede. Alle betrokkenen willen kortere lijntjes en betere samenwerking, maar er is op dit moment te weinig regie van bovenaf vanuit de gemeenten om dit structureel vorm te geven.
6. In hoeverre hebben de gemeenten zicht op de energiearmoede onder inwoners en de effecten hiervan?	<ul style="list-style-type: none">• De inwoners die te maken krijgen met energiearmoede komen steeds beter in beeld, maar de gemeenten baseren zich op schattingen wat betreft de aantallen die men verwacht bij een aanvraag voor energietoeslag. De uitwisseling van data en persoonsgegevens tussen afdelingen wordt op dit moment bemoeilijkt door wet- en regelgeving (AVG). Het vragen van hulp bij de gemeente en het aanvragen van energietoeslag is voor veel doelgroepen (zoals niet digitaal vaardigen, ouderen en jongeren) lastig.

<p>7. Wat is de impact van de aanpak van de gemeenten volgens inwoners: is de aanpak effectief en/of worden ze ermee geholpen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uit het onderzoek komt naar voren dat veel inwoners een drempel ervaren bij zowel het vragen om hulp als het administratief aanvragen van hulp. Ten eerste omdat er een schaamtengrens overgestapt moet worden, maar ook omdat het niet eenvoudig is om bepaalde regelingen aan te vragen, of daar informatie over te vinden. Er is een grote groep inwoners waarvoor het digitaal (maar ook op papier) aanvragen een drempel opwerpt. Veel inwoners willen toch fysiek naar het gemeentehuis om daar geholpen te worden. Die mogelijkheid is er nu niet of beperkt. • Over energiearmoede en de ondersteunende maatregelen wordt frequent en via verschillende kanalen gecommuniceerd. Desondanks worden niet alle doelgroepen hiermee bereikt; denk hierbij bijvoorbeeld aan statushouders, jongeren en ouderen die niet digitaal vaardig zijn. De informatievoorziening aan inwoners over wat zij zelf kunnen doen om te 'verduurzamen' is nog niet optimaal. Er is behoefte bij inwoners, maar ook bij ketenpartners aan meer maatwerk op informatiegebied door rekening te houden met doelgroepen. Inwoners hebben in de focusgroep een set concrete adviezen meegegeven op dit vlak.
--	---

5.1 Interne samenwerking

Op basis van zowel de deskresearch als de interviews met medewerkers kan gesteld worden dat de teams duurzaamheid en samenleving elkaar steeds beter weten te vinden. De teams informeren elkaar en er vindt steeds eerder afstemming plaats (zie ook paragraaf 4.3).

De ambtelijke teams geven aan dat ze op dit moment aanlopen tegen wet- en regelgeving op het gebied van privacy (AVG). Door de AVG is het delen van persoonsgegevens niet zomaar toegestaan. Het team samenleving heeft een lijst met inwoners die een aanvraag hebben gedaan voor de energietoeslag, maar mag deze niet delen met het team duurzaamheid. In een van de interviews werd hierop gezegd: *'We lopen niet vast op de samenwerking, maar op de wet- en regelgeving.'* Dit is overigens een landelijk probleem.

Voor het beleid maakt team duurzaamheid nu gebruik van gegevens van de nationale schuldhulproute¹⁵. De teams geven aan dat er binnen de organisatie veel ruimte is om van elkaar te leren en er is een gezonde cultuur van elkaar aanspreken. Er zijn ook korte lijnen tussen beleidsmakers en de uitvoering (consulenten bijzondere bijstand en minima).

¹⁵ Dit is een samenwerking van bedrijven, werkgevers en woningcorporaties. De NSR (Nederlandse Schuldhulproute) probeert mensen met geldzorgen in een eerder stadium te vinden, te bereiken en te leiden naar de juiste hulp. Daarbij wordt ingezet op een eenvoudiger systeem waarbij [samenwerking](#) tussen publieke en private instanties centraal staat.

In onderstaand kader geven we aan de hand van een voorbeeld uit de gemeente Alblisserdam aan hoe de samenwerking tussen teams uitgebreid en versterkt kan worden.

Gemeente Alblisserdam: buurtaanpak

De gemeente Alblisserdam heeft een actieplan energiearmoede 2022/2023 dat drie stappen omvat. Dit betreft een witgoedactie, voorlichting energiebesparing inclusief producten en (optioneel) geld voor gratis grote energiebesparende maatregelen. Ook wordt er integraal aan de buurtaanpak gewerkt.

Energiearmoede wordt geschaard onder de opgave 'buurtaanpak'. Het onderwerp energiearmoede raakt meerdere portefeuilles en is daarmee echt een integrale opgave. In het kader van de nieuwe opzet van het collegeprogramma wordt een opgaveteam opgericht onder de noemer buurtaanpak, waar energiearmoede deel van uitmaakt. Ook externe partners kunnen deel uitmaken van dit opgaveteam, waarmee het in feite een soort netwerkorganisatie wordt rond deze opgave.

Ook geven we een voorbeeld van de gemeente Assen waarin samenwerking tussen het sociaal en fysiek domein is vormgegeven in een driestappenaanpak.

Gemeente Assen: gebiedsgerichte samenwerking via buurtwerkers

In Assen wordt gewerkt aan het bestrijden van energiearmoede door een persoonlijke aanpak via samenwerking tussen het beleid voor energietransitie en het sociaal domein. De gemeente werkt samen met buurtwerkers om een concreet beeld te krijgen van de obstakels bij minder draagkrachtigen en overlegt met welzijnsorganisaties en woningcorporaties om alle woningen op korte termijn te verduurzamen zonder dat de huurkosten voor de inwoners stijgen. Assen heeft een driestappenaanpak ontwikkeld om minder draagkrachtige inwoners te helpen bij het verduurzamen van hun woningen.

Stap 1 is het doornemen van het huishoudboekje (dus welke energiemaatschappij en wanneer stoken), stap 2 is het nemen van kleine maatregelen door een energiecoach en stap 3 is advies van een onafhankelijke energieadviseur. De financiering is echter nog een uitdaging, omdat de gemeente de inwoners met een smalle beurs graag een isolatieaanbod wil doen, maar nog niet weet hoe. Een optie is dat inwoners met een smalle beurs een sociaal krediet krijgen, maar dit kan nadelig zijn omdat de doelgroep vaak moeite heeft om de lening terug te betalen. Het streven is volgens de beleidsadviseur dat huishoudens met een smalle beurs een professional op bezoek krijgen die hun woning verduurzaamt en vervolgens de rekening naar de gemeente stuurt.

5.2 De samenwerking met de gebiedsteams

Waar de lijnen tussen beleidsmakers en uitvoering (consulenten bijzondere bijstand en minima) kort zijn, is uit gesprekken met de gebiedsteams juist het tegenovergestelde naar voren gekomen. De SED-gemeenten kennen zogenaamde gebiedsteams die bestaan uit specialisten die dicht bij de inwoners eerstelijnszorg verlenen. Energiearmoede is op dit moment geen apart onderwerp binnen de gebiedsteams. Ze zijn ook niet goed op de hoogte van de ontwikkelingen binnen de SED-organisatie.

De gebiedsteams hebben veel te maken met multiprobleemgezinnen. Als ze merken dat de inwoners hulp nodig hebben op financieel vlak, schakelen ze altijd de schuldhulpverleners of de budgetcoaches in. Ze weten niet of het andersom ook zo gaat (of de schuldhulpverleners de gebiedsteams inschakelen als ze meer hulpvragen ontdekken bij inwoners).

De gebiedsteams zouden graag zien dat beleidsmedewerkers voor het maken van beleid ook bij de gebiedsteams informatie en ervaringen komen ophalen en met hen in gesprek gaan.

Alle betrokkenen willen kortere lijntjes en betere samenwerking, maar er is te weinig regie van bovenaf (lees: vanuit de gemeente) om dit structureel vorm te geven. Uit gesprekken is wel naar voren gekomen dat er binnen de SED-organisatie een project is gestart om de aansluiting tussen consultants en gebiedsteams te versterken en om de werkwijze tussen de gebiedsteams te harmoniseren.

5.3 Samenwerking met ketenpartners

Zoals in hoofdstuk 4 al kort is aangekaart, werken de SED-gemeenten op het thema energiarmede nauw samen met verschillende externe ketenpartners zoals woningbouwverenigingen, welzijnsorganisaties, vluchtelingenwerk, huurdersverenigingen, de Formulierenbrigade en de Voedselbank, en met energieleveranciers in bijvoorbeeld de vroegsignalering. In dit onderzoek zijn we ook met een aantal maatschappelijke partners (ketenpartners) in gesprek gegaan. Daarbij moet worden opgemerkt dat het erg lastig is gebleken om met de ketenpartners in gesprek te komen. Er zijn wel duidelijke overzichten van alle ketenpartners en voorliggende voorzieningen in de gemeenten, maar directe contactpersonen ontbreken.

Vanuit de partijen die we wel gesproken hebben, komt een beeld naar voren dat het contact met de gemeente in de basis goed verloopt, al wordt er wel enige afstand ervaren in de uitvoering. Medewerkers van ketenpartners zijn niet altijd op de hoogte van wat de gemeente en andere ketenpartners doen op het gebied van (energie)armoede. Op dit vlak lijkt de informatievoorziening niet goed te verlopen. In het geval van de Voedselbank wordt dat - gezien hun onafhankelijke rol - niet direct als negatief opgevat. We hebben te weinig ketenpartners gesproken om uitspraken te kunnen doen over de effectiviteit van de samenwerking onderling (zoals doorverwijzing naar elkaar), maar vanuit de Voedselbank komt naar voren dat zij in ieder geval doorverwijzen naar de Kledingbank en de Formulierenbrigade.

Bij het uitvoeren van de regeling heeft de SED-organisatie door de gevraagde snelheid in eerste instantie geen ketenpartners betrokken. Als het gaat om de energiebesparende kant, komt uit gesprekken naar voren dat bij de regionale aanpak uitvoeringsprogramma energiebesparing zowel woningcorporaties als bewindvoerders hebben meegedacht. Uit gesprekken met de colleges en een woningbouwcorporatie in Enkhuizen valt op te maken dat er inmiddels goede prestatieafspraken zijn (of worden gemaakt) met de verschillende woningbouwcorporaties, maar dat het tempo waarin wordt verduurzaamd nogal verschilt per corporatie.

5.4 Regionale samenwerking

De gemeenten werken in de regio aan een regionale aanpak energiebesparing voor kwetsbare huishoudens. De samenwerking biedt voordelen waar het gaat om het starten van (grootschalige) initiatieven en beleidsontwikkeling. De samenwerking binnen de West-Friese gemeenten verloopt goed, maar de afstemming kost veel tijd, bemerken respondenten. De samenwerking is ook nog kwetsbaar omdat het voorsnog vrijblijvend is en afhankelijk is van personen. Er wordt nu nagedacht over het formaliseren van de samenwerking om het beter te borgen.

Vanuit alle drie de colleges is in de interviews aangegeven dat het goed is om bepaalde zaken regionaal op te pakken, maar dat verduurzaming voor een deel ook maatwerk is waarbij er ruimte moet blijven voor manoeuvreren. Er moet met andere woorden ruimte zijn om te leren en experimenteren, maar ook om lokaal maatwerk aan te bieden.

Uit gesprekken kwam naar voren dat het goed is om grote opgaven, zoals energieopwek, in de regio op te lossen, maar de kleine energiebesparende maatregelen kunnen het beste lokaal worden uitgevoerd, dichtbij de inwoners. Om inwoners mee te nemen in de verduurzaming zijn kleine maatregelen in hun directe leefomgeving belangrijk. Draagvlak is cruciaal, dus de focus moet liggen op kleine dingen en stappen. Soms ligt de aandacht te veel op de grote opgaven in de regio, bemerkten verschillende collegeleden, waardoor de lokale projecten ondersneeuwen.

5.5 Zicht op doelgroep

Voor de uitvoering van de energietoeslag van start ging, is er door de gemeenten een inschatting gemaakt van de doelgroep die deze mag aanvragen. Deze aantallen zijn in paragraaf 4.2.2 te vinden. Bij de gemeenten Drechterland en Stede Broec hebben meer inwoners de energietoeslag aangevraagd dan het aantal huishoudens op 120% van de bijstandsnorm in 2021. Het bereik is groot geweest als we alleen naar de aanvragen en gehonoreerde aanvragen kijken.

De cijfers voor de aanvragen als persoonlijke financiële situatie van inwoners veranderen nog steeds; de energietoeslag loopt door tot 1 juli 2023. De monitoring van de aangevraagde energietoeslag is op orde en wordt regelmatig bijgewerkt. De informatie hierover wordt regelmatig aan het college toegezonden.

Het is vooralsnog lastig om goed zicht te krijgen op de doelgroep die de ondersteuning echt nodig heeft, omdat er alleen een schatting gedaan kan worden van inwoners met een inkomen tot 120% van de bijstandsnorm. De inkomenseffectrapportage kan daar wellicht bij helpen. Via verschillende kanalen is de energietoeslag kenbaar gemaakt en de organisatie heeft ook extra inwoners op de radar gekregen die in aanmerking komen voor het minimabeleid doordat zij de energietoeslag aanvragen. In paragraaf 4.2.2 is ingegaan op de communicatie richting inwoners.

Voor de Transitievisie Warmte en het regionale uitvoeringsprogramma energiebesparende maatregelen is de doelgroep ook in kaart gebracht (zie hoofdstuk 4.1). Er zijn in de Transitievisie Warmte op wijkniveau kaarten opgesteld die gebaseerd zijn op inkomen en gasgebruik. Deze informatie gebruikten de gemeenten om bewonersbrieven te sturen met een aanbod voor een energieadvies aan huis of een klushulp voor installatie van energiebesparende maatregelen.

5.6 Communicatie en informatievoorziening voor inwoners

Om te kijken in hoeverre de inwoners effectief worden geholpen, hebben we naast gesprekken met betrokkenen (inclusief ketenpartners) ook gesproken met inwoners. Aan hen hebben we ten eerste de vraag voorgelegd wat energiearmoede voor hen betekent. Naast het niet meer kunnen betalen van de energierekening werd aangegeven dat energiearmoede voor een deel ook gaat over afhankelijkheid. Een huurder is waar het gaat om de besparingskant grotendeels afhankelijk van de verhuurder of de corporatie. Ook kwam in de focusgroep naar voren dat er als gevolg van de stijgende kosten voor energie er nu nieuwe (doel)groepen ontstaan die te maken krijgen met armoede. Dit gaat vooral om inwoners met een slecht geïsoleerde koopwoning, bijvoorbeeld in de historische binnenstad van Enkhuizen of een woonboerderij in het buitengebied, en die een dermate laag inkomen hebben dat zij geen energiebesparende maatregelen kunnen bekostigen.

De gemeenschappelijke deler in dit alles is dat het vooral betekent dat iemand niet (meer) kan meedoen aan de verduurzamingsopgave die nu wordt gevraagd. Het belang van een wijkgerichte aanpak werd daarom onderstreept; waarbij aandacht is voor de context van de specifieke wijk in plaats van kern of op gemeentelijk niveau. Een wijkgerichte aanpak is ook de wijk in trekken en zichtbaar zijn, bemerkten inwoners.

Er is inwoners ook gevraagd naar de huidige informatievoorziening en de wijze waarop de gemeente communiceert. De SED-organisatie communiceert regelmatig over de aanpak en de regelingen, via posters en brieven, maar er zijn zorgen bij inwoners en ketenpartners dat dit niet effectief is. In verschillende interviews en in de focusgroep is aangegeven dat bepaalde groepen, zoals jongeren, statushouders en huurders, minder in beeld zijn als het gaat om verduurzaming. De SED-organisatie geeft zelf aan dat de doelgroep statushouders wel goed in beeld is. Deze doelgroepen hebben aan de ene kant minder middelen om te verduurzamen, maar zijn ook lastiger te bereiken via de geijkte communicatiekanalen. Daarom is er door meerdere respondenten gepleit om tot een doelgroepgerichte aanpak te komen, ook in de communicatie.

Ten aanzien van de communicatie en informatievoorziening zijn in de focusgroep ook een aantal hele concrete adviezen gegeven:

- Geef informatie voor alle inwoners/type woningen of maak duidelijk voor welke inwoners/type woningen het is bedoeld (wie of wat is de doelgroep).
- Let op het taalgebruik: gebruik toegankelijke taal die voor iedereen (ook laaggeletterden) begrijpbaar is; gebruik van iconen/symbooltjes werkt vooral voor jongeren.
- Doorverwijzen naar het internet is soms een drempel voor inwoners, houdt hier rekening mee tijdens informatieavonden/-bijeenkomsten.
- Schakel (vrijwilligers)organisaties in (vluchtelingenwerk, welzijnswerk, et cetera) voor communicatie met bepaalde doelgroepen die anders buiten de boot dreigen te vallen.

Als het over energiebesparing en verduurzaming gaat, zijn er veel verschillende regelingen, zowel gemeentelijk als landelijk. Daarom is in de focusgroep geopperd om in de communicatie zoals nieuwsbrieven ook te wijzen op de landelijke regelingen. De stimuleringsmogelijkheden voor verduurzaming vanuit de overheid (dus vanuit het Rijk, maar ook vanuit de gemeenten) zijn vooral gericht op woningeigenaren. Voor huurders geldt dat zij veelal in een afhankelijkheidsrelatie zitten met de verhuurder of woningbouwvereniging. Voor huurders is de uitvoeringstermijn van de verduurzaming een struikelblok, want niet iedere woning kan direct worden verduurzaamd. Uit de focusgroep kwam naar voren dat sommige huurders nog jaren moeten wachten.

Door de inwoners, maar ook nadrukkelijk door de uitvoering (consulenten) en de beleidsmakers is aangegeven dat er vooral behoefte is aan meer structurele oplossingen en maatregelen. Het zijn nu toch vooral tijdelijke maatregelen en het storten van een flink bedrag aan inwoners die in financiële problemen zitten, levert niet altijd het gewenste resultaat op.

In de focusgroep is vervolgens gevraagd wanneer inwoners naar de gemeente zouden stappen voor hulp. Uit het gesprek kwam duidelijk naar voren dat inwoners een drempel ervaren bij het vragen om hulp. Ten eerste omdat er een schaamtegrens overgestapt moet worden. Ten tweede omdat het niet eenvoudig is om bepaalde regelingen aan te vragen, of daar informatie over te vinden. Er is een grote groep inwoners waarvoor het digitaal (maar ook op papier) aanvragen een drempel opwerpt. Veel inwoners willen fysiek naar het gemeentehuis om daar geholpen te worden.

Een extra drempel daarbij is dat inwoners nu eerst een afspraak moeten maken als ze langs willen komen. Wel zijn er plannen vanuit de gemeenten om per 1 september weer een inloopspreekuur op te starten. Ook de ketenpartners benadrukken dat het eenvoudiger moet worden om regelingen aan te vragen. In Drechterland is een Formulierenbrigade actief. In Stede Broec kan Ons Stede Broec en in Enkhuizen helpt Voor Elkaar in Enkhuizen met de aanvragen.¹⁶

¹⁶ De Formulierenbrigade hebben we helaas niet kunnen interviewen in dit onderzoek.

H6 | Evaluatie en verantwoording

In dit hoofdstuk beschrijven we op welke wijze verantwoording wordt afgelegd door het college (via monitoring), dat wil zeggen, wat er wordt teruggekoppeld aan de raad en of deze zijn rol ook kan vervullen met de aangeleverde informatie. Ook gaan we in op de vraag hoe de gemeenteraad kan (bij)sturen en controleren. Welke instrumenten en overleggen zijn hiervoor en in hoeverre heeft de raad hier ook gebruik van gemaakt?

In dit hoofdstuk worden de volgende deelvragen beantwoord:

Vraag	Bevinding
8. Is de gemeenteraad voldoende geïnformeerd over de voortgang en kan de gemeenteraad tijdig bijsturen?	<ul style="list-style-type: none">• De SED-organisatie doet veel om energiearmoede te bestrijden, maar de informatie hierover landt nog niet op een centrale plek, het is versnipperd en de voortgang is lastig te monitoren voor de raden.• Raadsleden geven aan dat de informatievoorziening (over de uitvoering) in de basis voldoet, gezien de actualiteit van het vraagstuk en de aanpak, maar dat er niet erg proactief wordt gedeeld; al worden er wel regelmatig nieuwsbrieven verzonden. Ook wordt inzicht in het bereik van de regelingen en de aanpak gemist, evenals inzicht in het bereik. Op dit moment is de organisatie wel bezig met een inkomenseffectrapportage.
9. In hoeverre heeft de raad invulling gegeven aan zijn kaderstellende en controlerende taak?	<ul style="list-style-type: none">• Er is beperkt gebruikgemaakt van de geijkte (bij)sturingsinstrumenten zoals moties, amendementen en raadvragen. Uit de vragenlijst met raadsleden komt naar voren dat een deel van de raad content is met de huidige uitvoering en de informatievoorziening daarover en daarom niet hoeft (bij) te sturen. Daarnaast spelen de actualiteit van het vraagstuk en het gebrek aan een visie een rol, bemerken raadsleden. Er zijn met andere woorden weinig kaders en doelen vastgesteld, waarmee er ook nog niet veel valt te controleren door de raad. Bij het verder ontwikkelen van een aanpak of beleid, gaat kaderstelling wel belangrijk zijn.• De raden zijn nog niet in positie om goed te kunnen (bij)sturen. Omdat er nog geen kaders zijn, maar ook omdat de informatievoorziening nog niet op hun

	behoefte aansluit. Om goed te kunnen kader stellen en controleren is meer kennis en expertise nodig van het thema, dat niet alleen complex is, maar ook aan veel verandering onderhevig is en in een bredere context van armoede en verduurzamen valt.
--	--

6.1 Informatievoorziening aan de gemeenteraden

Deze paragraaf beschrijft welke informatie wordt gedeeld met de gemeenteraad en in hoeverre er een systematiek is om de gemeenteraden te informeren over ontwikkelingen op het gebied van energiearmoede. In de P&C-cyclus leggen de colleges verantwoording af over het gevoerde beleid. Deze agenda bepaalt in hoge mate de inhoud van de verschillende documenten die onderdeel uitmaken van de jaarlijkse begrotingscyclus: de programmabegroting, de kadernota, de najaarsrapportage en de jaarstukken. Voor het controleren of de aanpak zich verder ontwikkelt volgens de principes van de gestelde kaders, hebben de gemeenteraden de volgende stukken ontvangen, generiek via de P&C-cyclus per jaar:

- programmabegrotingen;
- jaarverslagen;
- kadernota's;
- najaarsrapportages;
- accountantsverslagen.

In de jaarrekening, de begroting, het jaarverslag en de voorjaarsnota en de najaarsnota staan nog geen duidelijke activiteiten en doelen ten aanzien van de bestrijding van energiearmoede. Hiermee is de voortgang ten aanzien van de aanpak niet direct te volgen vanuit de P&C-cyclus. Er is met andere woorden nog geen monitor of rapportage waarin alle resultaten samenkomen. Op basis van de verstrekte informatie is het moeilijk voor de raden om overzicht te krijgen. Hierbij speelt de actualiteit van het onderwerp (waarvoor nog geen visie is) een rol. Er wordt immers niet alleen via verschillende regelingen (SPUK, energietoeslag), maar ook op het gebied van energiebesparing gewerkt aan het terugdringen van armoede die ontstaat als gevolg van stijgende energieprijzen.

De SED-organisatie doet veel, maar de informatie hierover landt nog niet op een centrale plek, het is versnipperd en de voortgang is lastig te monitoren. Daarbij speelt ook mee dat het lastig is om de rijksregelingen in de verschillende nota's op te nemen, omdat de bedragen die de gemeenten ontvangen in een korte periode al een aantal keer zijn aangepast (zoals ook beschreven in paragraaf 4.2).

Naast de informatie vanuit de P&C-cyclus ontvangen de raden ook raadsbrieven over de voortgang en bepaalde ontwikkelingen, zoals blijkt uit onderstaand overzicht:

- Stede Broec: Raadsbrief Eenmalige Energietoeslag 12 april 2022.
- Enkhuizen: Raadsbrief Eenmalige Energietoeslag 25 april 2022.
- Drechterland: Raadsbrief Eenmalige Energietoeslag 12 april 2022.
- Stede Broec: Raadsbrief eenmalige energietoeslag 12 april 2022.
- Stede Broec: Subsidieregeling Corona Noodfonds, Herstel & Innovatie en Tegemoetkoming Energielasten Maatschappelijk Vastgoed (Regeling CHT) 4 april 2023.
- Enkhuizen: Subsidieregeling Corona Noodfonds, Herstel & Innovatie en Tegemoetkoming Energielasten Maatschappelijk Vastgoed (Regeling CHT) 7 maart 2023.
- Enkhuizen: Raadsbrief Motie Keesman - Van Gangelen - Van Galen - Mazereeuw, 24 januari 2022.

- Drechterland: Subsidieregeling Corona Noodfonds, Herstel & Innovatie en Tegemoetkoming Energielasten Maatschappelijk Vastgoed (Regeling CHT) 7 maart 2023.

Naast raadsbrieven ontvangen de raden ook een aantal keer per jaar een nieuwsbrief duurzaamheid vanuit Samen en Duurzaam. Hierin staat wat er per gemeente voor initiatieven worden ontplooid en wat er is gedaan de afgelopen periode.¹⁷

In dit onderzoek hebben we via een schriftelijke vragenlijst ook aan raadsleden zelf gevraagd wat zij van de informatievoorziening vinden en hoe groot hun eigen betrokkenheid is. De bevindingen uit de vragenlijst en uit gesprekken met betrokkenen hebben we hieronder per gemeente samengevat. Belangrijkste bevinding is dat er wel wordt geïnformeerd vanuit de colleges, maar dat dit nog niet is afgestemd op de behoefte van de raad, omdat het gesprek hierover nog niet heeft plaatsgevonden.

Tabel 6 Informatievoorziening aan gemeenteraden

Gemeente	Bevindingen
Stede Broec	De informatievoorziening rondom energiearmoede kan beter, merken raadsleden in Stede Broec. Ze zouden graag meer op de hoogte gehouden worden van ontwikkelingen en de voortgang van bepaalde projecten zoals de pilot Buurtwarmte, maar ook welke wijken als eerste aan de beurt zijn vanuit de verduurzamingsopgave. Op dit vlak ontvangen zij ook vragen en signalen van inwoners die graag meer duidelijkheid willen over wat de plannen zijn van de gemeente. Ook wordt opgemerkt dat de raad uiteindelijk wel alle informatie ontvangt, maar dat het op dit moment versnipperd is. Ook zouden raadsleden graag meer willen weten over de concrete maatregelen die de gemeente treft om het vraagstuk aan te pakken.
Enkhuizen	In Enkhuizen komt een beeld naar voren dat informatievoorziening in de basis adequaat is, maar dat er proactiever gedeeld kan worden, zeker over de voortgang van bepaalde activiteiten en regelingen. Wel wordt aangegeven dat de signalen die de raad aangeeft over hun informatiebehoefte goed worden opgepakt. Dit geldt ook voor signalen die zij vanuit inwoners voor het voetlicht brengen bij het college. Verder is opgemerkt dat de raad graag meer informatie zou willen ontvangen vanuit de ketenpartners waar de gemeente mee samenwerkt in de aanpak van energiearmoede. Ten slotte wordt een overzicht van het effect van de regelingen gemist, evenals een nadere duiding van de uitvoeringskosten.
Drechterland	In Drechterland komt een wisselend beeld naar voren als het gaat om de informatievoorziening. Een aantal raadsleden geeft aan het als beperkt te ervaren, maar er zijn ook raadsleden die aangeven dat de informatievoorziening op dit moment adequaat is. Wat mee kan spelen is dat de gemeenteraden van Stede Broec en Enkhuizen middels een themabijeenkomst over het minimeleid en de energietoelagen waren bijgepraat door de SED-organisatie maar de gemeenteraad van Drechterland op dat moment nog niet. Net als in Enkhuizen is de raad in Drechterland erg benieuwd naar het effect van de regelingen die worden ingezet om de energiearmoede te bestrijden, en ook hoe groot het bereik is.

¹⁷ <https://samenenduurzaam.nl>.

6.2 (Bij)sturen door de gemeenteraden

De raadsleden zijn niet betrokken geweest bij het vaststellen van de aanpak. Bij de SPUK energiebesparende maatregelen en de energietoeslag, ligt het mandaat bij het college en wordt de raad alleen betrokken als daar expliciet om wordt gevraagd of het college dit voornemt. Uit het onderzoek komt desondanks naar voren dat de betrokkenheid van de raden groot is. Raadsleden vinden het vooral belangrijk dat de regelingen en toeslagen snel worden ingezet, en dat inwoners duidelijkheid krijgen over de snelheid waarmee hun woning verduurzaamd kan worden, zodat op energiekosten kan worden bespaard.

Op dit moment is de organisatie bezig met een inkomenseffectrapportage die inzichtelijk maakt welk effect regelingen hebben op de koopkracht per huishoudtype. Ook maakt deze rapportage inzichtelijk waar het nodig is om bij te sturen. Raadsleden hebben diverse instrumenten waarmee ze opdrachten kunnen geven (motie) of wijzigingen kunnen aanbrengen in het ontwerpbesluit (amendement). Uit de deskresearch komt naar voren dat er op het gebied van energiearmoede de afgelopen jaren een beperkt aantal moties en amendementen is ingediend. In tabel 7 zijn de aangenomen moties en amendementen weergegeven.

Tabel 7 Inzet reguliere (bij)sturingsinstrumenten

	Stede Broec	Enkhuizen	Drechterland
Moties	30 september 2021: Motie CDA Isolatiemanifest toepassen	8 november 2022: Motie onderzoek verruiming criteria energietoeslag 28 maart 2023: Motie energietoeslag	19 december 2022 Motie Minimabeleid - ondersteuning huishoudens Drechterland
Amendementen	23 februari 2023: Amendement Beëindiging subsidie duurzame energie	<i>Geen</i>	22 mei 2023: Amendement ondersteuning huishoudens
Schriftelijke vragen	22 augustus 2022: Schriftelijke vragen SP armoedebeleid 8 september 2022: ODS Technische vragen energiesubsidie studenten 22 november 2022: SP, PVDA, GL Technische vragen verruiming eenmalige energietoeslag	12 juni 2022: commissievragen energietoeslag. 11 november 2022: commissievragen SP	28 juli 2022: Schriftelijke vragen SPD met betrekking tot energiekosten en armoede

Naast het indienen van moties en amendementen kan de raad ook schriftelijke vragen stellen, of zelf discussienotities opstellen en indienen. Hiervan hebben de raden de afgelopen jaren een aantal keer gebruikgemaakt (in Stede Broec drie keer, in Enkhuizen twee keer en in Drechterland één keer). De gestelde vragen gingen vooral in op de uitvoering, de uitkering van de energietoeslag en eventuele energiesubsidies voor bepaalde doelgroepen.

Er is al met al beperkt gebruikgemaakt van de geijkte (bij)sturingsinstrumenten. Uit de enquête onder raadsleden komt naar voren dat een deel van de raad content is met de huidige uitvoering en de informatievoorziening daarover en daarom niet hoeft (bij) te sturen. Daarnaast speelt de actualiteit van het vraagstuk en het gebrek aan een visie een rol, bemerken respondenten. Er zijn met andere woorden weinig kaders en doelen vastgesteld, waarmee er ook nog niet veel valt te controleren door de raad. In verschillende gesprekken is aangegeven dat raadsleden, om goed te kunnen kader stellen en controleren in de toekomst, meer kennis en expertise nodig hebben - en daarover graag in gesprek gaan met de organisatie, ketenpartners en experts. Bijvoorbeeld tijdens raadsinformatiebijeenkomsten en expertsessies. Hierbij is er vooral behoefte om in te gaan op een meer integraal beleid en de daarbij behorende kaders en doelen.

Bijlage 1 | Normenkader

Onderzoeksvraag	Norm
Aanpak (beleid) en organisatie	
1. Hebben de gemeenten beleid en/of een aanpak op energiearmoede?	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeenten hebben een door het college of gemeenteraad vastgesteld beleid/aanpak op energiearmoede. • De gemeenten hebben (naast de middelen van het Rijk) additionele middelen begroot voor de uitvoering van beleid/aanpak op energiearmoede. • De gemeente heeft energiearmoede in kaart gebracht. • De gemeente heeft scenario's ontwikkeld om bij grote toename van het aantal klanten, het beleid, de organisatie en de uitvoering adequaat aan te passen in afstemming met uitvoerende organisaties en ketenpartners.
2. In hoeverre maken de gemeenten gebruik van landelijke en provinciale regelingen voor energiearmoede?	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeenten maken gebruik van de beschikbare regelingen. • Er is een overzicht van het gebruik van het aantal regelingen/voorzieningen per gemeente.
3. Welke instrumenten zet de gemeente in om energiearmoede te voorkomen (besparing) of de gevolgen van specifiek energiearmoede te beperken (inkomen, schuldhulpverlening, armoedebeleid)?	<i>Hiervoor bestaat in beginsel geen norm, dit moet uit het onderzoek blijken.</i>
4. Zijn de regelingen/voorzieningen met betrekking tot (energie)armoede goed op elkaar afgestemd en gecommuniceerd richting inwoners?	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een duidelijk overzicht met de verschillende regelingen en voorzieningen die energiearmoede kunnen voorkomen. • De doelgroep (die we spreken in het onderzoek) wordt voldoende geïnformeerd over de voorzieningen en regelingen ten aanzien van hoge energiekosten. • De doelgroep (die we spreken in het onderzoek) maakt ook gebruik van de regelingen en voorzieningen van de gemeente.

Uitvoering en effectiviteit aanpak	
5. In hoeverre is er sprake van een effectieve samenwerking op het gebied van energiearmoede?	<ul style="list-style-type: none"> • Er is een overzicht van partners met wie wordt samengewerkt op de uitvoering van energiearmoede (energiebesparing en armoedebeleid). • Er zijn samenwerkingsafspraken tussen de gemeente en de partners over doelen, activiteiten/resultaten en rolname. • De gemeente deelt actief informatie, houdt bijeenkomsten en ontplooit initiatieven om maatschappelijke partners betrokken te houden. • De gemeente is responsief en pikt signalen van maatschappelijke partners op en zet deze om in actie.
6. In hoeverre hebben de gemeenten zicht op de energiearmoede onder inwoners en de effecten hiervan?	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeente heeft een overzicht van de huidige doelgroep en de potentiële doelgroep. • De gemeente heeft op basis van het overzicht ook inzicht in de omvang en samenstelling van de doelgroep en hoe deze zich de afgelopen tijd heeft ontwikkeld. • De gemeente monitort de effecten ook in de praktijk. • Er vinden gesprekken plaats met ketenpartners over de effecten.
7. Wat is de impact van de aanpak van de gemeenten volgens inwoners: is het beleid volgens hen effectief (zijn ze goed geholpen) en in hoeverre is men tevreden?	<ul style="list-style-type: none"> • Er worden passende regelingen geboden en de tevredenheid hierover wordt gemonitord. • Er zijn onderzoeken gehouden om de ervaring over de gemeentelijke aanpak te meten. • Inwoners zijn tevreden over de geboden regelingen/voorzieningen en herkennen een duidelijke werkwijze/aanpak van de gemeente.
Evaluatie en verbetering	
8. Is de gemeenteraad voldoende geïnformeerd over de voortgang en kan de gemeenteraad tijdig bijsturen?	<ul style="list-style-type: none"> • De gedeelde informatie is tijdig, toegankelijk en duidelijk voor de gemeenteraad. • Het college rapporteert (via de P&C-cyclus) over de voortgang van de aanpak. • De gemeenteraad wordt via raadsinformatiebrieven of bijeenkomsten regelmatig bijgepraat over de voortgang.
9. In hoeverre heeft de raad invulling gegeven aan zijn kaderstellende en controlerende taak?	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeenteraad heeft (mogelijk indirect) opdracht en kaders gegeven voor de aanpak van de energiearmoede. • De gemeenteraad heeft gebruikgemaakt van (bij)sturingsinstrumenten zoals moties, amendementen, raadvragen, et cetera.

10. Wat kunnen de gemeenten nog meer doen om energiearmoede te voorkomen (Wat zijn voorbeelden van andere energiearmoede-aanpakken van andere gemeenten?)

Hiervoor bestaat in beginsel geen norm, dit moet uit het onderzoek blijken.

Bijlage 2 | Lijst van bestudeerde documenten

Beleidsnota's

- Transitievisie Warmte Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland 'Naar een gedragen warmtetransitie' (2021)
- Minimabeleid Stede Broec (2021), Drechterland (2021), Enkhuizen heeft geen minimabeleid
- Kaderplan Schuldhulpverlening 2021-2024 Zes Westfrieze gemeenten (2021-2024)

Strategie- en visiedocumenten

- Coalitieakkoord Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland 2022-2026
- Coalitieakkoord Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland 2018-2022
- Regionaal uitvoeringsprogramma Energiebesparing kwetsbare huishoudens (oktober 2023)
- Programma Klimaat en Duurzaamheid

Actie- en uitvoeringsplannen

- College uitvoeringsprogramma's van de SED-gemeenten (2022-2026)
- Uitvoering landelijke RREW inclusief aanvraag en SISA-verantwoording (2021-2023, twee beschikkingen)
- Uitvoeringsprogramma Energieneutraal Westfriesland (2021)

Jaarrekeningen en begrotingen

- Jaarrekening 2018-2022
- Begrotingen 2018-2022
- Kadernota Drechterland 2021-2025, Enkhuizen 2023-2026, Stede Broec 2021-2025
- Najaarsnota Enkhuizen 2022, Stede Broec 2020, Drechterland 2021

Regelingen en beleidsregels

- Subsidieregeling Corona Noodfonds, Herstel & Innovatie en Tegemoetkoming Energielasten Maatschappelijk Vastgoed (2023)
- Beleidsregel eenmalige energietoeslag (april 2022)
- Wijziging beleidsregel eenmalige energietoeslag (juli 2022)

Informatie voor inwoners

- Folders minimaregelingen voor Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland (2023)

Voortgangsinformatie

- College memo's (2021-2023)
- Overzichten aangevraagde en uitgekeerde energietoeslag (2023)

Raadsstukken (2021-2023)

- Moties (zie paragraaf 6.2)
- Amendementen (zie paragraaf 6.2)
- Raadsvragen en antwoorden (zie paragraaf 6.2)
- Raadsinformatiebrieven (zie paragraaf 6.1)
- Raadsbrieven Duurzaamheid vanuit Servicepunt Duurzame Energie (2022-2023)
- Raadsvoorstellen
- Raadsbesluiten

Bijlage 3 | Respondentenlijst

Gesprekspartners
Interne respondenten
Vertegenwoordiging college Drechterland
Vertegenwoordiging college Stede Broec
Vertegenwoordiging college Enkhuizen
Juridisch kwaliteitsmedewerker SED-organisatie
Beleidsmedewerker minimabeleid SED-organisatie
Consulent bijzondere bijstand SED-organisatie
Programmamanager duurzaamheid SED-organisatie
Beleidsmedewerker duurzaamheid SED-organisatie
Medewerker Gebiedsteam Drechterland
Medewerker Gebiedsteam Stede Broec
Externe respondenten
Stichting Leergeld West-Friesland
Voedselbank West-Friesland
Manager Welwonen (woningcorporatie Enkhuizen)
Sociaal Werker Welwonen (woningcorporatie Enkhuizen)
Vrijwilligerscoördinatoren Mee & De Wering (welzijnsorganisatie voor Drechterland en Enkhuizen)
Participatieraad Enkhuizen

Bijlage 4 | Definitieve bedragen Energietoeslag 2022

Stede Broec

Aantal huishoudens in 2021 op 120% bijstandsniveau	Aantal binnengekomen aanvragen	Aantal toegekend	Aantal afgewezen
815	1.110	802	308

Totaal bedrag ontvangen	€ 1.208.313,00
Bedrag uitgegeven aan verstrekkingen	€ 1.040.400,00
Bedrag uitgegeven aan uitvoeringskosten	€ 52.416,29
Totaal aan daadwerkelijke kosten	€ 1.092.816,29
Verschil	€ 115.496,71

Enkhuizen

Aantal huishoudens in 2021 op 120% bijstandsniveau	Aantal binnengekomen aanvragen	Aantal toegekend	Aantal afgewezen
1.299	1.233	947	286

Totaal bedrag ontvangen	€ 1.364.337,00
Bedrag uitgegeven aan verstrekkingen	€ 1.220.239,00
Bedrag uitgegeven aan uitvoeringskosten	€ 71.014,94
Totaal aan daadwerkelijke kosten	€ 1.291.253,94
Verschil	€ 73.083,06

Drechterland

Aantal huishoudens in 2021 op 120% bijstandsniveau	Aantal binnengekomen aanvragen	Aantal toegekend	Aantal afgewezen
750	904	655	249

Totaal bedrag ontvangen	€ 767.856,00
Bedrag uitgegeven aan verstrekkingen	€ 844.200,00
Bedrag uitgegeven aan uitvoeringskosten	€ 45.652,46
Totaal aan daadwerkelijke kosten	€ 889.852,46
Verschil	- € 121.996,46

Totaal bedrag ontvangen zijn de ontvangen middelen voor enkel de energietoeslag 2022, de ontvangen middelen voor de energietoeslag 2023 zitten hier niet bij in.

Bijlage 5 | Bestuurlijke reacties

Reactie van het college op het Rekenkamercommissierapport Energiearmoede

Zaaknummer: 167849

Bijlage: 1 Rekenkamercommissie rapport Energiearmoede

Geachte leden van de Rekenkamercommissie,
Het college heeft kennisgenomen van het onderzoeksrapport Energie-armoede van BMC die in opdracht van de Rekenkamer Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland (RKC-SED) is opgesteld en reageert daarop met deze brief.

Opbouw

In de bestuurlijke reactie gaan wij eerst kort in op **Rekenkameronderzoeken in het algemeen**, gevolgd door **een reactie op het onderwerp Energiearmoede** om vervolgens **inhoudelijk te reageren op de conclusies en aanbevelingen** van het rapport. Als laatst worden een aantal bevindingen uit het rapport genuanceerd.

Ad 1. Rekenkameronderzoeken RKC-SED algemeen

Het college ziet de meerwaarde van RKC-SED onderzoeken, het stelt de raad in staat om te laten onderzoeken of het beleid van de gemeente tegen zo laag mogelijke kosten is uitgevoerd en of het gewenste effect is bereikt. Het college roept de raad blijvend op om onderzoeksonderwerpen te bepalen aan de hand van het raadsprogramma, (plaatselijk) maatschappelijke ontwikkelingen en financieel en/of economische aandachtsvelden in relatie tot de gemeentelijke begroting. Waar mogelijk denkt het college graag mee.

RKC-SED onderzoeken kosten de ambtelijke organisatie veel tijd. Hoewel onderzoeken door de RKC-SED zelf gedaan worden -of aan derden uitbesteed- doen de onderzoeken beroep op de ambtelijke capaciteit. Immers de gevraagde informatie om te komen tot onderzoeksresultaten moet door medewerkers van de SED organisatie worden geleverd. Denk daarbij aan inhoudelijke informatie over het onderwerp, de achtergrond omtrent gemaakte keuzen van de gemeente(n), reactie op gemaakte onderzoeksrapporten en het bijwonen van diverse overleggen en onderzoeksfasen.

Gestandaardiseerde en digitale RKC-SED onderzoeken helpen beperkt. In de praktijk blijkt dat gevraagde informatie aldaar meestal niet 1 op 1 voorhanden is in relatie tot de vraagstelling van de onderzoeker of er is een (extra) analyse nodig. Bijvoorbeeld bij benchmark onderzoeken of landelijke "doe-mee" onderzoeken. De RKC verwacht bovendien van de ambtelijke organisatie -indien onderdeel van het onderzoek- dat deze zorgvuldig focusgroep(en), ketenpartner(s) en inwoners mobiliseren en faciliteren. Gezien de beperkte ambtelijke capaciteit, de arbeidsmarktsituatie waardoor er al extra druk is op de organisatie spreken we de wens uit om toekomstig onderzoeken zo efficiënt en beperkt mogelijk te laten zijn voor de ambtelijke organisatie. Ter illustratie, de ambtelijke inzet op het rapport Energiearmoede vergde ca. 500 uur.

Ad 2. Reactie op het onderwerp "Energiearmoede"

Het college was enigszins verbaasd over het onderwerp "Energiearmoede" voor wat betreft een RKC-onderzoek. Zoals de resultaten in het onderzoek al laten zien zijn armoedebeleid en duurzaamheidsbeleid 2 verschillende beleidsvelden die niet meteen van nature verbonden zijn maar het college is verheugd te constateren dat er voldoende integrale samenwerking en uitwisseling is om effectief te zijn.

Feitelijk maakt het onderwerp (hoge) energielasten deel uit van inkomen- en armoede beleid. Binnen dat beleid zijn ook de kosten voor levensonderhoud en deelname aan het maatschappelijk verkeer vervat. Ontwikkelingen rondom duurzaamheid, te weten SPUK (specifieke uitkering) als isoleren, warmtepompen en andere energiebeperkende maatregelen zijn en waren actueel binnen duurzaamheid. Bij de inhoudelijke reactie gaan wij verder in op de details, maar de conclusie dat er

(nog) geen gemeentelijke beleid is op het gebied van energiearmoede was vooraf duidelijk voor het college omdat energie-armoede is ontstaan door het recentelijk stijgen van de energieprijzen. Duurzaamheidsbeleid is actueel en recent. Hoewel een "ex-durante" onderzoek kan bijdragen aan bijstelling van beleid zijn we pas net (mede regionaal) gestart met uitwerking van dit beleidsveld. De resultaten op dit onderwerp zijn dan ook nog beperkt.

Het (gecombineerde) onderwerp Energiearmoede is zeer actueel, maar lijkt nog niet erg te leven in de samenleving en bij de raad. Het college constateert namelijk dat bij de uitvraag van de onderzoeker de responsbereidheid zowel in de samenleving en bij de raad beperkt was. Er is uiteindelijk geen gesprek geweest met raadsleden wegens beperkte deelnamemogelijkheid, dat onderzoek-onderdeel is in 2e instantie schriftelijk gehouden. De door de organisatie zorgvuldig aangeleverde doelgroep met het oog op Energiearmoede (op vraagstelling onderzoeker) is uitgenodigd. Het resultaat van 39 aangeschreven personen leidde tot 12 uitnodigingen en uiteindelijk 5 bereidwillige inwoners om het onderwerp met de onderzoekers uit te diepen. Het heeft de onderzoeker, maar zeker ook de organisatie veel tijd gekost de doelgroepen, ketenpartners en derden te benaderen. Gezien het beperkt aantal respondenten zijn de conclusies onvoldoende gefundeerd om deze 1 op 1 over te nemen. In het onderzoek wordt in ieder geval aangegeven dat de resultaten op een aantal onderdelen niet representatief zijn. Het college begrijpt dat één en ander niet vooraf te voorzien is en roept op om bij toekomstige onderzoeken goed af te wegen of doelgroepen bereikbaar/benaderbaar zijn en of onderwerpen bijdragen aan de doelstelling van RKC onderzoeken en daarmee aan de doelstelling die uw raad heeft ten aanzien van rekenkameronderzoeken.

Ad 3a Inhoudelijke reactie op de conclusies

Conclusie 1. Er is beleid en deels een aanpak energie-armoede, maar veel is nog in beleidsvoorbereiding.

Toelichting: De SED-gemeenten zijn gestart met het vormgeven van energiearmoedebeleid vanuit de Transitievisie Warmte (TVW). De aanpak voor de energietoeslag is in uitvoering. Veel is in beleidsvoorbereiding, net als bij alle andere gemeenten in Nederland, zoals het uitvoeringsprogramma energiebesparing kwetsbare huishoudens en het programma Klimaat en Duurzaamheid. Er wordt ook gewerkt aan een meerjarige isolatieaanpak (voor koopwoningen) en prestatieafspraken. Door deze beleidsvoorbereiding is het niet overal duidelijk wat concrete acties in de uitvoering zijn, bijvoorbeeld hoe de SPUK energiebesparende maatregelen uiteindelijk besteed worden. De omvang van de doelgroep die te maken krijgt met energiearmoede is aardig in beeld, maar de gemeenten baseren zich nog wel op schattingen. Het is op dit moment lastig voor gemeenten om specifieke doelgroepen goed in beeld te krijgen. Dit komt mede doordat de uitwisseling van data en persoonsgegevens tussen afdelingen voor een deel wordt tegengehouden door wet- en regelgeving. De SED-organisatie is daarom druk bezig met een inkomenseffectrapportage die meer inzicht moet geven in de potentiële doelgroepen.

Reactie:

Energiearmoede is een zeer recent onderwerp. De landelijke maatregelen zijn uitgediept, regionaal en SED breed afgestemd en spoedig tot uitvoer gebracht. Het college is tegelijkertijd van mening dat de maatregel -incidentele energie-uitkering voor huishoudens tot 120% minimumloon- beperkt doordacht is door het Rijk. Er is geen vermogenstoets, er is geen energieverbruiks-toets, geen mate van isolatie-toets, geen gezinssamenstellingstoets. Het maken van schattingen -zoals de onderzoeker concludeert- is daarom logisch, ook in relatie tot duurzaamheidsmaatregelen.

Het rekenkameronderzoek ziet voornamelijk op de uitvoering van de energietoeslag en de duurzaamheidsmaatregelen. Gezien de aard van de energietoeslag is deze niet structureel opgenomen in het minimabeleid of duurzaamheidsbeleid. Voor het minimabeleid geldt dat op basis van de Participatiewet energiekosten "algemene kosten van bestaan" zijn die voldaan moeten kunnen worden uit het (minimum)inkomen. Het Rijk had de eenmalige energietoeslag voor de snelle eenmalige uitvoering eenmalig bij de bijzondere bijstand belegd. Gezien het feit dat deze algemene kosten normaliter uit het minimumloon betaald worden dient het Rijk een structurele oplossing te verzorgen indien de energielasten exceptioneel hoog blijven. Dit omdat het college enkel op het gebied van bijzondere noodzakelijke kosten -die niet uit het inkomen of vermogen kunnen worden voldaan- voorzieningen kan treffen. Gezien het Rijk over inkomenspolitiek gaat, is het nog geen optie om de energiearmoede structureel op te nemen in het minimabeleid. Het Rijk dient passende

maatregelen te nemen indien de energielasten te hoog zijn om uit het minimum inkomen te betalen. Wel heeft het college de ambitie om het minimaalbeleid structureel te betrekken bij het duurzaamheidsbeleid. Vanuit de twee beleidsvelden wordt er gewerkt aan dezelfde doelstelling, namelijk betaalbaar wonen voor iedereen.

Duurzaamheidsbeleid was tot 3 jaar geleden vooral een landelijk beleidsveld. Inmiddels zijn gemeenten steeds meer gericht actief om in lokale omgeving maatwerk te leveren. Ook onze gemeente is hiermee bezig. Nog niet alle duurzaamheidsmaatregelen zijn gereed voor uitvoer. Bij de communicatie rondom deze regelingen wordt momenteel naar een oplossing gezocht om de gegevens tussen de afdelingen wel te kunnen delen. De inkomenseffectenrapportage geeft, in tegenstelling tot bovenstaande conclusie, geen inzicht in de potentiële doelgroep voor energiearmoede. Dit omdat bij de inkomenseffectenrapportage niet wordt gekeken naar het energieverbruik, energiecontract en de isolatie van de woning.

Conclusie 2. Er moet veelal met incidentele middelen aan een structureel vraagstuk gewerkt worden.

Het is voor gemeenten lastig dat zij voor een structureel vraagstuk dat gebaat is bij een integrale aanpak steeds incidentele middelen krijgen. Dit zien we ook terug bij de SED-gemeenten. De integraliteit is nog niet overal geborgd in de aanpak. De energietoeslag heeft een incidenteel karakter waar weinig ruimte was voor maatwerk in de regeling en de gemeenten moesten snel tot uitvoering overgaan. Er was weinig tijd voor afstemming met andere regelingen en voorzieningen in het armoedebeleid, waardoor er minder kruisbestuiving plaatsvond in de organisatie. De ambtelijke organisatie heeft dit als aandachtspunt aangegeven in de gesprekken. Ook de SPUK-regeling voor energiebesparende maatregelen heeft een incidenteel karakter. Bij de SPUK energiebesparende maatregelen hebben de gemeenten iets meer tijd genomen om de regeling af te stemmen. De aanpak is regionaal opgepakt en wordt lokaal uitgevoerd. De grote winst is dat team samenleving en team duurzaamheid nu gezamenlijk naar de problematiek kijken. Naast de inzet van deze rijksmiddelen is de organisatie net als veel andere gemeenten bezig met het opzetten van verschillende andere regelingen en activiteiten die direct of indirect energiearmoede bestrijden.

Reactie:

Armoedebeleid is een constant aandachtspunt voor het college. Wij vinden het belangrijk dat onze inwoners in staat zijn om deel te nemen aan de maatschappij. Incidentele Rijksmiddelen zijn tijdelijk in te zetten ter aanvulling maar niet structureel te verwerken in gemeentelijk beleid. Bij het wegvallen van Rijksmiddelen voor incidentele maatregelen heeft de gemeente niet de middelen om de incidenteel gefinancierde Rijksmaatregel structureel in de begroting op te nemen. Bovendien vraagt het college zich af of energiearmoede een structureel probleem is, indien dit wel het geval is, welke maatregelen het Rijk daarop nog meer gaat nemen.

Het Rijk draagt de gemeenten op om met incidenteel geld aan structurele vraagstukken te werken. Regio West-Friesland trekt voortvarend op om duurzaamheidsmiddelen zo goed mogelijk in te zetten. Samen met de andere gemeenten zijn ketenpartners en derden goed in beeld bij onze gemeente om incidentele middelen effectief in te zetten. Denk aan oude huizen, transitie naar warmtepompen, elektriciteitsvraagstukken. Het Rijk dient eerst structureel geld beschikbaar te maken voordat het college structureel geld kan vragen aan uw raad.

Conclusie 3. De samenwerking intern (tussen de teams) verloopt steeds beter, maar met de gebiedsteams verloopt de samenwerking stroef.

Energiearmoede is een vraagstuk dat vraagt om een integrale en daarmee domeinoverschrijvende aanpak. Team samenleving en team duurzaamheid trekken in toenemende mate samen op om dit handen en voeten te geven. De afdelingen informeren elkaar en er vindt steeds eerder en beter afstemming plaats. Ook zijn er korte lijnen met de consultants schuldhulpverlening. De SED-gemeenten kennen zogenaamde gebiedsteams die bestaan uit specialisten die dicht bij de inwoners eerstelijnszorg verlenen. De samenwerking tussen de gebiedsteams en de SED-organisatie verloopt op dit moment stroef. De medewerkers van de gebiedsteams zijn slecht op de hoogte van de ontwikkelingen binnen de SED-gemeenten op het gebied van energiearmoede. Alle betrokkenen willen kortere lijntjes en betere samenwerking, maar er is op dit moment te weinig regie vanuit de gemeenten om dit structureel vorm te geven. Er loopt op dit moment wel een traject om de samenwerking te verbeteren.

Reactie:

Integraal werken is een van de speerpunten van het college. De bestuurders weten elkaar te vinden, de ambtenaren in de organisatie ook blijkt uit dit onderzoek.

De conclusie met betrekking tot de samenwerking met de gebiedsteams is gebaseerd op een interview met één medewerker van één gebiedsteam. Het college is van mening dat deze conclusie daarom voorbarig is. Het college zal onderzoeken waar de verbeterpunten zitten volgens deze respondent om zo de samenwerking te verbeteren. In de conclusie wordt benoemd dat de gebiedsteams eerstelijns zorg verstrekken. Voor de gemeente Enkhuizen is dit niet het geval en betreft het anderhalflijnse zorg.

De gebiedsteams staan dicht bij verschillende doelgroepen uit de samenleving. Naast de consultants van de gemeente hebben zij nog breder contact met vele doelgroepen in de samenleving. In de dagelijkse praktijk is er regelmatig praktisch contact tussen leden van de gebiedsteams en de consultants en beleidsmedewerkers van de gemeente. Vanuit de gemeenten worden inwoners verwezen naar de gebiedsteams.

Periodiek is er daarnaast gestructureerd integraal afstemmingsoverleg tussen de beleidsmedewerkers, consultants en de mensen van de gebiedsteams. In die overleggen worden enerzijds wet-, regelgeving en beleidsontwikkelingen afgestemd vanuit de beleidsmedewerkers en consultants van de SED organisatie en anderzijds trends, behoeften en ontwikkelingen vanuit de verschillende doelgroepen gemeld vanuit de gebiedsteams. Tussentijds wordt 2 keer per jaar door de SED organisatie voor de gemeenten een geactualiseerde minimafolder gemaakt en weten de teams elkaar te vinden bij tussentijdse veranderingen/actualisaties in beleid, wet- en regelgeving. Dat niet alle medewerkers van de gebiedsteams op de hoogte zijn van alle regelingen en beleid op het moment van interview blijkt uit het rapport van de onderzoeker. In ieder geval zal het college ervoor zorgen dat de uitwisseling met de gebiedsteams zorgvuldig blijft plaatsvinden.

Conclusie 4. Het is onduidelijk in hoeverre sprake is van een effectieve samenwerking met ketenpartners.

De ketenpartners lijken op afstand te staan. Er is geen goed beeld van de samenwerking vast te stellen vanuit het onderzoek. Wel hebben we kunnen vaststellen dat de regionale samenwerking binnen West-Fries-verband goed verloopt. Er is gekozen om gezamenlijk het regionale uitvoeringsprogramma Energiebesparing Kwetsbare Huishoudens op te stellen. De samenwerking biedt (schaal)voordelen voor de SED-gemeenten, maar alle drie de colleges hebben aangegeven dat er wel ruimte moet blijven voor lokaal maatwerk; kleine maatregelen dichtbij de burger.

Reactie:

Lokaal sociaal- en duurzaamheidsbeleid is maatwerk en blijft belangrijk voor uw raad. Het college omarmt deze insteek. Goed om te lezen dat onze regionale gemeentelijke samenwerking duidelijk naar voren komt vanuit het onderzoek. Het college -met ambtenaren- investeren hierin zodat we gezamenlijk efficiënt optrekken en ook maatwerk kunnen bieden in onze gemeente voor onze inwoners. Met het netwerk van ketenpartners en derden wordt via overleggen op regionaal niveau afgestemd. Doelgroepen worden verwezen naar de ketenpartners of individueel begeleidt. Denk aan statushouders (vluchtelingenwerk), ouderen (ouderenbonden), huurders (coöperaties). Maar omdat het onderwerp "Energiearmoede" nieuw is, de uitvoering onder 2 beleidsvelden valt en er nog maar kort mee gewerkt is kan een effectieve meting beperkt plaatsvinden. Het onderzoek betreft ook een "ex durante" onderzoek, daarmee nemen we de conclusies en aanbevelingen graag mee voor het vervolg.

Conclusie 5. De informatievoorziening aan inwoners is nog niet optimaal.

De gemeenten communiceren frequent en via verschillende kanalen over energiearmoede. Desondanks worden niet alle doelgroepen bereikt. De gemeenten hebben nog geen heldere doelgroepen gedefinieerd, althans deze zijn wij niet tegengekomen in dit onderzoek.

Reactie:

Deze conclusie lijkt (te) breed ingestoken en houdt onvoldoende rekening met de praktijk. Er zijn vele doelgroepen binnen armoedebelief en duurzaamheidsbeleid te noemen. Via de website, gemeentepagina wordt veelvuldig digitaal gecommuniceerd. Middels dorpskranten, huis-aan-huisbladen, een speciale geldkrant (huis aan huis) en posters wordt breder en op papier gecommuniceerd. Via consultants, gebiedsteams en ketenpartners wordt specifiek en veelal

mondeling naar de doelgroepen gecommuniceerd. Daarnaast is er ingespeeld op behoeften en mogelijkheden van doelgroepen. Statushouders hebben de energietoeslag bijvoorbeeld automatisch ontvangen en voor statushouders die later in de gemeente kwamen wonen hebben de inburgeringsconsulenten van de gemeente de aanvraag gedaan.

Kortom, het college is van mening dat communicatie zorgvuldig ter hand genomen is, zowel rechtstreeks via ketenpartners als algemener in onze gemeente om niemand te missen. Het is niet realistisch om te stellen dat iedereen wordt bereikt. We proberen uiteraard wel zo veel mogelijk inwoners te bereiken. In de praktijk merken wij dat inwoners zich daarbij niet altijd (willen) herkennen in de geschetste doelgroepen. Ook zijn er inwoners die misschien wel in de doelgroep vallen, maar de energietoeslag simpelweg niet nodig hebben omdat zij geen last hebben van de gestegen kosten (langjarige energiecontracten) of de kosten zelf kunnen of willen dragen.

Daarnaast zijn nog niet alle regelingen van duurzaamheid in de uitvoerende fase. Bij de opstart van deze regelingen worden de opmerkingen over de communicatie ter harte genomen.

Conclusie 6. Het vragen om hulp, maar ook het aanvragen van hulp is lastig.

Uit het onderzoek komt naar voren dat veel inwoners een drempel ervaren bij zowel het vragen om hulp als het aanvragen van hulp. Ten eerste omdat er een schaamtengrens overgestapt moet worden om bij de gemeente aan te kloppen voor hulp. Ten tweede komt uit diverse gesprekken met maatschappelijke partners en de focusgroep naar voren dat het niet eenvoudig is om bepaalde regelingen aan te vragen, of daar informatie over te vinden. Er is een grote groep inwoners waarvoor het digitaal (maar ook op papier) aanvragen een drempel opwerpt. Veel inwoners willen fysiek naar het gemeentehuis om daar geholpen te worden. Die mogelijkheid is er nu - met name in Enkhuizen - niet of beperkt.

Reactie:

Het college neemt de conclusie ter harte. Hulp moet laagdrempelig zijn. Want hoewel de gemeenten werken op afspraak zijn wij wel telefonisch en per mail bereikbaar. Medewerkers van de receptie verwijzen voor het invullen van formulieren door naar onze ketenpartners. Daarom is en wordt er blijvend geïnvesteerd in contacten met deze ketenpartners. De bibliotheken, formulierenbrigade Drechterland, ONS Stede Broec en "Voor elkaar in Enkhuizen", gebiedsteams, verenigingen, en belangenorganisaties dragen hun steentje bij als het invullen van formulieren te ingewikkeld is voor inwoners. De functionarissen en vrijwilligers van deze ketenpartners hebben veelal directe contacten met de behandelend ambtenaren mochten er ingewikkelde vragen zijn. Een lijntje is bij een knelpunt dan ook snel door hen gelegd. Het college plaatst deze conclusie dan ook in de context.

Uiteindelijk is voor dit onderzoek slechts een zeer kleine doelgroep ondervraagd op dit gebied. Of deze conclusie representatief is voor al onze inwoners dat valt sterk te betwijfelen. Het signaal wordt in elk geval ter harte genomen.

Verder willen wij erop wijzen dat in september er weer spreekuren in het kader van bijzondere bijstand starten waardoor inwoners wél weer zonder afspraak bij de gemeente terecht kunnen.

Conclusie 7. De SED-organisatie doet momenteel veel aan de bestrijding van energiearmoede, maar de informatie over de voortgang landt nog niet op een centrale plek, waardoor de voortgang voor raadsleden lastig te monitoren is.

Raadsleden geven aan dat de informatievoorziening (over de uitvoering) in de basis voldoet, gezien de actualiteit van het vraagstuk en de aanpak die snel uitgerold moest worden. Tegelijkertijd geven verschillende raadsleden aan dat er actiever gedeeld kan worden. Vooral inzicht in het effect en het bereik van de regelingen wordt gemist. Op dit moment is de organisatie bezig met een inkomenseffectrapportage. Deze moet inzichtelijk maken welk effect het gemeentelijk minimabeleid heeft op de koopkracht per huishoudtype en waar het nodig is om bij te sturen op het minimabeleid.

Reactie:

De voortgang van de aanpak energiearmoede is te monitoren door uw raad. Uw raad is regelmatig geïnformeerd over de Energietoeslag, duurzaamheidsbeleid via voorstellen, nieuwsbrieven en raadsinformatiebrieven. De energietoeslag is ook belicht tijdens een themabijeenkomst. Binnen de P&C cyclus is Energiearmoede als onderwerp onder meerdere (beleids)velden ondergebracht. Een kanttekening is daarbij wel op de plaats omdat armoedebeleid normaliter ondergebracht is bij het sociaal domein en duurzaamheid bij Ruimte. Energiearmoede is een actueel vraagstuk, maar of het een structureel vraagstuk blijft weet nog niemand. Als de energieprijzen stabiliseert, of energiearmoede

via indexatie elders gecompenseerd is, de duurzaamheidsdoelgroepen anders bepaald worden kan het vraagstuk pas juist gepositioneerd worden. Bovendien zijn de maatregelen specifiek op energiearmoede gericht door het Rijk vooralsnog incidenteel van aard.

Conclusie 8. De raden stellen kaders en controleren, maar voelen zich nog niet helemaal geëquipeerd in die rol.

Energiearmoede is een lastige en complexe opgave die meerdere beleidsterreinen raakt, waardoor het voor raadsleden soms moeilijk is te doorgronden. Uit verschillende reacties van raadsleden van de drie gemeenten komt naar voren dat ze graag hun rol als kadersteller en controleur willen pakken, maar dat ze zich nog niet altijd volledig geëquipeerd voelen in die rol; dit geldt zowel voor Stede Broec als Drechterland en Enkhuizen. Om goed kaders te kunnen stellen en controleren is meer kennis en expertise nodig van het thema, dat niet alleen complex is, maar ook aan veel verandering onderhevig is. Daarnaast is het belangrijk dat de raadsleden aangeven welke informatie ze nodig hebben om deze kaderstellende en controlerende rol te pakken. In lijn met de vorige conclusie (7) zouden de raden ook graag meedenken over het inrichten van de informatievoorziening voor de toekomst.

Reactie:

De kader stellende en controlerende rol van de raden is voor het college uitgangspunt. In een bredere context over de raadsprogramma's, kaderstellen en controleren blijft het college graag met uw raad in gesprek. Hiervoor is de P&C cyclus een goed instrument in de ogen van het college. Het college wil ook waken voor (te)veel rapportage en toelichtingen. De raad krijgt veel informatie aangeboden. Daarbij, er wordt al wel over de traditionele onderwerpen als armoedebeleid en duurzaamheid gerapporteerd in de P&C cyclus.

Het college constateert ten aanzien van deze conclusie tevens dat er van iedere gemeente een paar raadsleden schriftelijk meegewerkt hebben aan dit onderzoek. Een interview bleek om meerdere redenen niet mogelijk. In hoeverre deze conclusie daarmee raad-breed onderbouwd is vragen wij ons af. Temeer omdat Energiearmoede een "tekentafelterm" lijkt en tijdelijk ingegeven is vanuit het Rijk. De beleidsvelden duurzaamheid en armoedebeleid zijn beide al structureel actief op dit gebied. Nu zij elkaar voor deze tijdelijke maatregel intensief samenwerken -ieder vanuit het eigen perspectief- lijkt een extra structureel kader gebaseerd op tijdelijke regelgeving niet erg efficiënt.

Ad 3b reactie op de aanbevelingen:

Aanbeveling 1. College: Zet in op betere informatievoorziening richting inwoners, met aandacht voor doelgroepen.

Uit de interviews is naar voren gekomen dat bepaalde doelgroepen (denk aan statushouders, jongeren en ouderen, maar ook specifieke doelgroepen zoals bewoners van monumentale panden) niet of in beperkte mate worden bereikt. Er ligt een grote kans voor de gemeenten om in haar communicatie en ook in haar regelingen (zie conclusie 5) specifiek in te zetten op bepaalde doelgroepen.

- *Een manier waarop dit bewerkstelligd kan worden is door de communicatie meer te laten aansluiten op de belevingswereld van bepaalde doelgroepen. Maak in de communicatieuitingen ook direct duidelijk voor welke woningen/inwoners de regelingen wel en voor welke ze niet gelden. De informatie is er wel, maar inwoners moeten er zelf naar op zoek.*
- *Onze aanbeveling is daarom om ook de website kritisch door te lichten op vindbaarheid van informatie en begrijpelijke taal, en deze actueel te houden.*
- *Onze aanbeveling is om in elk gemeentehuis een fysieke locatie te hebben waar inwoners terecht kunnen met vragen.*
- *Het is ook raadzaam om aan te sluiten bij bestaande netwerken en de informatie letterlijk te brengen. Deze aanbeveling haakt in op aanbeveling 2. De best practice uit de gemeente Tilburg (hoofdstuk 4) is een voorbeeld hoe dit aangepakt kan worden. Vanuit het onderzoek is gebleken dat er behoefte is aan meer maatwerk op informatiegebied, bijvoorbeeld via een wijkgerichte benadering, maar ook door rekening te houden met nieuwe doelgroepen die nu ontstaan als gevolg van de stijgende energieprijzen. Inwoners hebben in de focusgroep hiervoor een set concrete adviezen meegegeven die hier nader op ingaan (zie paragraaf 5.3).*

Reactie:

Communicatie blijft een uitdaging. We blijven zoeken naar communicatiemogelijkheden om zo veel mogelijk mensen te bereiken. Het college zal voor het actuele onderwerp Energiearmoede een communicatiestrategie ontwikkelen om (nog beter) doelgroepen te bereiken. Tegelijkertijd blijft het college van mening dat het onderwerp Energiearmoede nieuw is, de uitkomsten gebaseerd zijn op een gering aantal interviews en stelt dat de hierboven genoemde doelgroepen goed in beeld zijn, al dan niet via de ketenpartners. De praktijk leert ook nog eens dat niet alle doelgroepen zich (willen) herkennen als doelgroep. Enerzijds omdat ze (nog) geen feitelijke doelgroep zijn (vast langlopend energiecontract, voldoende vermogen) of geen doelgroep willen zijn

Aanbeveling 2. College en raad: Denk na over regelingen vanuit doelgroepenbeleid.

Uit het onderzoek is gebleken dat veel regelingen niet doelgroepgericht zijn. De gemeente kan meer in gesprek gaan met andere doelgroepen zoals huurders of eigenaren van woningen waar afwijkend beleid op van toepassing is, zoals woningen die ergoed zijn in de binnenstad van Enkhuizen. Ook hier geldt: sluit aan bij bestaande netwerken en/of partners vanuit bijvoorbeeld het sociaal domein om ingangen te vinden die nu niet of nauwelijks worden gebruikt en gebruik kennis van deze netwerken en partners om beter aan te sluiten op de oelgroepen. Waar is behoefte aan, waar zou deze groep bij gebaat zijn? Juist bij de nieuwe doelgroepen zullen maatwerkoplossingen gevonden moeten worden.

Reactie:

Duurzaamheid krijgt volop aandacht van het college en hiervoor worden steeds meer kaders, doelgroepen en regelingen bepaald. Een communicatiestrategie zal voor Energiearmoede ontwikkeld worden om alle doelgroepen zo maximaal mogelijk te bereiken.

Aanbeveling 3. College en raad: Zorg dat de incidentele middelen gebruikt worden voor lange termijn opgaven.

Er moet veelal met incidentele middelen aan lange termijn opgaven worden gewerkt, zoals de energietransitie. Dit is lastig. We bevelen de gemeenten aan om spoedig gezamenlijk lange termijn doelen voor energievraagstukken in relatie tot bestaanszekerheid en een strategie hoe die doelen te halen te formuleren en om hier de samenwerking binnen de gemeente en met partners buiten de gemeente voor in te richten. Zo kan de gemeente bij het beschikbaar komen van incidentele middelen steeds afwegen hoe deze het beste gebruikt kunnen worden in de strategie om deze lange termijn-doelen te behalen en met welke partners. Dit voorkomt ook het 'hollen en stilstaan' en 'pleisters

plakken' dat vooral gevoeld werd bij de energietoeslag. Onze aanbeveling is om voor deze doelen, strategie en de uitvoering daarvan (regelingen, voorzieningen en communicatie), nog nauwer samen te werken op bestaanszekerheid en energievraagstukken. We zien kansen voor integrale samenwerking tussen het team duurzaamheid en sociaal domein in het armoedebeleid, de wijkuitvoeringsplannen en het uitvoeringsplan voor de energiebesparende maatregelen (SPUK en NIP). De best practices van de gemeente Assen en Alblasserdam (hoofdstuk 5) geven inspiratie hoe deze samenwerking vormgegeven kan worden.

Reactie:

Feitelijk een onmogelijke opgave om incidentele middelen te gebruiken voor de lange termijn. We integreren tijdelijke maatregelen slim(mer) met regulier beleid door op alle niveaus samen te werken binnen de organisatie. Gelden kunnen zo ondergebracht worden bij het best passende beleidsveld. Andere beleidsvelden worden daarvandaan aangehaakt.

Aanbeveling 4. College: zorg dat de gemeente de regisseursrol oppakt in de samenwerking met ketenpartners

Hoewel de SED-organisatie duidelijke overzichten heeft van alle ketenpartners en voorliggende voorzieningen in de gemeenten, hebben we tijdens het onderzoek moeten vaststellen dat directe contactpersonen ontbreken. Vanuit de partijen die we wel gesproken hebben, komt een beeld naar voren dat het contact met de gemeenten in de basis goed verloopt, al wordt er wel enige afstand ervaren in de uitvoering. Medewerkers van ketenpartners zijn niet altijd op de hoogte van wat de gemeenten en andere ketenpartners doen op het gebied van (energie)armoede. Op dit vlak lijkt de informatievoorziening niet goed te verlopen. De gemeenten treden nog niet genoeg op als regisseur van het veld. Soortgelijke signalen hebben we ontvangen vanuit de gebiedsteams. Wij bevelen daarom aan om vaker netwerkbijeenkomsten te beleggen met de ketenpartners. Er is een grote behoefte bij de ketenpartners (en de gebiedsteams) aan meer informatie-uitwisseling en verbinding op het thema (niet alleen verbinding met de gemeenten, maar ook tussen ketenpartners). Op dat vlak moet de gemeente echt een rol gaan pakken wil zij als regisseur van het veld worden.

Reactie:

In de reactie op de conclusies is al ingegaan op een soortgelijke conclusie. Er zijn structurele overleggen, zowel regionaal als lokaal waarbij informatie, beleid, maatregelen en kansen gedeeld worden met ketenpartners. Dat informatie -zeker als deze nog vers is- nog niet bekend zijn bij alle geledingen is zorgelijk, maar ook logisch. Herhaling is hierbij de kracht. Het college blijft inzetten op structurele overleggen en zal middels communicatiestrategie en steeds zorgvuldig afwegen via welk medium gecommuniceerd wordt met ketenpartners, derden en doelgroepen.

Aanbeveling 5. College en raad: Zorg dat de informatievoorziening aansluit op de behoefte van de raad.

De gemeenteraden zijn over het algemeen tevreden over de huidige informatievoorziening over de energiearmoedebestrijding. De gemeenteraden kunnen echter beter in positie worden gebracht door bijvoorbeeld in de vorm van raadsinformatiebijeenkomsten; dit kan lokaal, maar ook in SED-verband. Als het gaat om bijeenkomsten is vooral behoefte geuit aan laagdrempelige informatieuitwisseling, dus los van de politieke oordeelsvorming, maar eerder sessies met experts, zodat de raad ook op een bepaald kennisniveau kan komen. Wanneer de omvang van de opgave groeit, moet de informatievoorziening over die opgave ook meegroeien. Om tot goede informatievoorziening te komen is het voor het college tegelijk belangrijk dat de gemeenteraad aangeeft op welke punten de gemeenteraad sturing wil geven.

Reactie:

Compacte rapportages zijn een uitdaging. We doen ons best om de raad zo volledig, maar ook tot de kern te informeren. Incidentele zaken worden via raadsinformatiebrieven, nieuwsbrieven met uw raad gedeeld. U bent afgelopen jaar daarbij bijvoorbeeld geïnformeerd over uitstel, implementatie, verhoging, eindcijfers rondom energietoeslag en er zijn informatiebijeenkomsten georganiseerd. Daarnaast hebben wij verschillende raadsvragen beantwoord. Kaderstelling komt terug in beleidsvoorstellen. De raadsbijeenkomsten, 3 radenbijeenkomsten en regionale raadsledenbijeenkomsten worden benut om met elkaar, met experts en derden onderwerpen uit te diepen. Wij roepen uw raad op aan te blijven geven waarover u geïnformeerd wil

worden. Tegelijkertijd doen wij voorstellen voor relevante onderwerpen.

Nuanceringen rapport

In het rapport staan een aantal stellingen die het college voor een juiste interpretatie wil nuanceren. Onderstaand de opsomming van deze stellingen.

Alle genoemde cijfers in het rapport met betrekking tot de energietoeslag zijn de voorspellingen die destijds gedaan zijn op basis van de informatie die toen voorhanden was. Dit kan voor verwarring zorgen. De oude cijfers geven een ander beeld van de werkelijkheid dan de definitieve cijfers. Wij adviseren u daarom om voor het juiste beeld de definitieve cijfers uit de bijlage van het onderzoek aan te houden. Verschillende stellingen in het rapport, zoals "Enkhuizen heeft een te kort aan middelen voor de energietoeslag" zijn gebaseerd op de oude cijfers en kloppen op basis van de definitieve cijfers niet.

Op pagina 5 wordt gesteld dat er korte lijnen zijn met de consulenten Schuldhulpverlening. Hoewel deze korte lijnen er zijn, worden in deze context niet de consulenten Schuldhulpverlening maar de consulenten bijzondere bijstand bedoeld.

Op pagina 15 staat dat in de minimanota's van Stede Broec en Drechterland niets is opgenomen over de energiearmoede, oorlog in Oekraïne en de inflatie. De minimanota's zijn eind 2020 vastgesteld door uw raad. De genoemde ontwikkelingen konden destijds niet worden voorzien en zijn daarom niet opgenomen in de minimanota's.

Op pagina 16 wordt gesteld dat de gelden niet navolgbaar zijn in de planning en controle documenten. Echter, uw raad is drie maal via de planning en controle documenten gevraagd om de middelen voor de energietoeslag beschikbaar te stellen. Ook zijn de middelen van 2022 via de planning en controle documenten overgeheveld naar het jaar 2023.

Op pagina 17 wordt gesteld dat er geen beleid is voor de energietoeslag. Echter, elke gemeente heeft een Beleidsregel Eenmalige Energietoeslag. Zonder deze beleidsregel zou de energietoeslag niet uitgevoerd kunnen worden.

In tabel 2 kloppen de cijfers over het aantal afgewezen aanvragen energietoeslag 2022 in Drechterland niet, dit moet 228 zijn.

Ook wordt er op pagina 18 gesteld dat het kan zijn dat de consulenten bijzondere bijstand in de toekomst in de knel kunnen komen met het reguliere werk. Dit zou een gevolg zijn van de energietoeslag. Dit is niet juist. De uitvoeringslasten voor de energietoeslag zijn continu gemonitord. De uitvoerende medewerkers zijn meer uren gaan werken. Er is op geen moment sprake geweest van het eventueel in de toekomst in de knel komen met het reguliere werk. Dit is ook te herleiden uit de kwaliteit van de besluiten en afhandeltermijnen van de aanvragen.

Er staat dat gemeenten te weinig budget voor de uitvoering hebben ontvangen. Echter, het budget dat gemeenten ontvangen is voor zowel uitvoering als verstrekking ineen. Het is daarom niet zo dat gesteld kan worden dat er te weinig budget is ontvangen voor de uitvoering. In Drechterland is er voor de energietoeslag 2022 een te kort aan middelen om zowel de uitvoerings- als verstrekkingkosten te dekken. Uw raad is hier middels raadsbrief over geïnformeerd. Verdere informatie volgt wanneer er duidelijkheid is over een eventuele vangnetregeling die momenteel wordt uitgewerkt door de VNG en Divosa.

Op pagina 30 van het rapport zijn een aantal raadsbrieven opgesomd. Dit zijn niet alle raadsbrieven die naar uw raad zijn toegezonden. Dit geeft een vertekend beeld van de communicatie, via raadsbrieven, naar uw raad. Voor de volledigheid volgt hier een opsomming van de ontbrekende raadsbrieven.

- Raadsbrief Stede Broec 30 augustus 2022; Verhoging eenmalige energietoeslag.
- Raadsbrief Drechterland 30 augustus 2022; Beantwoording schriftelijke vragen SPD energiekosten.
- Raadsbrief Enkhuizen 13 september 2022; Verhoging eenmalige energietoeslag.
- Raadsbrief Stede Broec 20 september 2022; Beantwoording schriftelijke vragen artikel 36 fractie SP armoedebeleid.

- Raadsbrief Drechterland 19 december 2022; Motie ondersteuning huishoudens.
- Raadsbrief Drechterland 4 juli 2023; Uitstel energietoeslag 2023.
- Raadsbrief Enkhuizen 4 juli 2023; Uitstel energietoeslag 2023.
- Raadsbrief Stede Broec 1 augustus 2023; Cijfers energietoeslag 2022.
- Raadsbrief Drechterland 1 augustus 2023; Cijfers energietoeslag 2022.
- Raadsbrief Enkhuizen 29 augustus 2023; Cijfers energietoeslag 2022.

Bovenkarspel,

Burgemeester en wethouders van Stede Broec,
De secretaris, De burgemeester,

A. Huisman

R.A.P. Wortelboer

Reactie van het college op het Rekenkamercommissierapport Energiearmoede

Zaaknummer: 167849

Bijlage: 1 Rekenkamercommissie rapport Energiearmoede

Geachte leden van de Rekenkamercommissie,
Het college heeft kennisgenomen van het onderzoeksrapport Energie-armoede van BMC die in opdracht van de Rekenkamer Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland (RKC-SED) is opgesteld en reageert daarop met deze brief.

Opbouw

In de bestuurlijke reactie gaan wij eerst kort in op **Rekenkameronderzoeken in het algemeen**, gevolgd door **een reactie op het onderwerp Energiearmoede** om vervolgens **inhoudelijk te reageren op de conclusies en aanbevelingen** van het rapport. Als laatst worden een aantal bevindingen uit het rapport genuanceerd.

Ad 1. Rekenkameronderzoeken RKC-SED algemeen

Het college ziet de meerwaarde van RKC-SED onderzoeken, het stelt de raad in staat om te laten onderzoeken of het beleid van de gemeente tegen zo laag mogelijke kosten is uitgevoerd en of het gewenste effect is bereikt. Het college roept de raad blijvend op om onderzoeksonderwerpen te bepalen aan de hand van het raadsprogramma, (plaatselijk) maatschappelijke ontwikkelingen en financieel en/of economische aandachtsvelden in relatie tot de gemeentelijke begroting. Waar mogelijk denkt het college graag mee.

RKC-SED onderzoeken kosten de ambtelijke organisatie veel tijd. Hoewel onderzoeken door de RKC-SED zelf gedaan worden -of aan derden uitbesteed- doen de onderzoeken beroep op de ambtelijke capaciteit. Immers de gevraagde informatie om te komen tot onderzoeksresultaten moet door medewerkers van de SED organisatie worden geleverd. Denk daarbij aan inhoudelijke informatie over het onderwerp, de achtergrond omtrent gemaakte keuzen van de gemeente(n), reactie op gemaakte onderzoeksrapporten en het bijwonen van diverse overleggen en onderzoeksfasen.

Gestandaardiseerde en digitale RKC-SED onderzoeken helpen beperkt. In de praktijk blijkt dat gevraagde informatie aldaar meestal niet 1 op 1 voorhanden is in relatie tot de vraagstelling van de onderzoeker of er is een (extra) analyse nodig. Bijvoorbeeld bij benchmark onderzoeken of landelijke "doe-mee" onderzoeken. De RKC verwacht bovendien van de ambtelijke organisatie -indien onderdeel van het onderzoek- dat deze zorgvuldig focusgroep(en), ketenpartner(s) en inwoners mobiliseren en faciliteren. Gezien de beperkte ambtelijke capaciteit, de arbeidsmarktsituatie waardoor er al extra druk is op de organisatie spreken we de wens uit om toekomstig onderzoeken zo efficiënt en beperkt mogelijk te laten zijn voor de ambtelijke organisatie. Ter illustratie, de ambtelijke inzet op het rapport Energiearmoede vergde ca 500 uur.

Ad 2. Reactie op het onderwerp "Energiearmoede"

Het college was enigszins verbaasd over het onderwerp "Energiearmoede" voor wat betreft een RKC-onderzoek. Zoals de resultaten in het onderzoek al laten zien zijn armoedebeleid en duurzaamheidsbeleid 2 verschillende beleidsvelden die niet meteen van nature verbonden zijn maar het college is verheugd te constateren dat er voldoende integrale samenwerking en uitwisseling is om effectief te zijn.

Feitelijk maakt het onderwerp (hoge) energielasten deel uit van inkomen- en armoede beleid. Binnen dat beleid zijn ook de kosten voor levensonderhoud en deelname aan het maatschappelijk verkeer vervat. Ontwikkelingen rondom duurzaamheid, te weten SPUK (specifieke uitkering) als isoleren, warmtepompen en andere energiebeperkende maatregelen zijn en waren actueel binnen duurzaamheid. Bij de inhoudelijke reactie gaan wij verder in op de details, maar de conclusie dat er

(nog) geen gemeentelijke beleid is op het gebied van energiearmoede was vooraf duidelijk voor het college omdat energie-armoede is ontstaan door het recentelijk stijgen van de energieprijzen. Duurzaamheidsbeleid is actueel en recent. Hoewel een "ex-durante" onderzoek kan bijdragen aan bijstelling van beleid zijn we pas net (mede regionaal) gestart met uitwerking van dit beleidsveld. De resultaten op dit onderwerp zijn dan ook nog beperkt.

Het (gecombineerde) onderwerp Energiearmoede is zeer actueel, maar lijkt nog niet erg te leven in de samenleving en bij de raad. Het college constateert namelijk dat bij de uitvraag van de onderzoeker de responsbereidheid zowel in de samenleving en bij de raad beperkt was. Er is uiteindelijk geen gesprek geweest met raadsleden wegens beperkte deelnamemogelijkheid, dat onderzoek-onderdeel is in 2e instantie schriftelijk gehouden. De door de organisatie zorgvuldig aangeleverde doelgroep met het oog op Energiearmoede (op vraagstelling onderzoeker) is uitgenodigd. Het resultaat van 39 aangeschreven personen leidde tot 12 uitnodigingen en uiteindelijk 5 bereidwillige inwoners om het onderwerp met de onderzoekers uit te diepen. Het heeft de onderzoeker, maar zeker ook de organisatie veel tijd gekost de doelgroepen, ketenpartners en derden te benaderen. Gezien het beperkt aantal respondenten zijn de conclusies onvoldoende gefundeerd om deze 1 op 1 over te nemen. In het onderzoek wordt in ieder geval aangegeven dat de resultaten op een aantal onderdelen niet representatief zijn. Het college begrijpt dat één en ander niet vooraf te voorzien is en roept op om bij toekomstige onderzoeken goed af te wegen of doelgroepen bereikbaar/benaderbaar zijn en of onderwerpen bijdragen aan de doelstelling van RKC onderzoeken en daarmee aan de doelstelling die uw raad heeft ten aanzien van rekenkameronderzoeken.

Ad 3a Inhoudelijke reactie op de conclusies

Conclusie 1. Er is beleid en deels een aanpak energie-armoede, maar veel is nog in beleidsvoorbereiding.

Toelichting: De SED-gemeenten zijn gestart met het vormgeven van energiearmoedebeleid vanuit de Transitievisie Warmte (TVW). De aanpak voor de energietoeslag is in uitvoering. Veel is in beleidsvoorbereiding, net als bij alle andere gemeenten in Nederland, zoals het uitvoeringsprogramma energiebesparing kwetsbare huishoudens en het programma Klimaat en Duurzaamheid. Er wordt ook gewerkt aan een meerjarige isolatieaanpak (voor koopwoningen) en prestatieafspraken. Door deze beleidsvoorbereiding is het niet overal duidelijk wat concrete acties in de uitvoering zijn, bijvoorbeeld hoe de SPUK energiebesparende maatregelen uiteindelijk besteed worden. De omvang van de doelgroep die te maken krijgt met energiearmoede is aardig in beeld, maar de gemeenten baseren zich nog wel op schattingen. Het is op dit moment lastig voor gemeenten om specifieke doelgroepen goed in beeld te krijgen. Dit komt mede doordat de uitwisseling van data en persoonsgegevens tussen afdelingen voor een deel wordt tegengehouden door wet- en regelgeving. De SED-organisatie is daarom druk bezig met een inkomenseffectrapportage die meer inzicht moet geven in de potentiële doelgroepen.

Reactie:

Energiearmoede is een zeer recent onderwerp. De landelijke maatregelen zijn uitgediept, regionaal en SED breed afgestemd en spoedig tot uitvoer gebracht. Het college is tegelijkertijd van mening dat de maatregel -incidentele energie-uitkering voor huishoudens tot 120% minimumloon- beperkt doordacht is door het Rijk. Er is geen vermogenstoets, er is geen energieverbruiks-toets, geen mate van isolatie-toets, geen gezinssamenstellingstoets. Het maken van schattingen -zoals de onderzoeker concludeert- is daarom logisch, ook in relatie tot duurzaamheidsmaatregelen.

Het rekenkameronderzoek ziet voornamelijk op de uitvoering van de energietoeslag en de duurzaamheidsmaatregelen. Gezien de aard van de energietoeslag is deze niet structureel opgenomen in het minimabeleid of duurzaamheidsbeleid. Voor het minimabeleid geldt dat op basis van de Participatiewet energiekosten "algemene kosten van bestaan" zijn die voldaan moeten kunnen worden uit het (minimum)inkomen. Het Rijk had de eenmalige energietoeslag voor de snelle eenmalige uitvoering eenmalig bij de bijzondere bijstand belegd. Gezien het feit dat deze algemene kosten normaliter uit het minimumloon betaald worden dient het Rijk een structurele oplossing te verzorgen indien de energielasten exceptioneel hoog blijven. Dit omdat het college enkel op het gebied van bijzondere noodzakelijke kosten -die niet uit het inkomen of vermogen kunnen worden voldaan- voorzieningen kan treffen. Gezien het Rijk over inkomenspolitiek gaat, is het nog geen optie om de energiearmoede structureel op te nemen in het minimabeleid. Het Rijk dient passende

maatregelen te nemen indien de energielasten te hoog zijn om uit het minimum inkomen te betalen. Wel heeft het college de ambitie om het minimabeleid structureel te betrekken bij het duurzaamheidsbeleid. Vanuit de twee beleidsvelden wordt er gewerkt aan dezelfde doelstelling, namelijk betaalbaar wonen voor iedereen.

Duurzaamheidsbeleid was tot 3 jaar geleden vooral een landelijk beleidsveld. Inmiddels zijn gemeenten steeds meer gericht actief om in lokale omgeving maatwerk te leveren. Ook onze gemeente is hiermee bezig. Nog niet alle duurzaamheidsmaatregelen zijn gereed voor uitvoer. Bij de communicatie rondom deze regelingen wordt momenteel naar een oplossing gezocht om de gegevens tussen de afdelingen wel te kunnen delen. De inkomenseffectenrapportage geeft, in tegenstelling tot bovenstaande conclusie, geen inzicht in de potentiële doelgroep voor energiearmoede. Dit omdat bij de inkomenseffectenrapportage niet wordt gekeken naar het energieverbruik, energiecontract en de isolatie van de woning.

Conclusie 2. Er moet veelal met incidentele middelen aan een structureel vraagstuk gewerkt worden.

Het is voor gemeenten lastig dat zij voor een structureel vraagstuk dat gebaat is bij een integrale aanpak steeds incidentele middelen krijgen. Dit zien we ook terug bij de SED-gemeenten. De integraliteit is nog niet overal geborgd in de aanpak. De energietoeslag heeft een incidenteel karakter waar weinig ruimte was voor maatwerk in de regeling en de gemeenten moesten snel tot uitvoering overgaan. Er was weinig tijd voor afstemming met andere regelingen en voorzieningen in het armoedebeleid, waardoor er minder kruisbestuiving plaatsvond in de organisatie. De ambtelijke organisatie heeft dit als aandachtspunt aangegeven in de gesprekken. Ook de SPUK-regeling voor energiebesparende maatregelen heeft een incidenteel karakter. Bij de SPUK energiebesparende maatregelen hebben de gemeenten iets meer tijd genomen om de regeling af te stemmen. De aanpak is regionaal opgepakt en wordt lokaal uitgevoerd. De grote winst is dat team samenleving en team duurzaamheid nu gezamenlijk naar de problematiek kijken. Naast de inzet van deze rijksmiddelen is de organisatie net als veel andere gemeenten bezig met het opzetten van verschillende andere regelingen en activiteiten die direct of indirect energiearmoede bestrijden.

Reactie:

Armoedebeleid is een constant aandachtspunt voor het college. Wij vinden het belangrijk dat onze inwoners in staat zijn om deel te nemen aan de maatschappij. Incidentele Rijks gelden zijn tijdelijk in te zetten ter aanvulling maar niet structureel te verwerken in gemeentelijk beleid. Bij het wegvallen van Rijks gelden voor incidentele maatregelen heeft de gemeente niet de middelen om de incidenteel gefinancierde Rijksmaatregel structureel in de begroting op te nemen. Bovendien vraagt het college zich af of energiearmoede een structureel probleem is, indien dit wel het geval is, welke maatregelen het Rijk daarop nog meer gaat nemen.

Het Rijk draagt de gemeenten op om met incidenteel geld aan structurele vraagstukken te werken. Regio West-Friesland trekt voortvarend op om duurzaamheidsgelden zo goed mogelijk in te zetten. Samen met de andere gemeenten zijn ketenpartners en derden goed in beeld bij onze gemeente om incidentele gelden effectief in te zetten. Denk aan oude huizen, transitie naar warmtepompen, elektriciteits-vraagstukken. Het Rijk dient eerst structureel geld beschikbaar te maken voordat het college structureel geld kan vragen aan uw raad.

Conclusie 3. De samenwerking intern (tussen de teams) verloopt steeds beter, maar met de gebiedsteams verloopt de samenwerking stroef.

Energiearmoede is een vraagstuk dat vraagt om een integrale en daarmee domeinoverschrijdende aanpak. Team samenleving en team duurzaamheid trekken in toenemende mate samen op om dit handen en voeten te geven. De afdelingen informeren elkaar en er vindt steeds eerder en beter afstemming plaats. Ook zijn er korte lijnen met de consulenten schuldhulpverlening. De SED-gemeenten kennen zogenaamde gebiedsteams die bestaan uit specialisten die dicht bij de inwoners eerstelijnszorg verlenen. De samenwerking tussen de gebiedsteams en de SED-organisatie verloopt op dit moment stroef. De medewerkers van de gebiedsteams zijn slecht op de hoogte van de ontwikkelingen binnen de SED-gemeenten op het gebied van energiearmoede. Alle betrokkenen willen kortere lijntjes en betere samenwerking, maar er is op dit moment te weinig regie vanuit de gemeenten om dit structureel vorm te geven. Er loopt op dit moment wel een traject om de samenwerking te verbeteren.

Reactie:

Integraal werken is een van de speerpunten van het college. De bestuurders weten elkaar te vinden, de ambtenaren in de organisatie ook blijkt uit dit onderzoek.

De conclusie met betrekking tot de samenwerking met de gebiedsteams is gebaseerd op een interview met één medewerker van één gebiedsteam. Het college is van mening dat deze conclusie daarom voorbarig is. Het college zal onderzoeken waar de verbeterpunten zitten volgens deze respondent om zo de samenwerking te verbeteren. In de conclusie wordt benoemd dat de gebiedsteams eerstelijns zorg verstrekken. Voor de gemeente Enkhuizen is dit niet het geval en betreft het anderhalffijnse zorg.

De gebiedsteams staan dicht bij verschillende doelgroepen uit de samenleving. Naast de consultants van de gemeente hebben zij nog breder contact met vele doelgroepen in de samenleving. In de dagelijkse praktijk is er regelmatig praktisch contact tussen leden van de gebiedsteams en de consultants en beleidsmedewerkers van de gemeente. Vanuit de gemeenten worden inwoners verwezen naar de gebiedsteams.

Periodiek is er daarnaast gestructureerd integraal afstemmingsoverleg tussen de beleidsmedewerkers, consultants en de mensen van de gebiedsteams. In die overleggen worden enerzijds wet-, regelgeving en beleidsontwikkelingen afgestemd vanuit de beleidsmedewerkers en consultants van de SED organisatie en anderzijds trends, behoeften en ontwikkelingen vanuit de verschillende doelgroepen gemeld vanuit de gebiedsteams. Tussentijds wordt 2 keer per jaar door de SED organisatie voor de gemeenten een geactualiseerde minimafolder gemaakt en weten de teams elkaar te vinden bij tussentijdse veranderingen/actualisaties in beleid, wet- en regelgeving. Dat niet alle medewerkers van de gebiedsteams op de hoogte zijn van alle regelingen en beleid op het moment van interview blijkt uit het rapport van de onderzoeker. In ieder geval zal het college ervoor zorgen dat de uitwisseling met de gebiedsteams zorgvuldig blijft plaatsvinden.

Conclusie 4. Het is onduidelijk in hoeverre sprake is van een effectieve samenwerking met ketenpartners.

De ketenpartners lijken op afstand te staan. Er is geen goed beeld van de samenwerking vast te stellen vanuit het onderzoek. Wel hebben we kunnen vaststellen dat de regionale samenwerking binnen West-Fries-verband goed verloopt. Er is gekozen om gezamenlijk het regionale uitvoeringsprogramma Energiebesparing Kwetsbare Huishoudens op te stellen. De samenwerking biedt (schaal)voordelen voor de SED-gemeenten, maar alle drie de colleges hebben aangegeven dat er wel ruimte moet blijven voor lokaal maatwerk; kleine maatregelen dichtbij de burger.

Reactie:

Lokaal sociaal- en duurzaamheidsbeleid is maatwerk en blijft belangrijk voor uw raad. Het college omarmt deze insteek. Goed om te lezen dat onze regionale gemeentelijke samenwerking duidelijk naar voren komt vanuit het onderzoek. Het college -met ambtenaren- investeren hierin zodat we gezamenlijk efficiënt optrekken en ook maatwerk kunnen bieden in onze gemeente voor onze inwoners. Met het netwerk van ketenpartners en derden wordt via overleggen op regionaal niveau afgestemd. Doelgroepen worden verwezen naar de ketenpartners of individueel begeleidt. Denk aan statushouders (vluchtelingenwerk), ouderen (ouderenbonden), huurders (coöperaties). Maar omdat het onderwerp "Energiearmoede" nieuw is, de uitvoering onder 2 beleidsvelden valt en er nog maar kort mee gewerkt is kan een effectieve meting beperkt plaatsvinden. Het onderzoek betreft ook een "ex durante" onderzoek, daarmee nemen we de conclusies en aanbevelingen graag mee voor het vervolg.

Conclusie 5. De informatievoorziening aan inwoners is nog niet optimaal.

De gemeenten communiceren frequent en via verschillende kanalen over energiearmoede. Desondanks worden niet alle doelgroepen bereikt. De gemeenten hebben nog geen heldere doelgroepen gedefinieerd, althans deze zijn wij niet tegengekomen in dit onderzoek.

Reactie:

Deze conclusie lijkt (te) breed ingestoken en houdt onvoldoende rekening met de praktijk. Er zijn vele doelgroepen binnen armoedebeleid en duurzaamheidsbeleid te noemen. Via de website, gemeentepagina wordt veelvuldig digitaal gecommuniceerd. Middels dorpskranten, huis-aan-huisbladen, een speciale geldkrant (huis aan huis) en posters wordt breder en op papier gecommuniceerd. Via consultants, gebiedsteams en ketenpartners wordt specifiek en veelal

mondeling naar de doelgroepen gecommuniceerd. Daarnaast is er ingespeeld op behoeften en mogelijkheden van doelgroepen. Statushouders hebben de energietoeslag bijvoorbeeld automatisch ontvangen en voor statushouders die later in de gemeente kwamen wonen hebben de inburgeringsconsulenten van de gemeente de aanvraag gedaan.

Kortom, het college is van mening dat communicatie zorgvuldig ter hand genomen is, zowel rechtstreeks via ketenpartners als algemener in onze gemeente om niemand te missen. Het is niet realistisch om te stellen dat iedereen wordt bereikt. We proberen uiteraard wel zo veel mogelijk inwoners te bereiken. In de praktijk merken wij dat inwoners zich daarbij niet altijd (willen) herkennen in de geschetste doelgroepen. Ook zijn er inwoners die misschien wel in de doelgroep vallen, maar de energietoeslag simpelweg niet nodig hebben omdat zij geen last hebben van de gestegen kosten (langjarige energiecontracten) of de kosten zelf kunnen of willen dragen. Daarnaast zijn nog niet alle regelingen van duurzaamheid in de uitvoerende fase. Bij de opstart van deze regelingen worden de opmerkingen over de communicatie ter harte genomen.

Conclusie 6. Het vragen om hulp, maar ook het aanvragen van hulp is lastig.

Uit het onderzoek komt naar voren dat veel inwoners een drempel ervaren bij zowel het vragen om hulp als het aanvragen van hulp. Ten eerste omdat er een schaamtegrens overgestapt moet worden om bij de gemeente aan te kloppen voor hulp. Ten tweede komt uit diverse gesprekken met maatschappelijke partners en de focusgroep naar voren dat het niet eenvoudig is om bepaalde regelingen aan te vragen, of daar informatie over te vinden. Er is een grote groep inwoners waarvoor het digitaal (maar ook op papier) aanvragen een drempel opwerpt. Veel inwoners willen fysiek naar het gemeentehuis om daar geholpen te worden. Die mogelijkheid is er nu - met name in Enkhuizen - niet of beperkt.

Reactie:

Het college neemt de conclusie ter harte. Hulp moet laagdrempelig zijn. Want hoewel de gemeenten werken op afspraak zijn wij wel telefonisch en per mail bereikbaar. Medewerkers van de receptie verwijzen voor het invullen van formulieren door naar onze ketenpartners. Daarom is en wordt er blijvend geïnvesteerd in contacten met deze ketenpartners. De bibliotheken, formulierenbrigade Drechterland, ONS Stede Broec en "Voor elkaar in Enkhuizen", gebiedsteams, verenigingen, en belangenorganisaties dragen hun steentje bij als het invullen van formulieren te ingewikkeld is voor inwoners. De functionarissen en vrijwilligers van deze ketenpartners hebben veelal directe contacten met de behandelend ambtenaren mochten er ingewikkelde vragen zijn. Een lijntje is bij een knelpunt dan ook snel door hen gelegd. Het college plaatst deze conclusie dan ook in de context. Uiteindelijk is voor dit onderzoek slechts een zeer kleine doelgroep ondervraagd op dit gebied. Of deze conclusie representatief is voor al onze inwoners dat valt sterk te betwijfelen. Het signaal wordt in elk geval ter harte genomen. Verder willen wij erop wijzen dat in september er weer spreekuren in het kader van bijzondere bijstand starten waardoor inwoners wél weer zonder afspraak bij de gemeente terecht kunnen.

Conclusie 7. De SED-organisatie doet momenteel veel aan de bestrijding van energiearmoede, maar de informatie over de voortgang landt nog niet op een centrale plek, waardoor de voortgang voor raadsleden lastig te monitoren is.

Raadsleden geven aan dat de informatievoorziening (over de uitvoering) in de basis voldoet, gezien de actualiteit van het vraagstuk en de aanpak die snel uitgerold moest worden. Tegelijkertijd geven verschillende raadsleden aan dat er actiever gedeeld kan worden. Vooral inzicht in het effect en het bereik van de regelingen wordt gemist. Op dit moment is de organisatie bezig met een inkomenseffectrapportage. Deze moet inzichtelijk maken welk effect het gemeentelijk minimabeleid heeft op de koopkracht per huishoudtype en waar het nodig is om bij te sturen op het minimabeleid.

Reactie:

De voortgang van de aanpak energiearmoede is te monitoren door uw raad. Uw raad is regelmatig geïnformeerd over de Energietoeslag, duurzaamheidsbeleid via voorstellen, nieuwsbrieven en raadsinformatiebrieven. De energietoeslag is ook belicht tijdens een themabijeenkomst. Binnen de P&C cyclus is Energiearmoede als onderwerp onder meerdere (beleids)velden ondergebracht. Een kanttekening is daarbij wel op de plaats omdat armoedebeleid normaliter ondergebracht is bij het sociaal domein en duurzaamheid bij Ruimte. Energiearmoede is een actueel vraagstuk, maar of het een structureel vraagstuk blijft weet nog niemand. Als de energieprijzen stabiliseert, of energiearmoede

via indexatie elders gecompenseerd is, de duurzaamheidsdoelgroepen anders bepaald worden kan het vraagstuk pas juist gepositioneerd worden. Bovendien zijn de maatregelen specifiek op energiearmoede gericht door het Rijk vooralsnog incidenteel van aard.

Conclusie 8. De raden stellen kaders en controleren, maar voelen zich nog niet helemaal geëquipeerd in die rol.

Energiearmoede is een lastige en complexe opgave die meerdere beleidsterreinen raakt, waardoor het voor raadsleden soms moeilijk is te doorgronden. Uit verschillende reacties van raadsleden van de drie gemeenten komt naar voren dat ze graag hun rol als kadersteller en controleur willen pakken, maar dat ze zich nog niet altijd volledig geëquipeerd voelen in die rol; dit geldt zowel voor Stede Broec als Drechterland en Enkhuizen. Om goed kaders te kunnen stellen en controleren is meer kennis en expertise nodig van het thema, dat niet alleen complex is, maar ook aan veel verandering onderhevig is. Daarnaast is het belangrijk dat de raadsleden aangeven welke informatie ze nodig hebben om deze kaderstellende en controlerende rol te pakken. In lijn met de vorige conclusie (7) zouden de raden ook graag meedenken over het inrichten van de informatievoorziening voor de toekomst.

Reactie:

De kader stellende en controlerende rol van de raden is voor het college uitgangspunt. In een bredere context over de raadsprogramma's, kaderstellen en controleren blijft het college graag met uw raad in gesprek. Hiervoor is de P&C cyclus een goed instrument in de ogen van het college. Het college wil ook waken voor (te)veel rapportage en toelichtingen. De raad krijgt veel informatie aangeboden. Daarbij, er wordt al wel over de traditionele onderwerpen als armoedebeleid en duurzaamheid gerapporteerd in de P&C cyclus.

Het college constateert ten aanzien van deze conclusie tevens dat er van iedere gemeente een paar raadsleden schriftelijk meegewerkt hebben aan dit onderzoek. Een interview bleek om meerdere redenen niet mogelijk. In hoeverre deze conclusie daarmee raad-breed onderbouwd is vragen wij ons af. Temeer omdat Energiearmoede een "tekentafelterm" lijkt en tijdelijk ingegeven is vanuit het Rijk. De beleidsvelden duurzaamheid en armoedebeleid zijn beide al structureel actief op dit gebied. Nu zij elkaar voor deze tijdelijke maatregel intensief samenwerken -ieder vanuit het eigen perspectief- lijkt een extra structureel kader gebaseerd op tijdelijke regelgeving niet erg efficiënt.

Ad 3b reactie op de aanbevelingen:

Aanbeveling 1. College: Zet in op betere informatievoorziening richting inwoners, met aandacht voor doelgroepen.

Uit de interviews is naar voren gekomen dat bepaalde doelgroepen (denk aan statushouders, jongeren en ouderen, maar ook specifieke doelgroepen zoals bewoners van monumentale panden) niet of in beperkte mate worden bereikt. Er ligt een grote kans voor de gemeenten om in haar communicatie en ook in haar regelingen (zie conclusie 5) specifieker in te zetten op bepaalde doelgroepen.

- Een manier waarop dit bewerkstelligd kan worden is door de communicatie meer te laten aansluiten op de belevingswereld van bepaalde doelgroepen. Maak in de communicatieuitingen ook direct duidelijk voor welke woningen/inwoners de regelingen wel en voor welke ze niet gelden. De informatie is er wel, maar inwoners moeten er zelf naar op zoek.
- Onze aanbeveling is daarom om ook de website kritisch door te lichten op vindbaarheid van informatie en begrijpelijke taal, en deze actueel te houden.
- Onze aanbeveling is om in elk gemeentehuis een fysieke locatie te hebben waar inwoners terecht kunnen met vragen.
- Het is ook raadzaam om aan te sluiten bij bestaande netwerken en de informatie letterlijk te brengen. Deze aanbeveling haakt in op aanbeveling 2. De best practice uit de gemeente Tilburg (hoofdstuk 4) is een voorbeeld hoe dit aangepakt kan worden. Vanuit het onderzoek is gebleken dat er behoefte is aan meer maatwerk op informatiegebied, bijvoorbeeld via een wijkgerichte benadering, maar ook door rekening te houden met nieuwe doelgroepen die nu ontstaan als gevolg van de stijgende energieprijzen. Inwoners hebben in de focusgroep hiervoor een set concrete adviezen meegegeven die hier nader op ingaan (zie paragraaf 5.3).

Reactie:

Communicatie blijft een uitdaging. We blijven zoeken naar communicatiemogelijkheden om zo veel mogelijk mensen te bereiken. Het college zal voor het actuele onderwerp Energiearmoede een communicatiestrategie ontwikkelen om (nog beter) doelgroepen te bereiken. Tegelijkertijd blijft het college van mening dat het onderwerp Energiearmoede nieuw is, de uitkomsten gebaseerd zijn op een gering aantal interviews en stelt dat de hierboven genoemde doelgroepen goed in beeld zijn, al dan niet via de ketenpartners. De praktijk leert ook nog eens dat niet alle doelgroepen zich (willen) herkennen als doelgroep. Enerzijds omdat ze (nog) geen feitelijke doelgroep zijn (vast langlopend energiecontract, voldoende vermogen) of geen doelgroep willen zijn

Aanbeveling 2. College en raad: Denk na over regelingen vanuit doelgroepenbeleid.

Uit het onderzoek is gebleken dat veel regelingen niet doelgroepgericht zijn. De gemeente kan meer in gesprek gaan met andere doelgroepen zoals huurders of eigenaren van woningen waar afwijkend beleid op van toepassing is, zoals woningen die erfgoed zijn in de binnenstad van Enkhuizen. Ook hier geldt: sluit aan bij bestaande netwerken en/of partners vanuit bijvoorbeeld het sociaal domein om ingangen te vinden die nu niet of nauwelijks worden gebruikt en gebruik kennis van deze netwerken en partners om beter aan te sluiten op de oelgroepen. Waar is behoefte aan, waar zou deze groep bij gebaat zijn? Juist bij de nieuwe doelgroepen zullen maatwerkoplossingen gevonden moeten worden.

Reactie:

Duurzaamheid krijgt volop aandacht van het college en hiervoor worden steeds meer kaders, doelgroepen en regelingen bepaald. Een communicatiestrategie zal voor Energiearmoede ontwikkeld worden om alle doelgroepen zo maximaal mogelijk te bereiken.

Aanbeveling 3. College en raad: Zorg dat de incidentele middelen gebruikt worden voor lange termijn opgaven.

Er moet veelal met incidentele middelen aan lange termijn opgaven worden gewerkt, zoals de energietransitie. Dit is lastig. We bevelen de gemeenten aan om spoedig gezamenlijk lange termijn doelen voor energievraagstukken in relatie tot bestaanszekerheid en een strategie hoe die doelen te halen te formuleren en om hier de samenwerking binnen de gemeente en met partners buiten de gemeente voor in te richten. Zo kan de gemeente bij het beschikbaar komen van incidentele middelen steeds afwegen hoe deze het beste gebruikt kunnen worden in de strategie om deze lange termijn-doelen te behalen en met welke partners. Dit voorkomt ook het 'hollen en stilstaan' en 'pleisters

plakken' dat vooral gevoeld werd bij de energietoeslag. Onze aanbeveling is om voor deze doelen, strategie en de uitvoering daarvan (regelingen, voorzieningen en communicatie), nog nauwer samen te werken op bestaanszekerheid en energievraagstukken. We zien kansen voor integrale samenwerking tussen het team duurzaamheid en sociaal domein in het armoedebeleid, de wijkuitvoeringsplannen en het uitvoeringsplan voor de energiebesparende maatregelen (SPUK en NIP). De best practices van de gemeente Assen en Alblasterdam (hoofdstuk 5) geven inspiratie hoe deze samenwerking vormgegeven kan worden.

Reactie:

Feitelijk een onmogelijke opgave om incidentele middelen te gebruiken voor de lange termijn. We integreren tijdelijke maatregelen slim(mer) met regulier beleid door op alle niveaus samen te werken binnen de organisatie. Gelden kunnen zo ondergebracht worden bij het best passende beleidsveld. Andere beleidsvelden worden daarvanuit aangehaakt.

Aanbeveling 4. College: zorg dat de gemeente de regisseursrol oppakt in de samenwerking met ketenpartners

Hoewel de SED-organisatie duidelijke overzichten heeft van alle ketenpartners en voorliggende voorzieningen in de gemeenten, hebben we tijdens het onderzoek moeten vaststellen dat directe contactpersonen ontbreken. Vanuit de partijen die we wel gesproken hebben, komt een beeld naar voren dat het contact met de gemeenten in de basis goed verloopt, al wordt er wel enige afstand ervaren in de uitvoering. Medewerkers van ketenpartners zijn niet altijd op de hoogte van wat de gemeenten en andere ketenpartners doen op het gebied van (energie)armoede. Op dit vlak lijkt de informatievoorziening niet goed te verlopen. De gemeenten treden nog niet genoeg op als regisseur van het veld. Soortgelijke signalen hebben we ontvangen vanuit de gebiedsteams. Wij bevelen daarom aan om vaker netwerkbijeenkomsten te beleggen met de ketenpartners. Er is een grote behoefte bij de ketenpartners (en de gebiedsteams) aan meer informatie-uitwisseling en verbinding op het thema (niet alleen verbinding met de gemeenten, maar ook tussen ketenpartners). Op dat vlak moet de gemeente echt een rol gaan pakken wil zij als regisseur van het veld worden.

Reactie:

In de reactie op de conclusies is al ingegaan op een soortgelijke conclusie. Er zijn structurele overleggen, zowel regionaal als lokaal waarbij informatie, beleid, maatregelen en kansen gedeeld worden met ketenpartners. Dat informatie -zeker als deze nog vers is- nog niet bekend zijn bij alle geledingen is zorgelijk, maar ook logisch. Herhaling is hierbij de kracht. Het college blijft inzetten op structurele overleggen en zal middels communicatiestrategie-en steeds zorgvuldig afwegen via welk medium gecommuniceerd wordt met ketenpartners, derden en doelgroepen.

Aanbeveling 5. College en raad: Zorg dat de informatievoorziening aansluit op de behoefte van de raad.

De gemeenteraden zijn over het algemeen tevreden over de huidige informatievoorziening over de energiearmoedebestrijding. De gemeenteraden kunnen echter beter in positie worden gebracht door bijvoorbeeld in de vorm van raadsinformatiebijeenkomsten; dit kan lokaal, maar ook in SED-verband. Als het gaat om bijeenkomsten is vooral behoefte geuit aan laagdrempelige informatieuitwisseling, dus los van de politieke oordeelsvorming, maar eerder sessies met experts, zodat de raad ook op een bepaald kennisniveau kan komen. Wanneer de omvang van de opgave groeit, moet de informatievoorziening over die opgave ook meegroeien. Om tot goede informatievoorziening te komen is het voor het college tegelijk belangrijk dat de gemeenteraad aangeeft op welke punten de gemeenteraad sturing wil geven.

Reactie:

Compacte rapportages zijn een uitdaging. We doen ons best om de raad zo volledig, maar ook tot de kern te informeren. Incidentele zaken worden via raadsinformatiebrieven, nieuwsbrieven met uw raad gedeeld. U bent afgelopen jaar daarbij bijvoorbeeld geïnformeerd over uitstel, implementatie, verhoging, eindcijfers rondom energietoeslag en er zijn informatiebijeenkomsten georganiseerd. Daarnaast hebben wij verschillende raadvragen beantwoord. Kaderstelling komt terug in beleidsvoorstellen. De raadsbijeenkomsten, 3 radenbijeenkomsten en regionale raadsledenbijeenkomsten worden benut om met elkaar, met experts en derden onderwerpen uit te diepen. Wij roepen uw raad op aan te blijven geven waarover u geïnformeerd wil

worden. Tegelijkertijd doen wij voorstellen voor relevante onderwerpen.

Nuanceringen rapport

In het rapport staan een aantal stellingen die het college voor een juiste interpretatie wil nuanceren. Onderstaand de opsomming van deze stellingen.

Alle genoemde cijfers in het rapport met betrekking tot de energietoeslag zijn de voorspellingen die destijds gedaan zijn op basis van de informatie die toen voorhanden was. Dit kan voor verwarring zorgen. De oude cijfers geven een ander beeld van de werkelijkheid dan de definitieve cijfers. Wij adviseren u daarom om voor het juiste beeld de definitieve cijfers uit de bijlage van het onderzoek aan te houden. Verschillende stellingen in het rapport, zoals "Enkhuizen heeft een te kort aan middelen voor de energietoeslag" zijn gebaseerd op de oude cijfers en kloppen op basis van de definitieve cijfers niet.

Op pagina 5 wordt gesteld dat er korte lijnen zijn met de consultants Schuldhulpverlening. Hoewel deze korte lijnen er zijn, worden in deze context niet de consultants Schuldhulpverlening maar de consultants bijzondere bijstand bedoeld.

Op pagina 15 staat dat in de minimanota's van Stede Broec en Drechterland niets is opgenomen over de energiearmoede, oorlog in Oekraïne en de inflatie. De minimanota's zijn eind 2020 vastgesteld door uw raad. De genoemde ontwikkelingen konden destijds niet worden voorzien en zijn daarom niet opgenomen in de minimanota's.

Op pagina 16 wordt gesteld dat de gelden niet navolgbaar zijn in de planning en controle documenten. Echter, uw raad is drie maal via de planning en controle documenten gevraagd om de middelen voor de energietoeslag beschikbaar te stellen. Ook zijn de middelen van 2022 via de planning en controle documenten overgeheveld naar het jaar 2023.

Op pagina 17 wordt gesteld dat er geen beleid is voor de energietoeslag. Echter, elke gemeente heeft een Beleidsregel Eenmalige Energietoeslag. Zonder deze beleidsregel zou de energietoeslag niet uitgevoerd kunnen worden.

In tabel 2 kloppen de cijfers over het aantal afgewezen aanvragen energietoeslag 2022 in Drechterland niet, dit moet 228 zijn.

Ook wordt er op pagina 18 gesteld dat het kan zijn dat de consultants bijzondere bijstand in de toekomst in de knel kunnen komen met het reguliere werk. Dit zou een gevolg zijn van de energietoeslag. Dit is niet juist. De uitvoeringslasten voor de energietoeslag zijn continu gemonitord. De uitvoerende medewerkers zijn meer uren gaan werken. Er is op geen moment sprake geweest van het eventueel in de toekomst in de knel komen met het reguliere werk. Dit is ook te herleiden uit de kwaliteit van de besluiten en afhandeltermijnen van de aanvragen.

Er staat dat gemeenten te weinig budget voor de uitvoering hebben ontvangen. Echter, het budget dat gemeenten ontvangen is voor zowel uitvoering als verstrekking ineen. Het is daarom niet zo dat gesteld kan worden dat er te weinig budget is ontvangen voor de uitvoering. In Drechterland is er voor de energietoeslag 2022 een te kort aan middelen om zowel de uitvoerings- als verstrekingskosten te dekken. Uw raad is hier middels raadsbrief over geïnformeerd. Verdere informatie volgt wanneer er duidelijkheid is over een eventuele vangnetregeling die momenteel wordt uitgewerkt door de VNG en Divosa.

Op pagina 30 van het rapport zijn een aantal raadsbrieven opgesomd. Dit zijn niet alle raadsbrieven die naar uw raad zijn toegezonden. Dit geeft een vertekend beeld van de communicatie, via raadsbrieven, naar uw raad. Voor de volledigheid volgt hier een opsomming van de ontbrekende raadsbrieven.

- Raadsbrief Stede Broec 30 augustus 2022; Verhoging eenmalige energietoeslag.
- Raadsbrief Drechterland 30 augustus 2022; Beantwoording schriftelijke vragen SPD energiekosten.
- Raadsbrief Enkhuizen 13 september 2022; Verhoging eenmalige energietoeslag.
- Raadsbrief Stede Broec 20 september 2022; Beantwoording schriftelijke vragen artikel 36 fractie SP armoedebeleid.

- Raadsbrief Drechterland 19 december 2022; Motie ondersteuning huishoudens.
- Raadsbrief Drechterland 4 juli 2023; Uitstel energietoeslag 2023.
- Raadsbrief Enkhuizen 4 juli 2023; Uitstel energietoeslag 2023.
- Raadsbrief Stede Broec 1 augustus 2023; Cijfers energietoeslag 2022.
- Raadsbrief Drechterland 1 augustus 2023; Cijfers energietoeslag 2022.
- Raadsbrief Enkhuizen 29 augustus 2023; Cijfers energietoeslag 2022.

Enkhuizen,

Burgemeester en wethouders van Enkhuizen,
De secretaris, De burgemeester,

N.A. Hellingman-Kuiper

E.A. van Zijlen

Reactie van het college op het Rekenkamercommissierapport Energiearmoede

Zaaknummer: 167849

Bijlage: 1 Rekenkamercommissie rapport Energiearmoede

Geachte leden van de Rekenkamercommissie,
Het college heeft kennisgenomen van het onderzoeksrapport Energie-armoede van BMC die in opdracht van de Rekenkamer Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland (RKC-SED) is opgesteld en reageert daarop met deze brief.

Opbouw

In de bestuurlijke reactie gaan wij eerst kort in op **Rekenkameronderzoeken in het algemeen**, gevolgd door **een reactie op het onderwerp Energiearmoede** om vervolgens **inhoudelijk te reageren op de conclusies en aanbevelingen** van het rapport. Als laatst worden een aantal bevindingen uit het rapport genuanceerd.

Ad 1. Rekenkameronderzoeken RKC-SED algemeen

Het college ziet de meerwaarde van RKC-SED onderzoeken, het stelt de raad in staat om te laten onderzoeken of het beleid van de gemeente tegen zo laag mogelijke kosten is uitgevoerd en of het gewenste effect is bereikt. Het college roept de raad blijvend op om onderzoeksonderwerpen te bepalen aan de hand van het raadsprogramma, (plaatselijk) maatschappelijke ontwikkelingen en financieel en/of economische aandachtsvelden in relatie tot de gemeentelijke begroting. Waar mogelijk denkt het college graag mee.

RKC-SED onderzoeken kosten de ambtelijke organisatie veel tijd. Hoewel onderzoeken door de RKC-SED zelf gedaan worden -of aan derden uitbesteed- doen de onderzoeken beroep op de ambtelijke capaciteit. Immers de gevraagde informatie om te komen tot onderzoeksresultaten moet door medewerkers van de SED organisatie worden geleverd. Denk daarbij aan inhoudelijke informatie over het onderwerp, de achtergrond omtrent gemaakte keuzen van de gemeente(n), reactie op gemaakte onderzoeksrapporten en het bijwonen van diverse overleggen en onderzoeksfases. Gestandaardiseerde en digitale RKC-SED onderzoeken helpen beperkt. In de praktijk blijkt dat gevraagde informatie aldaar meestal niet 1 op 1 voorhanden is in relatie tot de vraagstelling van de onderzoeker of er is een (extra) analyse nodig. Bijvoorbeeld bij benchmark onderzoeken of landelijke "doe-mee" onderzoeken. De RKC verwacht bovendien van de ambtelijke organisatie -indien onderdeel van het onderzoek- dat deze zorgvuldig focusgroep(en), ketenpartner(s) en inwoners mobiliseren en faciliteren. Gezien de beperkte ambtelijke capaciteit, de arbeidsmarktsituatie waardoor er al extra druk is op de organisatie spreken we de wens uit om toekomstig onderzoeken zo efficiënt en beperkt mogelijk te laten zijn voor de ambtelijke organisatie. Ter illustratie, de ambtelijke inzet op het rapport Energiearmoede vergde ca 500 uur.

Ad 2. Reactie op het onderwerp "Energiearmoede"

Het college was enigszins verbaasd over het onderwerp "Energiearmoede" voor wat betreft een RKC-onderzoek. Zoals de resultaten in het onderzoek al laten zien zijn armoedebeleid en duurzaamheidsbeleid 2 verschillende beleidsvelden die niet meteen van nature verbonden zijn maar het college is verheugd te constateren dat er voldoende integrale samenwerking en uitwisseling is om effectief te zijn.

Feitelijk maakt het onderwerp (hoge) energielasten deel uit van inkomen- en armoede beleid. Binnen dat beleid zijn ook de kosten voor levensonderhoud en deelname aan het maatschappelijk verkeer vervat. Ontwikkelingen rondom duurzaamheid, te weten SPUK (specifieke uitkering) als isoleren, warmtepompen en andere energiebeperkende maatregelen zijn en waren actueel binnen duurzaamheid. Bij de inhoudelijke reactie gaan wij verder in op de details, maar de conclusie dat er

(nog) geen gemeentelijke beleid is op het gebied van energiearmoede was vooraf duidelijk voor het college omdat energie-armoede is ontstaan door het recentelijk stijgen van de energieprijzen. Duurzaamheidsbeleid is actueel en recent. Hoewel een "ex-durante" onderzoek kan bijdragen aan bijstelling van beleid zijn we pas net (mede regionaal) gestart met uitwerking van dit beleidsveld. De resultaten op dit onderwerp zijn dan ook nog beperkt.

Het (gecombineerde) onderwerp Energiearmoede is zeer actueel, maar lijkt nog niet erg te leven in de samenleving en bij de raad. Het college constateert namelijk dat bij de uitvraag van de onderzoeker de responsbereidheid zowel in de samenleving en bij de raad beperkt was. Er is uiteindelijk geen gesprek geweest met raadsleden wegens beperkte deelnamemogelijkheid, dat onderzoek-onderdeel is in 2e instantie schriftelijk gehouden. De door de organisatie zorgvuldig aangeleverde doelgroep met het oog op Energiearmoede (op vraagstelling onderzoeker) is uitgenodigd. Het resultaat van 39 aangeschreven personen leidde tot 12 uitnodigingen en uiteindelijk 5 bereidwillige inwoners om het onderwerp met de onderzoekers uit te diepen. Het heeft de onderzoeker, maar zeker ook de organisatie veel tijd gekost de doelgroepen, ketenpartners en derden te benaderen. Gezien het beperkt aantal respondenten zijn de conclusies onvoldoende gefundeerd om deze 1 op 1 over te nemen. In het onderzoek wordt in ieder geval aangegeven dat de resultaten op een aantal onderdelen niet representatief zijn. Het college begrijpt dat één en ander niet vooraf te voorzien is en roept op om bij toekomstige onderzoeken goed af te wegen of doelgroepen bereikbaar/benaderbaar zijn en of onderwerpen bijdragen aan de doelstelling van RKC onderzoeken en daarmee aan de doelstelling die uw raad heeft ten aanzien van rekenkameronderzoeken.

Ad 3a Inhoudelijke reactie op de conclusies

Conclusie 1. Er is beleid en deels een aanpak energie-armoede, maar veel is nog in beleidsvoorbereiding.

Toelichting: De SED-gemeenten zijn gestart met het vormgeven van energiearmoedebeleid vanuit de Transitievisie Warmte (TVW). De aanpak voor de energietoeslag is in uitvoering. Veel is in beleidsvoorbereiding, net als bij alle andere gemeenten in Nederland, zoals het uitvoeringsprogramma energiebesparing kwetsbare huishoudens en het programma Klimaat en Duurzaamheid. Er wordt ook gewerkt aan een meerjarige isolatieaanpak (voor koopwoningen) en prestatieafspraken. Door deze beleidsvoorbereiding is het niet overal duidelijk wat concrete acties in de uitvoering zijn, bijvoorbeeld hoe de SPUK energiebesparende maatregelen uiteindelijk besteed worden. De omvang van de doelgroep die te maken krijgt met energiearmoede is aardig in beeld, maar de gemeenten baseren zich nog wel op schattingen. Het is op dit moment lastig voor gemeenten om specifieke doelgroepen goed in beeld te krijgen. Dit komt mede doordat de uitwisseling van data en persoonsgegevens tussen afdelingen voor een deel wordt tegengehouden door wet- en regelgeving. De SED-organisatie is daarom druk bezig met een inkomenseffectrapportage die meer inzicht moet geven in de potentiële doelgroepen.

Reactie:

Energiearmoede is een zeer recent onderwerp. De landelijke maatregelen zijn uitgediept, regionaal en SED breed afgestemd en spoedig tot uitvoer gebracht. Het college is tegelijkertijd van mening dat de maatregel -incidentele energie-uitkering voor huishoudens tot 120% minimumloon- beperkt doordacht is door het Rijk. Er is geen vermogenstoets, er is geen energieverbruiks-toets, geen mate van isolatie-toets, geen gezinssamenstellingstoets. Het maken van schattingen -zoals de onderzoeker concludeert- is daarom logisch, ook in relatie tot duurzaamheidsmaatregelen.

Het rekenkameronderzoek ziet voornamelijk op de uitvoering van de energietoeslag en de duurzaamheidsmaatregelen. Gezien de aard van de energietoeslag is deze niet structureel opgenomen in het minimabeleid of duurzaamheidsbeleid. Voor het minimabeleid geldt dat op basis van de Participatiewet energiekosten "algemene kosten van bestaan" zijn die voldaan moeten kunnen worden uit het (minimum)inkomen. Het Rijk had de eenmalige energietoeslag voor de snelle eenmalige uitvoering eenmalig bij de bijzondere bijstand belegd. Gezien het feit dat deze algemene kosten normaliter uit het minimumloon betaald worden dient het Rijk een structurele oplossing te verzorgen indien de energielasten exceptioneel hoog blijven. Dit omdat het college enkel op het gebied van bijzondere noodzakelijke kosten -die niet uit het inkomen of vermogen kunnen worden voldaan- voorzieningen kan treffen. Gezien het Rijk over inkomenspolitiek gaat, is het nog geen optie om de energiearmoede structureel op te nemen in het minimabeleid. Het Rijk dient passende

maatregelen te nemen indien de energielasten te hoog zijn om uit het minimum inkomen te betalen. Wel heeft het college de ambitie om het minimale structureel te betrekken bij het duurzaamheidsbeleid. Vanuit de twee beleidsvelden wordt er gewerkt aan dezelfde doelstelling, namelijk betaalbaar wonen voor iedereen.

Duurzaamheidsbeleid was tot 3 jaar geleden vooral een landelijk beleidsveld. Inmiddels zijn gemeenten steeds meer gericht actief om in lokale omgeving maatwerk te leveren. Ook onze gemeente is hiermee bezig. Nog niet alle duurzaamheidsmaatregelen zijn gereed voor uitvoer. Bij de communicatie rondom deze regelingen wordt momenteel naar een oplossing gezocht om de gegevens tussen de afdelingen wel te kunnen delen. De inkomenseffectenrapportage geeft, in tegenstelling tot bovenstaande conclusie, geen inzicht in de potentiële doelgroep voor energiearmoede. Dit omdat bij de inkomenseffectenrapportage niet wordt gekeken naar het energieverbruik, energiecontract en de isolatie van de woning.

Conclusie 2. Er moet veelal met incidentele middelen aan een structureel vraagstuk gewerkt worden.

Het is voor gemeenten lastig dat zij voor een structureel vraagstuk dat gebaat is bij een integrale aanpak steeds incidentele middelen krijgen. Dit zien we ook terug bij de SED-gemeenten. De integraliteit is nog niet overal geborgd in de aanpak. De energietoeslag heeft een incidenteel karakter waar weinig ruimte was voor maatwerk in de regeling en de gemeenten moesten snel tot uitvoering overgaan. Er was weinig tijd voor afstemming met andere regelingen en voorzieningen in het armoedebeleid, waardoor er minder kruisbestuiving plaatsvond in de organisatie. De ambtelijke organisatie heeft dit als aandachtspunt aangegeven in de gesprekken. Ook de SPUK-regeling voor energiebesparende maatregelen heeft een incidenteel karakter. Bij de SPUK energiebesparende maatregelen hebben de gemeenten iets meer tijd genomen om de regeling af te stemmen. De aanpak is regionaal opgepakt en wordt lokaal uitgevoerd. De grote winst is dat team samenleving en team duurzaamheid nu gezamenlijk naar de problematiek kijken. Naast de inzet van deze rijksmiddelen is de organisatie net als veel andere gemeenten bezig met het opzetten van verschillende andere regelingen en activiteiten die direct of indirect energiearmoede bestrijden.

Reactie:

Armoedebeleid is een constant aandachtspunt voor het college. Wij vinden het belangrijk dat onze inwoners in staat zijn om deel te nemen aan de maatschappij. Incidentele Rijksmiddelen zijn tijdelijk in te zetten ter aanvulling maar niet structureel te verwerken in gemeentelijk beleid. Bij het wegvallen van Rijksmiddelen voor incidentele maatregelen heeft de gemeente niet de middelen om de incidenteel gefinancierde Rijksmaatregel structureel in de begroting op te nemen. Bovendien vraagt het college zich af of energiearmoede een structureel probleem is, indien dit wel het geval is, welke maatregelen het Rijk daarop nog meer gaat nemen.

Het Rijk draagt de gemeenten op om met incidenteel geld aan structurele vraagstukken te werken. Regio West-Friesland trekt voortvarend op om duurzaamheidsmiddelen zo goed mogelijk in te zetten. Samen met de andere gemeenten zijn ketenpartners en derden goed in beeld bij onze gemeente om incidentele gelden effectief in te zetten. Denk aan oude huizen, transitie naar warmtepompen, elektriciteitsvraagstukken. Het Rijk dient eerst structureel geld beschikbaar te maken voordat het college structureel geld kan vragen aan uw raad.

Conclusie 3. De samenwerking intern (tussen de teams) verloopt steeds beter, maar met de gebiedsteams verloopt de samenwerking stroef.

Energiearmoede is een vraagstuk dat vraagt om een integrale en daarmee domeinoverschrijdende aanpak. Team samenleving en team duurzaamheid trekken in toenemende mate samen op om dit handen en voeten te geven. De afdelingen informeren elkaar en er vindt steeds eerder en beter afstemming plaats. Ook zijn er korte lijnen met de consultants schuldhulpverlening. De SED-gemeenten kennen zogenaamde gebiedsteams die bestaan uit specialisten die dicht bij de inwoners eerstelijnszorg verlenen. De samenwerking tussen de gebiedsteams en de SED-organisatie verloopt op dit moment stroef. De medewerkers van de gebiedsteams zijn slecht op de hoogte van de ontwikkelingen binnen de SED-gemeenten op het gebied van energiearmoede. Alle betrokkenen willen kortere lijntjes en betere samenwerking, maar er is op dit moment te weinig regie vanuit de gemeenten om dit structureel vorm te geven. Er loopt op dit moment wel een traject om de samenwerking te verbeteren.

Reactie:

Integraal werken is een van de speerpunten van het college. De bestuurders weten elkaar te vinden, de ambtenaren in de organisatie ook blijkt uit dit onderzoek.

De conclusie met betrekking tot de samenwerking met de gebiedsteams is gebaseerd op een interview met één medewerker van één gebiedsteam. Het college is van mening dat deze conclusie daarom voorbarig is. Het college zal onderzoeken waar de verbeterpunten zitten volgens deze respondent om zo de samenwerking te verbeteren. In de conclusie wordt benoemd dat de gebiedsteams eerstelijns zorg verstrekken. Voor de gemeente Enkhuizen is dit niet het geval en betreft het anderhalflijnse zorg.

De gebiedsteams staan dicht bij verschillende doelgroepen uit de samenleving. Naast de consultants van de gemeente hebben zij nog breder contact met vele doelgroepen in de samenleving. In de dagelijkse praktijk is er regelmatig praktisch contact tussen leden van de gebiedsteams en de consultants en beleidsmedewerkers van de gemeente. Vanuit de gemeenten worden inwoners verwezen naar de gebiedsteams.

Periodiek is er daarnaast gestructureerd integraal afstemmingsoverleg tussen de beleidsmedewerkers, consultants en de mensen van de gebiedsteams. In die overleggen worden enerzijds wet-, regelgeving en beleidsontwikkelingen afgestemd vanuit de beleidsmedewerkers en consultants van de SED organisatie en anderzijds trends, behoeften en ontwikkelingen vanuit de verschillende doelgroepen gemeld vanuit de gebiedsteams. Tussentijds wordt 2 keer per jaar door de SED organisatie voor de gemeenten een geactualiseerde minimafolder gemaakt en weten de teams elkaar te vinden bij tussentijdse veranderingen/actualisaties in beleid, wet- en regelgeving. Dat niet alle medewerkers van de gebiedsteams op de hoogte zijn van alle regelingen en beleid op het moment van interview blijkt uit het rapport van de onderzoeker. In ieder geval zal het college ervoor zorgen dat de uitwisseling met de gebiedsteams zorgvuldig blijft plaatsvinden.

Conclusie 4. Het is onduidelijk in hoeverre sprake is van een effectieve samenwerking met ketenpartners.

De ketenpartners lijken op afstand te staan. Er is geen goed beeld van de samenwerking vast te stellen vanuit het onderzoek. Wel hebben we kunnen vaststellen dat de regionale samenwerking binnen West-Fries-verband goed verloopt. Er is gekozen om gezamenlijk het regionale uitvoeringsprogramma Energiebesparing Kwetsbare Huishoudens op te stellen. De samenwerking biedt (schaal)voordelen voor de SED-gemeenten, maar alle drie de colleges hebben aangegeven dat er wel ruimte moet blijven voor lokaal maatwerk; kleine maatregelen dichtbij de burger.

Reactie:

Lokaal sociaal- en duurzaamheidsbeleid is maatwerk en blijft belangrijk voor uw raad. Het college omarmt deze insteek. Goed om te lezen dat onze regionale gemeentelijke samenwerking duidelijk naar voren komt vanuit het onderzoek. Het college -met ambtenaren- investeren hierin zodat we gezamenlijk efficiënt optrekken en ook maatwerk kunnen bieden in onze gemeente voor onze inwoners. Met het netwerk van ketenpartners en derden wordt via overleggen op regionaal niveau afgestemd. Doelgroepen worden verwezen naar de ketenpartners of individueel begeleidt. Denk aan statushouders (vluchtelingenwerk), ouderen (ouderenbonden), huurders (coöperaties). Maar omdat het onderwerp "Energiearmoede" nieuw is, de uitvoering onder 2 beleidsvelden valt en er nog maar kort mee gewerkt is kan een effectieve meting beperkt plaatsvinden. Het onderzoek betreft ook een "ex durante" onderzoek, daarmee nemen we de conclusies en aanbevelingen graag mee voor het vervolg.

Conclusie 5. De informatievoorziening aan inwoners is nog niet optimaal.

De gemeenten communiceren frequent en via verschillende kanalen over energiearmoede. Desondanks worden niet alle doelgroepen bereikt. De gemeenten hebben nog geen heldere doelgroepen gedefinieerd, althans deze zijn wij niet tegengekomen in dit onderzoek.

Reactie:

Deze conclusie lijkt (te) breed ingestoken en houdt onvoldoende rekening met de praktijk. Er zijn vele doelgroepen binnen armoedebeleid en duurzaamheidsbeleid te noemen. Via de website, gemeentepagina wordt veelvuldig digitaal gecommuniceerd. Middels dorpskranten, huis-aan-huisbladen, een speciale geldkrant (huis aan huis) en posters wordt breder en op papier gecommuniceerd. Via consultants, gebiedsteams en ketenpartners wordt specifiek en veelal

mondeling naar de doelgroepen gecommuniceerd. Daarnaast is er ingespeeld op behoeften en mogelijkheden van doelgroepen. Statushouders hebben de energietoeslag bijvoorbeeld automatisch ontvangen en voor statushouders die later in de gemeente kwamen wonen hebben de inburgeringsconsulenten van de gemeente de aanvraag gedaan.

Kortom, het college is van mening dat communicatie zorgvuldig ter hand genomen is, zowel rechtstreeks via ketenpartners als algemener in onze gemeente om niemand te missen. Het is niet realistisch om te stellen dat iedereen wordt bereikt. We proberen uiteraard wel zo veel mogelijk inwoners te bereiken. In de praktijk merken wij dat inwoners zich daarbij niet altijd (willen) herkennen in de geschetste doelgroepen. Ook zijn er inwoners die misschien wel in de doelgroep vallen, maar de energietoeslag simpelweg niet nodig hebben omdat zij geen last hebben van de gestegen kosten (langjarige energiecontracten) of de kosten zelf kunnen of willen dragen.

Daarnaast zijn nog niet alle regelingen van duurzaamheid in de uitvoerende fase. Bij de opstart van deze regelingen worden de opmerkingen over de communicatie ter harte genomen.

Conclusie 6. Het vragen om hulp, maar ook het aanvragen van hulp is lastig.

Uit het onderzoek komt naar voren dat veel inwoners een drempel ervaren bij zowel het vragen om hulp als het aanvragen van hulp. Ten eerste omdat er een schaamtegrens overgestapt moet worden om bij de gemeente aan te kloppen voor hulp. Ten tweede komt uit diverse gesprekken met maatschappelijke partners en de focusgroep naar voren dat het niet eenvoudig is om bepaalde regelingen aan te vragen, of daar informatie over te vinden. Er is een grote groep inwoners waarvoor het digitaal (maar ook op papier) aanvragen een drempel opwerpt. Veel inwoners willen fysiek naar het gemeentehuis om daar geholpen te worden. Die mogelijkheid is er nu - met name in Enkhuizen - niet of beperkt.

Reactie:

Het college neemt de conclusie ter harte. Hulp moet laagdrempelig zijn. Want hoewel de gemeenten werken op afspraak zijn wij wel telefonisch en per mail bereikbaar. Medewerkers van de receptie verwijzen voor het invullen van formulieren door naar onze ketenpartners. Daarom is en wordt er blijvend geïnvesteerd in contacten met deze ketenpartners. De bibliotheken, formulierenbrigade Drechterland, ONS Stede Broec en "Voor elkaar in Enkhuizen", gebiedsteams, verenigingen, en belangenorganisaties dragen hun steentje bij als het invullen van formulieren te ingewikkeld is voor inwoners. De functionarissen en vrijwilligers van deze ketenpartners hebben veelal directe contacten met de behandelend ambtenaren mochten er ingewikkelde vragen zijn. Een lijntje is bij een knelpunt dan ook snel door hen gelegd. Het college plaatst deze conclusie dan ook in de context.

Uiteindelijk is voor dit onderzoek slechts een zeer kleine doelgroep ondervraagd op dit gebied. Of deze conclusie representatief is voor al onze inwoners dat valt sterk te betwijfelen. Het signaal wordt in elk geval ter harte genomen.

Verder willen wij erop wijzen dat in september er weer spreekuren in het kader van bijzondere bijstand starten waardoor inwoners wél weer zonder afspraak bij de gemeente terecht kunnen.

Conclusie 7. De SED-organisatie doet momenteel veel aan de bestrijding van energiearmoede, maar de informatie over de voortgang landt nog niet op een centrale plek, waardoor de voortgang voor raadsleden lastig te monitoren is.

Raadsleden geven aan dat de informatievoorziening (over de uitvoering) in de basis voldoet, gezien de actualiteit van het vraagstuk en de aanpak die snel uitgerold moest worden. Tegelijkertijd geven verschillende raadsleden aan dat er actiever gedeeld kan worden. Vooral inzicht in het effect en het bereik van de regelingen wordt gemist. Op dit moment is de organisatie bezig met een inkomenseffectrapportage. Deze moet inzichtelijk maken welk effect het gemeentelijk minimabeleid heeft op de koopkracht per huishoudtype en waar het nodig is om bij te sturen op het minimabeleid.

Reactie:

De voortgang van de aanpak energiearmoede is te monitoren door uw raad. Uw raad is regelmatig geïnformeerd over de Energietoeslag, duurzaamheidsbeleid via voorstellen, nieuwsbrieven en raadsinformatiebrieven. De energietoeslag is ook belicht tijdens een themabijeenkomst. Binnen de P&C cyclus is Energiearmoede als onderwerp onder meerdere (beleids)velden ondergebracht. Een kanttekening is daarbij wel op de plaats omdat armoedebelief normaliter ondergebracht is bij het sociaal domein en duurzaamheid bij Ruimte. Energiearmoede is een actueel vraagstuk, maar of het een structureel vraagstuk blijft weet nog niemand. Als de energieprijs stabiliseert, of energiearmoede

via indexatie elders gecompenseerd is, de duurzaamheidsdoelgroepen anders bepaald worden kan het vraagstuk pas juist gepositioneerd worden. Bovendien zijn de maatregelen specifiek op energiearmoede gericht door het Rijk vooralsnog incidenteel van aard.

Conclusie 8. De raden stellen kaders en controleren, maar voelen zich nog niet helemaal geëquipeerd in die rol.

Energiearmoede is een lastige en complexe opgave die meerdere beleidsterreinen raakt, waardoor het voor raadsleden soms moeilijk is te doorgronden. Uit verschillende reacties van raadsleden van de drie gemeenten komt naar voren dat ze graag hun rol als kadersteller en controleur willen pakken, maar dat ze zich nog niet altijd volledig geëquipeerd voelen in die rol; dit geldt zowel voor Stede Broec als Drechterland en Enkhuizen. Om goed kaders te kunnen stellen en controleren is meer kennis en expertise nodig van het thema, dat niet alleen complex is, maar ook aan veel verandering onderhevig is. Daarnaast is het belangrijk dat de raadsleden aangeven welke informatie ze nodig hebben om deze kaderstellende en controlerende rol te pakken. In lijn met de vorige conclusie (7) zouden de raden ook graag meedenken over het inrichten van de informatievoorziening voor de toekomst.

Reactie:

De kader stellende en controlerende rol van de raden is voor het college uitgangspunt. In een bredere context over de raadsprogramma's, kaderstellen en controleren blijft het college graag met uw raad in gesprek. Hiervoor is de P&C cyclus een goed instrument in de ogen van het college. Het college wil ook waken voor (te)veel rapportage en toelichtingen. De raad krijgt veel informatie aangeboden. Daarbij, er wordt al wel over de traditionele onderwerpen als armoedebeleid en duurzaamheid gerapporteerd in de P&C cyclus.

Het college constateert ten aanzien van deze conclusie tevens dat er van iedere gemeente een paar raadsleden schriftelijk meegewerkt hebben aan dit onderzoek. Een interview bleek om meerdere redenen niet mogelijk. In hoeverre deze conclusie daarmee raad-breed onderbouwd is vragen wij ons af. Temeer omdat Energiearmoede een "tekentafelterm" lijkt en tijdelijk ingegeven is vanuit het Rijk. De beleidsvelden duurzaamheid en armoedebeleid zijn beide al structureel actief op dit gebied. Nu zij elkaar voor deze tijdelijke maatregel intensief samenwerken -ieder vanuit het eigen perspectief- lijkt een extra structureel kader gebaseerd op tijdelijke regelgeving niet erg efficiënt.

Ad 3b reactie op de aanbevelingen:

Aanbeveling 1. College: Zet in op betere informatievoorziening richting inwoners, met aandacht voor doelgroepen.

Uit de interviews is naar voren gekomen dat bepaalde doelgroepen (denk aan statushouders, jongeren en ouderen, maar ook specifieke doelgroepen zoals bewoners van monumentale panden) niet of in beperkte mate worden bereikt. Er ligt een grote kans voor de gemeenten om in haar communicatie en ook in haar regelingen (zie conclusie 5) specifiek in te zetten op bepaalde doelgroepen.

- Een manier waarop dit bewerkstelligd kan worden is door de communicatie meer te laten aansluiten op de belevingswereld van bepaalde doelgroepen. Maak in de communicatieuitingen ook direct duidelijk voor welke woningen/inwoners de regelingen wel en voor welke ze niet gelden. De informatie is er wel, maar inwoners moeten er zelf naar op zoek.
- Onze aanbeveling is daarom om ook de website kritisch door te lichten op vindbaarheid van informatie en begrijpelijke taal, en deze actueel te houden.
- Onze aanbeveling is om in elk gemeentehuis een fysieke locatie te hebben waar inwoners terecht kunnen met vragen.
- Het is ook raadzaam om aan te sluiten bij bestaande netwerken en de informatie letterlijk te brengen. Deze aanbeveling haakt in op aanbeveling 2. De best practice uit de gemeente Tilburg (hoofdstuk 4) is een voorbeeld hoe dit aangepakt kan worden. Vanuit het onderzoek is gebleken dat er behoefte is aan meer maatwerk op informatiegebied, bijvoorbeeld via een wijkgerichte benadering, maar ook door rekening te houden met nieuwe doelgroepen die nu ontstaan als gevolg van de stijgende energieprijzen. Inwoners hebben in de focusgroep hiervoor een set concrete adviezen meegegeven die hier nader op ingaan (zie paragraaf 5.3).

Reactie:

Communicatie blijft een uitdaging. We blijven zoeken naar communicatiemogelijkheden om zo veel mogelijk mensen te bereiken. Het college zal voor het actuele onderwerp Energiearmoede een communicatiestrategie ontwikkelen om (nog beter) doelgroepen te bereiken. Tegelijkertijd blijft het college van mening dat het onderwerp Energiearmoede nieuw is, de uitkomsten gebaseerd zijn op een gering aantal interviews en stelt dat de hierboven genoemde doelgroepen goed in beeld zijn, al dan niet via de ketenpartners. De praktijk leert ook nog eens dat niet alle doelgroepen zich (willen) herkennen als doelgroep. Enerzijds omdat ze (nog) geen feitelijke doelgroep zijn (vast langlopend energiecontract, voldoende vermogen) of geen doelgroep willen zijn

Aanbeveling 2. College en raad: Denk na over regelingen vanuit doelgroepenbeleid.

Uit het onderzoek is gebleken dat veel regelingen niet doelgroepgericht zijn. De gemeente kan meer in gesprek gaan met andere doelgroepen zoals huurders of eigenaren van woningen waar afwijkend beleid op van toepassing is, zoals woningen die erfgoed zijn in de binnenstad van Enkhuizen. Ook hier geldt: sluit aan bij bestaande netwerken en/of partners vanuit bijvoorbeeld het sociaal domein om ingangen te vinden die nu niet of nauwelijks worden gebruikt en gebruik kennis van deze netwerken en partners om beter aan te sluiten op de oelgroepen. Waar is behoefte aan, waar zou deze groep bij gebaat zijn? Juist bij de nieuwe doelgroepen zullen maatwerkoplossingen gevonden moeten worden.

Reactie:

Duurzaamheid krijgt volop aandacht van het college en hiervoor worden steeds meer kaders, doelgroepen en regelingen bepaald. Een communicatiestrategie zal voor Energiearmoede ontwikkeld worden om alle doelgroepen zo maximaal mogelijk te bereiken.

Aanbeveling 3. College en raad: Zorg dat de incidentele middelen gebruikt worden voor lange termijn opgaven.

Er moet veelal met incidentele middelen aan lange termijn opgaven worden gewerkt, zoals de energietransitie. Dit is lastig. We bevelen de gemeenten aan om spoedig gezamenlijk lange termijn doelen voor energievraagstukken in relatie tot bestaanszekerheid en een strategie hoe die doelen te halen te formuleren en om hier de samenwerking binnen de gemeente en met partners buiten de gemeente voor in te richten. Zo kan de gemeente bij het beschikbaar komen van incidentele middelen steeds afwegen hoe deze het beste gebruikt kunnen worden in de strategie om deze lange termijn-doelen te behalen en met welke partners. Dit voorkomt ook het 'hollen en stilstaan' en 'pleisters

plakken' dat vooral gevoeld werd bij de energietoeslag. Onze aanbeveling is om voor deze doelen, strategie en de uitvoering daarvan (regelingen, voorzieningen en communicatie), nog nauwer samen te werken op bestaanszekerheid en energievraagstukken. We zien kansen voor integrale samenwerking tussen het team duurzaamheid en sociaal domein in het armoedebeleid, de wijkuitvoeringsplannen en het uitvoeringsplan voor de energiebesparende maatregelen (SPUK en NIP). De best practices van de gemeente Assen en Allasserdam (hoofdstuk 5) geven inspiratie hoe deze samenwerking vormgegeven kan worden.

Reactie:

Feitelijk een onmogelijke opgave om incidentele middelen te gebruiken voor de lange termijn. We integreren tijdelijke maatregelen slim(mer) met regulier beleid door op alle niveaus samen te werken binnen de organisatie. Gelden kunnen zo ondergebracht worden bij het best passende beleidsveld. Andere beleidsvelden worden daarvanuit aangehaakt.

Aanbeveling 4. College: zorg dat de gemeente de regisseursrol oppakt in de samenwerking met ketenpartners

Hoewel de SED-organisatie duidelijke overzichten heeft van alle ketenpartners en voorliggende voorzieningen in de gemeenten, hebben we tijdens het onderzoek moeten vaststellen dat directe contactpersonen ontbreken. Vanuit de partijen die we wel gesproken hebben, komt een beeld naar voren dat het contact met de gemeenten in de basis goed verloopt, al wordt er wel enige afstand ervaren in de uitvoering. Medewerkers van ketenpartners zijn niet altijd op de hoogte van wat de gemeenten en andere ketenpartners doen op het gebied van (energie)armoede. Op dit vlak lijkt de informatievoorziening niet goed te verlopen. De gemeenten treden nog niet genoeg op als regisseur van het veld. Soortgelijke signalen hebben we ontvangen vanuit de gebiedsteams. Wij bevelen daarom aan om vaker netwerkbijeenkomsten te beleggen met de ketenpartners. Er is een grote behoefte bij de ketenpartners (en de gebiedsteams) aan meer informatie-uitwisseling en verbinding op het thema (niet alleen verbinding met de gemeenten, maar ook tussen ketenpartners). Op dat vlak moet de gemeente echt een rol gaan pakken wil zij als regisseur van het veld worden.

Reactie:

In de reactie op de conclusies is al ingegaan op een soortgelijke conclusie. Er zijn structurele overleggen, zowel regionaal als lokaal waarbij informatie, beleid, maatregelen en kansen gedeeld worden met ketenpartners. Dat informatie -zeker als deze nog vers is- nog niet bekend zijn bij alle geledingen is zorgelijk, maar ook logisch. Herhaling is hierbij de kracht. Het college blijft inzetten op structurele overleggen en zal middels communicatiestrategie-en steeds zorgvuldig afwegen via welk medium gecommuniceerd wordt met ketenpartners, derden en doelgroepen.

Aanbeveling 5. College en raad: Zorg dat de informatievoorziening aansluit op de behoefte van de raad.

De gemeenteraden zijn over het algemeen tevreden over de huidige informatievoorziening over de energiearmoedebestrijding. De gemeenteraden kunnen echter beter in positie worden gebracht door bijvoorbeeld in de vorm van raadsinformatiebijeenkomsten; dit kan lokaal, maar ook in SED-verband. Als het gaat om bijeenkomsten is vooral behoefte geuit aan laagdrempelige informatieuitwisseling, dus los van de politieke oordeelsvorming, maar eerder sessies met experts, zodat de raad ook op een bepaald kennisniveau kan komen. Wanneer de omvang van de opgave groeit, moet de informatievoorziening over die opgave ook meegroeien. Om tot goede informatievoorziening te komen is het voor het college tegelijk belangrijk dat de gemeenteraad aangeeft op welke punten de gemeenteraad sturing wil geven.

Reactie:

Compacte rapportages zijn een uitdaging. We doen ons best om de raad zo volledig, maar ook tot de kern te informeren. Incidentele zaken worden via raadsinformatiebrieven, nieuwsbrieven met uw raad gedeeld. U bent afgelopen jaar daarbij bijvoorbeeld geïnformeerd over uitstel, implementatie, verhoging, eindcijfers rondom energietoeslag en er zijn informatiebijeenkomsten georganiseerd. Daarnaast hebben wij verschillende raadsvragen beantwoord. Kaderstelling komt terug in beleidsvoorstellen. De raadsbijeenkomsten, 3 radenbijeenkomsten en regionale raadsledenbijeenkomsten worden benut om met elkaar, met experts en derden onderwerpen uit te diepen. Wij roepen uw raad op aan te blijven geven waarover u geïnformeerd wil

worden. Tegelijkertijd doen wij voorstellen voor relevante onderwerpen.

Nuanceringen rapport

In het rapport staan een aantal stellingen die het college voor een juiste interpretatie wil nuanceren. Onderstaand de opsomming van deze stellingen.

Alle genoemde cijfers in het rapport met betrekking tot de energietoeslag zijn de voorspellingen die destijds gedaan zijn op basis van de informatie die toen voorhanden was. Dit kan voor verwarring zorgen. De oude cijfers geven een ander beeld van de werkelijkheid dan de definitieve cijfers. Wij adviseren u daarom om voor het juiste beeld de definitieve cijfers uit de bijlage van het onderzoek aan te houden. Verschillende stellingen in het rapport, zoals "Enkhuizen heeft een te kort aan middelen voor de energietoeslag" zijn gebaseerd op de oude cijfers en kloppen op basis van de definitieve cijfers niet.

Op pagina 5 wordt gesteld dat er korte lijnen zijn met de consulenten Schuldhulpverlening. Hoewel deze korte lijnen er zijn, worden in deze context niet de consulenten Schuldhulpverlening maar de consulenten bijzondere bijstand bedoeld.

Op pagina 15 staat dat in de minimanota's van Stede Broec en Drechterland niets is opgenomen over de energiearmoede, oorlog in Oekraïne en de inflatie. De minimanota's zijn eind 2020 vastgesteld door uw raad. De genoemde ontwikkelingen konden destijds niet worden voorzien en zijn daarom niet opgenomen in de minimanota's.

Op pagina 16 wordt gesteld dat de gelden niet navolgbaar zijn in de planning en controle documenten. Echter, uw raad is drie maal via de planning en controle documenten gevraagd om de middelen voor de energietoeslag beschikbaar te stellen. Ook zijn de middelen van 2022 via de planning en controle documenten overgeheveld naar het jaar 2023.

Op pagina 17 wordt gesteld dat er geen beleid is voor de energietoeslag. Echter, elke gemeente heeft een Beleidsregel Eenmalige Energietoeslag. Zonder deze beleidsregel zou de energietoeslag niet uitgevoerd kunnen worden.

In tabel 2 kloppen de cijfers over het aantal afgewezen aanvragen energietoeslag 2022 in Drechterland niet, dit moet 228 zijn.

Ook wordt er op pagina 18 gesteld dat het kan zijn dat de consulenten bijzondere bijstand in de toekomst in de knel kunnen komen met het reguliere werk. Dit zou een gevolg zijn van de energietoeslag. Dit is niet juist. De uitvoeringslasten voor de energietoeslag zijn continu gemonitord. De uitvoerende medewerkers zijn meer uren gaan werken. Er is op geen moment sprake geweest van het eventueel in de toekomst in de knel komen met het reguliere werk. Dit is ook te herleiden uit de kwaliteit van de besluiten en afhandeltermijnen van de aanvragen.

Er staat dat gemeenten te weinig budget voor de uitvoering hebben ontvangen. Echter, het budget dat gemeenten ontvangen is voor zowel uitvoering als verstrekking ineen. Het is daarom niet zo dat gesteld kan worden dat er te weinig budget is ontvangen voor de uitvoering. In Drechterland is er voor de energietoeslag 2022 een te kort aan middelen om zowel de uitvoerings- als verstrekingskosten te dekken. Uw raad is hier middels raadsbrief over geïnformeerd. Verdere informatie volgt wanneer er duidelijkheid is over een eventuele vangnetregeling die momenteel wordt uitgewerkt door de VNG en Divosa.

Op pagina 30 van het rapport zijn een aantal raadsbrieven opgesomd. Dit zijn niet alle raadsbrieven die naar uw raad zijn toegezonden. Dit geeft een vertekend beeld van de communicatie, via raadsbrieven, naar uw raad. Voor de volledigheid volgt hier een opsomming van de ontbrekende raadsbrieven.

- Raadsbrief Stede Broec 30 augustus 2022; Verhoging eenmalige energietoeslag.
- Raadsbrief Drechterland 30 augustus 2022; Beantwoording schriftelijke vragen SPD energiekosten.
- Raadsbrief Enkhuizen 13 september 2022; Verhoging eenmalige energietoeslag.
- Raadsbrief Stede Broec 20 september 2022; Beantwoording schriftelijke vragen artikel 36 fractie SP armoedebeleid.

- Raadsbrief Drechterland 19 december 2022; Motie ondersteuning huishoudens.
- Raadsbrief Drechterland 4 juli 2023; Uitstel energietoeslag 2023.
- Raadsbrief Enkhuizen 4 juli 2023; Uitstel energietoeslag 2023.
- Raadsbrief Stede Broec 1 augustus 2023; Cijfers energietoeslag 2022.
- Raadsbrief Drechterland 1 augustus 2023; Cijfers energietoeslag 2022.
- Raadsbrief Enkhuizen 29 augustus 2023; Cijfers energietoeslag 2022.

Hoogkarspel,

Burgemeester en wethouders van Drechterland
De secretaris, De burgemeester,

C.M. Minnaert

P.F. Dijkman

Nawoord

Aandachtspunten op het proces

In de bestuurlijke reactie wordt stilgestaan bij rekenkameronderzoek in het algemeen. De RKC SED is verheugd dat de colleges aangeven de meerwaarde van de Rekenkameronderzoeken te zien. Tegelijkertijd constateren de colleges procesmatige aandachtspunten. Gevraagd wordt de ambtelijke inzet bij toekomstig onderzoek te beperken en na te denken of doelgroepen in het onderzoek voldoende bereikbaar en beschikbaar zijn voor het onderzoek.

De RKC erkent dat dit onderzoek in het bijzonder – vanwege het domeinoverstijgende karakter en het *ex durante* karakter – een tijdsinvestering vergde van de betrokkenen, en neemt deze aandachtspunten mee bij volgend onderzoek. Desalniettemin moet worden gesteld dat bij rekenkameronderzoek er altijd sprake zal zijn van een tijdsinvestering van de ambtelijke organisatie. Hierbij zijn wij als RKC SED ook afhankelijk van de organisatiekracht van de gemeente. Zo is in dit onderzoek veel tijd verloren gegaan in afstemming, met onder meer verschillende ‘kick-offs’ van het onderzoek en veel reminders aan eerder gemaakt afspraken over te leveren gegevens, zoals documenten of contactgegevens van ketenpartners. Deze gegevens bleken vaak niet direct beschikbaar. Ook lukte het de gemeenten niet altijd goed om betrokkenen in de schil om de gemeenten te betrekken in het onderzoek. Ook bij de wederhoorprocedure bleken de gestandaardiseerde termijnen niet haalbaar en is afgeweken van de standaardprocedures, waardoor in dit bestuurlijk wederhoor ook feitelijke nuanceringsen zijn geland, die niet zijn geuit tijdens het technische wederhoor. Wij concluderen dat de nuanceringsen geen effect hebben op de conclusies en aanbevelingen, maar het belang onderstrepen van het getrapt doorlopen van deze fasen om onduidelijkheden te voorkomen.

De oproep om bij toekomstige onderzoeken goed af te wegen of doelgroepen bereikbaar en benaderbaar zijn nemen we ter harte. Tegelijkertijd constateert de RKC dat onderzoek rond moeilijk bereikbare doelgroepen vrijwel altijd wordt versterkt door hen een plek te geven in het onderzoek. Doordat zij minder goed bereikbaar zijn, worden zij doorgaans minder goed gehoord. De RKC ziet zelf een absolute meerwaarde in de verhalen van deze doelgroep. Dit type kwalitatief onderzoek heeft nadrukkelijk niet als belangrijkste doel een representatief beeld van de doelgroep op te leveren, maar om het verhaal en de ervaringen achter de cijfers in beeld te brengen.

Wij nemen uw procesmatige aandachtspunten mee in onze toekomstige werkwijzen. Tegelijkertijd vragen we de gemeentelijke organisatie voldoende prioriteit te geven aan het ondersteunen van de uitvoering van het onderzoek, om zo wederzijds optimale meerwaarde te creëren. De RKC SED is immers bij de uitvoering van onderzoek afhankelijk van de medewerking van de organisatie. Dat gaat niet enkel om tijdig aanleveren van stukken. Voor het organiseren van de gesprekken is de RKC afhankelijk van de bereidwilligheid van de gemeente en haar partners om hiertoe ingangen te leveren en de agenda vrij te maken. Voor het organiseren van gesprekken met de raad zijn we afhankelijk van medewerking van de griffie voor een passend moment. Zo zijn er tal van voorbeelden van afhankelijkheden in het onderzoeksproces, die uiteindelijk weerslag hebben op de actualiteit en kwaliteit van het onderzoek. Daar kan ons inziens nog winst worden behaald.

Onderwerpkeuze

Het college staat kort stil bij de onderwerpkeuze van dit onderzoek. Een van de redenen voor de selectie van dit onderwerp is de door de college aangegeven bijzondere (beoogde) samenwerking tussen twee terreinen die van nature niet veel met elkaar te maken hebben: duurzaamheidsbeleid en armoedebeleid. Beide thema's kwamen nadrukkelijk naar voren in eerdere inventarisatie onder raadsleden en de RKC SED zag in de ontwikkelingen in de energiecrisis een unieke kans om beide thema's op te pakken. Het feit dat er nog geen beleid wat op het gebied van energiearmoede was uiteraard bekend. Wij zijn echter niet van mening dat – zoals het college in haar reactie op conclusie 4 stelt 'er beperkt een effectieve meting kan plaatsvinden, omdat er nog kort mee gewerkt is'. Dit zou het geval zijn bij een 'ex-post onderzoek', waar de praktijk wordt gespiegeld aan het vigerend beleid. Er is bewust gekozen voor een 'ex-durante-onderzoek', waarbij de nadruk meer ligt op de processen: Hoe is de samenwerking vormgegeven? Welke kansen worden gepakt en waar laat men nog kansen liggen? Wat is er te leren van andere gemeenten – die uiteraard met vergelijkbare uitdagingen werken?

De RKC SED is zich bewust dat door deze innovatieve insteek het onderzoek én het rapport anders is dan gebruikelijk. Wij zullen uiteraard intern de voor- en nadelen van dit type onderzoek op een rij zetten, en nemen hierbij ook de ontvangen signalen vanuit de organisatie mee.

Inhoudelijke reactie

We danken het college voor de uitgebreide inhoudelijke reactie, en zijn uiteraard blij met de conclusies en aanbevelingen die ter harte worden genomen. Onder meer de spreekuren in het kader van bijzondere bijstand waar inwoners zonder afspraak terecht kunnen zijn vanuit het perspectief van dit onderzoek een belangrijke bijdrage aan de laagdrempeligheid van de dienstverlening. Ook zien we dat het college blijft inzetten op structureel overleg met ketenpartners, waar ogenschijnlijk nog winst te behalen valt.

Bij een aantal elementen uit de bestuurlijke reactie staan we graag kort stil om mogelijke misverstanden te voorkomen en de conclusie te verhelderen:

- Conclusie 2 beschrijft dat er met incidentele middelen aan een structureel vraagstuk wordt gewerkt. Dit landt later ook in aanbeveling 2. De RKC SED is zich bewust dat bij het wegvallen van Rijksgelden de gemeenten niet de middelen hebben om dit beleid voort te zetten en bij incidenten middelen niet direct voor langere termijn kunnen worden ingezet. De RKC wil echter verduidelijken dat sommige lange termijn duurzaamheidsdoelstellingen geen structurele budgetten nodig hebben. Het isoleren van huizen is bijvoorbeeld een incidentele uitgaven die bijdraagt aan de lange termijn doelstelling. Verder constateert de RKC dat de incidentele middelen nog (te) veel resulteren in losstaande regelingen, voorzieningen of maatregelen. Kansen om meer afstemming te zoeken met andere regelingen, voorzieningen of maatregelen zijn hierbij onvoldoende benut. In het verlengde hiervan staat de RKC graag stil bij een opmerking bij conclusie 7, waar wordt opgeworpen dat het onduidelijk is of dit thema een structureel vraagstuk zal worden. Dit erkent de RKC. Tegelijkertijd roept de RKC op tot waakzaamheid om te lang dit thema als 'incidenteel' te beschouwen en daarmee onvoldoende aandacht te besteden aan de inbedding van de regelingen, voorzieningen of maatregelen in breder beleid.
- Conclusie 3 staat stil bij de stoeve samenwerking met de gebiedsteams. Het college benoemt dat deze conclusie stoelt op één interview. De RKC SED wijst echter ook op de communicatie die in het kader van deze (beoogde) interviews heeft plaatsgevonden,

waaruit bleek dat gebiedsteams onvoldoende aangehaakt zijn op ontwikkelingen binnen de SED-gemeenten op het gebied van energie-armoede. Het is onze indruk dat mede hierdoor de bereidheid voor deelname tot interviews ook laag lag. In het verlengde hiervan een rectificatie om verwarring te voorkomen: Er is niet met één, maar met twee medewerkers van twee gebiedsteams is gesproken, en zij spraken namens het gehele gebiedsteam.

- Conclusie 5 gaat over de informatievoorziening aan inwoners, waarbij de RKC constateert dat er geen heldere doelgroepen zijn gedefinieerd. Het verbaast ons dan ook dat de reactie stelt dat via consultants, gebiedsteams en ketenpartners 'naar de doelgroepen' wordt gecommuniceerd. De RKC onderschrijft dat er sprake is van algemene communicatie. Uiteraard komt deze ook bij doelgroepen terecht. De kern van de aanbeveling zit echter in het vaststellen van doelgroepen om communicatie meer op maat te laten aansluiten. Dat sommige doelgroepen zich niet direct (willen) herkennen als doelgroep – zoals het college aangeeft in haar toelichting op aanbeveling 1 – is een uitdaging in communicatie, maar maakt de noodzaak communicatie op maat van dergelijke doelgroepen te maken enkel groter.
- Conclusie 8 gaat over de signalen vanuit raadsleden dat zij zich niet volledig geëquipeerd voelen om hun rol als kadersteller en controleur in te vullen. Het college stelt dat de P&C cyclus als instrument voldoet en wil waken voor te veel rapportages en toelichtingen. Uiteraard moet worden voorkomen dat een overschot aan informatie wordt gedeeld, maar de RKC stelt dat de raad leidend is in haar informatiebehoefte. Deels ligt hier een rol voor de raadsleden zelf, om proactief om informatie te vragen die zij missen, zoals u ook aangeeft in uw reactie op aanbeveling 5. Bij integrale, complexe opgaven is het echter niet altijd makkelijk voor de raad om de precieze informatiebehoefte vast te stellen en ontstaat er ook een rol voor het college om bij de raad na te gaan hoe zij geïnformeerd wil worden.

Met vriendelijke groet,

De Rekenkamercommissie

BMC

Databankweg 26D
3821 AL Amersfoort

Postbus 490
3800 AL Amersfoort

(033) 496 52 00
info@bmc.nl
www.bmc.nl

KvK BMC Advies 32078667
IBAN NL91 ABNA 0504035754
BTW NL80.86.63.598 B.01

Colofon

Oktober 2023

Classificatie : Vertrouwelijk

Namen adviseurs : Tom Plat
Rosalie Bedijn

Kenmerk : PO031068-2178

Kijk voor meer info op onze website: bmc.nl